



T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI



GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE ÖĞRETMEN HAREKETLİLİĞİ PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

**ANKARA
2018**

Bu rapor, Millî Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı arasında 04 Temmuz 2017 tarihinde imzalanan “Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Öğretmen Hareketliliğinin İncelenmesi” başlıklı iş birliği protokolü kapsamında hazırlanmıştır.

ÖNSÖZ

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Güneydoğu Anadolu Bölgesinin sahip olduğu su ve toprak kaynaklarının değerlendirilerek, Bölge halkının gelir düzeyini ve yaşam standardını yükseltmeyi, bölgelerarası gelişmişlik farkını ortadan kaldırmayı, kırsal alanda verimliliği ve istihdam imkanlarını arttırmayı hedefleyen çok sektörlü, entegre ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile ele alınan bir bölgesel kalkınma projesidir.

Dünyanın sayılı, Türkiye'nin ise en büyük bölgesel kalkınma projesi olan GAP, 90'lı yıllardan bu yana insan odaklı, sürdürülebilir insani gelişme felsefesiyle uygulanmaktadır. Sulama, enerji ve altyapı projesi olarak bilinen GAP'ta kalkınma ve gelişme; ortalama yaşam süresi, bebek ölüm oranı, okur-yazarlık oranı, eğitime katılma süresi, sağlık hizmetlerine ulaşılabilirlik, bölgeler ve cinsiyetler arası refah farklılıkları ile yaşam kalitesi ve sürdürülebilirliği gibi göstergelerle tarif edilmektedir.

2008 yılından bu yana uygulanan GAP Eylem Planları kapsamında eğitim alanında Bölgeye çok önemli yatırımlar yapılmıştır. 2008-2018 döneminde 31.983 adet derslik yapılmıştır. Okul öncesinde okullaşma oranı 2002 yılında % 3 iken, bu oran 2017 yılında % 52.9'a, ilkokulda okullaşma oranı 2002 yılında % 94.1 iken bu oran 2017 yılında %100.5'e, ortaöğretimde okullaşma oranı % 27.3'ten % 91'e, üniversite sayısı 3'ten 9'a, üniversite öğrencisi sayısı 32.278'den 170.180'e yükselmiştir. 2004 yılında İlköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı 50 iken 2017 yılında bu sayı 30'a düşmüştür.

GAP Eylem Planı (2014-2018) Sosyal Gelişme Ekseninde "öğretmenlerin Bölge'de uzun süreli çalışması için gerekli tedbirler alınması" ile ilgili bir hedef bulunmaktadır. Bu hedefe ulaşılmasına ilişkin yapılan çalışmalar kapsamında GAP İdaresi Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, Temmuz 2017 tarihinde "Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Öğretmen Hareketliliğinin İncelenmesi" konulu bir işbirliği protokolü imzalamıştır. Protokol kapsamında; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapmakta olan öğretmenlerin yer değiştirmelerine yol açan faktörleri tespit edip bu olguyu en aza indirerek öğretmenlerin bölgede daha uzun süre görev yapmalarını sağlayacak önlemleri belirlemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır.

Araştırmanın, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde öğretmen hareketliliğinin nedenleri ve buna ilişkin geliştirilecek politika önerilerine önemli bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir. Bu araştırmayı ilgililerin bilgi ve incelemesine sunarken, Milli Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü'ne ve emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Sadrettin KARAHOCAGİL
GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanı

1. Yöntem ve kapsam	9
1.1. Öğretmen Hareketliliği Verilerinin Değerlendirilmesi:	9
1.2. Saha Araştırması Yöntemi	10
1.2.1. Derinlemesine Görüşmeler:.....	10
1.2.2. Niceliksel Aşama:.....	10
2. Özet Bulgular.....	12
2.1. Öğretmen Hareketliliği Verilerinin Değerlendirilmesi	12
2.2. Saha Çalışması Bulguları	14
3. Çözüm Önerileri:	17
4. Öğretmen Hareketliliği Verilerinin Değerlendirilmesi	21
4.1. Öğretmen Hareketliliğinin Bölgesel Değerlendirilmesi.....	21
4.2. Bölgeler Arası Hareketlilik	27
4.3. Güneydoğu Anadolu Bölgesi İçindeki Hareketlilik.....	29
4.4. İller Bazında Değerlendirme	32
4.5. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Ayrılan ve Bölgeye Gelen Öğretmenlerin Profili ..	38
4.5.1. Bölgeler Arası Farklılıklar:	38
4.5.2. İller Arası Farklılıklar:	45
5. Saha Araştırma Sonuçları	51
5.1. Demografik Bulgular.....	51
5.1.1. Cinsiyet.....	51
5.1.2. Yaş.....	52
5.1.3. Medeni Durum.....	53
5.1.4. Ailesinin Yanında Olup Olmadığı	54
5.1.5. İkamet Edilen Yerleşim Birimi Tipi	55
5.1.6. Görev Yapılan Yerleşim Birimi Tipi	56
5.1.7. Öğretmenlik Süresi	57
5.1.8. Bulunduğu Bölgedeki Öğretmenlik Süresi	58
5.1.9. Daha Önce Bölgede Görev Yapıp Yapmadığı.....	59
5.2. Barınma Koşullarının Değerlendirilmesi.....	60
5.2.1. Yaşanılan Evin Mülkiyet Durumu	60
5.2.2. Yaşanılan Evden Memnuniyet.....	61
5.2.3. Yaşanılan Evle İlgili Değerlendirmeler	63
5.2.4. Yaşanılan Muhit ile İlgili Değerlendirmeler	64
5.3. Bölge Koşullarının Değerlendirilmesi.....	66
5.3.1. Çalışılan Bölgeden Memnuniyet	66
5.3.2. Çalışılan Bölge ile İlgili İfadelere Katılım	67

5.3.3.	Çalışılan Okul ile İlgili Değerlendirmeler	69
5.3.4.	Öğrenci ve Veliler ile İlgili Değerlendirmeler	71
5.3.5.	Çalışılan Okul Ortamı ile İlgili Değerlendirmeler.....	73
5.3.6.	Okula Ulaşım Yöntemi	74
5.3.7.	Okulda Öğle Yemeğini Temin Etme Yöntemi.....	75
5.3.8.	Çalışılan Okul Ortamından Memnuniyet.....	76
5.4.	Sosyal Yaşam Değerlendirmesi	78
5.4.1.	Sosyal ve Kültürel Faaliyetlere Katılma Sıklığı.....	78
5.4.2.	Sosyal Destek Bulabilme.....	80
5.4.3.	Sosyal Sermaye	81
5.4.4.	Hayattan Genel Memnuniyet.....	83
5.4.5.	Yaşanılan Şehirden Genel Memnuniyet.....	84
5.4.6.	Yaşam Tarzına Yönelik Değerlendirmeler	85
5.5.	Mesleki Değerlendirme	86
5.5.1.	Öğretmenlik Mesleğinden Memnuniyet.....	86
5.5.2.	Mesleki Yeterlilik Değerlendirmesi.....	87
5.5.3.	Mesleki Eğitim İhtiyaçları	88
5.6.	Endeks Çalışması	90
5.6.1.	Okul Ortamı Endeksi ve Memnuniyetinin Belirleyicileri	90
5.6.2.	Sosyal ve Kültürel Tüketim Endeksi ve Memnuniyetinin Belirleyicileri	92
5.6.3.	Sosyal Destek Endeksi.....	93
5.6.4.	Yaşanılan Çevre Endeksi ve Memnuniyetinin Belirleyicileri.....	95
5.6.5.	Mesleki Tükenmişlik Endeksi	97
5.6.6.	Yaşamdan Genel Memnuniyetin Belirleyicileri.....	98
5.7.	Bölge Değerlendirmesi.....	99
5.7.1.	Çalışılan Bölgeden Tayinini İsteme Eğilimi	99
5.7.2.	Tayin İsteyecek Olma Sebebi	100
5.7.3.	Bölgede Görev Yapmaya Devam Etmesi için Gerekli Koşullar.....	101
5.7.4.	Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Daha Önce Görev Yapıp Yapmadığı	102
5.7.5.	Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Ayrılma Sebebi	103
5.7.6.	Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Görev Yapmanın Zorlukları	104
5.7.7.	Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Koşulların Mevcut Görev Bölgesi ile Karşılaştırması	105
5.8.	Çalışılan Bölgeden Ayrılma Eğiliminin Belirleyicileri:	106
6.	EK 1: Başlangıç Çalıştayı Bulguları	110
6.1.	Ekonomik Sorunlar	110
6.2.	Teşviklerin Yetersizliği	111
6.3.	Yaşam Koşullarının Yetersizliği.....	111
6.3.1.	Barınma Koşulları:.....	111
6.3.2.	Sosyal Yaşam:.....	112
6.4.	Öğretmenlerin Kültürel Uyumu	112

6.5. Okulların Fiziksel Yetersizliği.....	113
6.6. Öğretmenlik Mesleğine Dair Sorunlar	113
6.7. Güvenlik Sorunları:.....	114
6.8. Aile Sorunları:	114
6.9. Bölgedeki Yöneticilerin Nitelikleri:	115
7. EK 2: Sonuç Çalıştayı Bulguları.....	116
7.1. Barınma:	116
7.2. Oryantasyon:.....	117
7.3. Sosyalleşme:	117
7.4. Mesleki Gelişim:	118

ŞEKİLLER**SAYFA**

Şekil 1. Görev Yerlerinden Ayrılanların Ayrıldıkları Bölgelere Göre Dağılımı (%)	22
Şekil 2. Görev Yerlerinden Ayrılanların Atandıkları Bölgelere Göre Dağılımı (%).....	24
Şekil 3. Bölgelere Göre Toplam ve Bölgeden Ayrılan Personel Sayısı (Sayı, %)	25
Şekil 4. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne Atanan ve Bölgeden Ayrılan Öğretmen Sayısı.....	26
Şekil 5. Bölgeler Arası Hareketlilik.....	27
Şekil 6. Bölge İçi Hareketlilik.....	30
Şekil 7. Görev Yerlerinden Ayrılanların Ayrıldıkları İllere Göre Dağılımı (%)	33
Şekil 8. Görev Yerlerinden Ayrılanların Atandıkları İllere Göre Dağılımı (%).....	34
Şekil 9. İllerdeki Toplam ve İlden Ayrılan Öğretmen Sayısı (Sayı, %).....	35
Şekil 10. İllerden Ayrılan ve Atanan Öğretmen Sayısı (Son Üç Yıl)	36
Şekil 11. Coğrafi Bölgeler Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı (Sütun Yüzde)	38
Şekil 12. Coğrafi Bölgeler Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Yaş Ortalamaları ve Cinsiyetleri	39
Şekil 13. Coğrafi Bölgeler Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Ayrıldıkları Tarihte İllerindeki ve Öğretmenlikteki Toplam Süresi (Yıl).....	40
Şekil 14. Coğrafi Bölgeler Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Ayrıldıkları Tarihte İllerindeki Öğretmenlik Süresi (Yıl) ve Cinsiyetleri	41
Şekil 15. Coğrafi Bölgeler Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Ayrılma Sebepleri.....	42
Şekil 16. Coğrafi Bölgeler ve Cinsiyete Göre Ayrılan Öğretmenlerin Ayrılma Sebepleri	43
Şekil 17. Coğrafi Bölgeler Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Bölge İllerine Kayıtlı Olup Olmaması	44
Şekil 18. İller Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımı.....	45

Şekil 19. İller Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Yaş Ortalamaları ve Cinsiyetleri.....	46
Şekil 20. İller Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Ayrıldıkları Tarihte İllerindeki ve Öğretmenlikteki Toplam Süresi (Yıl)	47
Şekil 21. İller Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Ayrıldıkları Tarihte İllerindeki Öğretmenlik Süresi (Yıl) ve Cinsiyetleri	48
Şekil 22. İller Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Ayrılma Sebepleri	49
Şekil 23. İller Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Doğduğu İl Karşılaştırılması.....	50
Şekil 24. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Cinsiyet Dağılımı.....	51
Şekil 25. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Yaş Dağılımı*	52
Şekil 26. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Medeni Durum Dağılımı. 53	
Şekil 27. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Ailesinin Yanında Olup Olmama Durumu Karşılaştırması.....	54
Şekil 28. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri İkamet Edilen Yerleşim Birimi Tipi Karşılaştırması.....	55
Şekil 29. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Görev Yapılan Yerleşim Birimi Tipi Karşılaştırması.....	56
Şekil 30. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Öğretmenlik Süresi Karşılaştırması.....	57
Şekil 31. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Öğretmenlerin Bulunduğu Bölgedeki Öğretmenlik Süresi Karşılaştırması.....	58
Şekil 32. Daha Önce Bölgede Görev Yapıp Yapmadığı	59
Şekil 33. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Yaşanılan Evin Mülkiyet Durumunun Karşılaştırılması	60
Şekil 34. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Yaşanılan Evden Memnuniyet.....	61
Şekil 35. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Yaşanılan Evle İlgili Değerlendirmeler*.....	63
Şekil 36. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Yaşanılan Muhit ile İlgili Değerlendirmeler Karşılaştırması*.....	64
Şekil 37. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Çalışılan Bölgeden Memnuniyet Karşılaştırması.....	66
Şekil 38. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Çalışılan Bölge ile İlgili Değerlendirme İfadelerine Katılım*.....	67
Şekil 39. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Çalışılan Okul ile İlgili Değerlendirmeler Karşılaştırması*.....	69
Şekil 40. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Öğrenci ve Veliler ile İlgili Değerlendirmeler Karşılaştırması*	71
Şekil 41. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Çalışılan Okul Ortamı ile İlgili Değerlendirmeler Karşılaştırması*	73
Şekil 42. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Okula Ulaşım Yöntemi Karşılaştırması ...	74
Şekil 43. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Okulda Öğle Yemeğini Temin Etme Yöntemi Karşılaştırması.....	75
Şekil 44. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Çalışılan Okul Ortamından Memnuniyet Karşılaştırması.....	76

Şekil 45. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Sosyal ve Kültürel Faaliyetlere Katılma Sıklığı.....	78
Şekil 46. GAP ve Kontrol İlleri Sosyal Destek Bulabilme Karşılaştırması	80
Şekil 47. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Sosyal Sermaye Karşılaştırması*.....	81
Şekil 48. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Hayattan Genel Memnuniyet Karşılaştırması.....	83
Şekil 49. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Yaşanılan Şehirden Genel Memnuniyet Karşılaştırması.....	84
Şekil 50. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Yaşam Tarzına Yönelik Değerlendirmeler Karşılaştırması*.....	85
Şekil 51. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Öğretmenlik Mesleğinden Memnuniyet Karşılaştırması.....	86
Şekil 52. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Mesleki Yeterlilik Değerlendirmesi Karşılaştırması.....	87
Şekil 53. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Mesleki Eğitim İhtiyaçları Karşılaştırması	88
Şekil 54. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Okul Ortamı Endeksi Karşılaştırması.....	90
Şekil 55. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Sosyal ve Kültürel Tüketim Endeksi Karşılaştırması.....	92
Şekil 56. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Sosyal Destek Endeksi Karşılaştırması....	93
Şekil 57. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Yaşanılan Çevre Endeksi Karşılaştırması	95
Şekil 58. Çalışılan Bölgeden Önümüzdeki İki Yıl İçinde Tayinini İsteme Eğilimi.....	99
Şekil 59. Tayin İsteyecek Olma Sebepleri.....	100
Şekil 60. Bölgede Görev Yapması için Gerekli Koşullar.....	101
Şekil 61. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Daha Önce Görev Yapıp Yapmadığı	102
Şekil 62. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Ayrılma Sebebi.....	103
Şekil 63. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Görev Yapmanın Zorlukları.....	104
Şekil 64. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Koşulların Mevcut Görev Bölgesi ile Karşılaştırması*	105
Şekil 65. Çalışılan Bölgeden Ayrılma Eğiliminin Belirleyicileri (SEM, Tüm Vakalar)	106
Şekil 66. Bölgeden Ayrılma Eğiliminin Belirleyicileri (SEM, Güneydoğu Anadolu Bölgesi)	108

1. YÖNTEM VE KAPSAM

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapmakta olan öğretmenlerin yer değiştirmelerine yol açan faktörleri tespit edip bu olguyu en aza indirerek öğretmenlerin bölgede daha uzun süre görev yapmalarını sağlayacak önlemleri belirlemek için bir araştırma çalışması yürütmüştür.

Araştırma çalışmasının amacı doğrultusunda birden fazla yöntem kullanılmıştır. Başlangıç aşamasında Millî Eğitim Bakanlığı verileri kullanılarak öğretmen hareketliliğinin bölgeler arası ve bölge içi karşılaştırması yapılmıştır. Şanlıurfa'da düzenlenen geniş katımlı bir çalıştayla sorun hakkında uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Saha araştırması sürecinde okul yöneticileri ve öğretmenlerle derinlemesine görüşmeler yapılmış, nitel aşamanın tamamlanmasını takiben de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Ege, Akdeniz, Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgelerinde anket çalışması yürütülmüştür.

1.1. Öğretmen Hareketliliği Verilerinin Değerlendirilmesi:

Araştırma çalışmasının başlangıcında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmen hareketliliğini değerlendirebilmek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü tarafından sağlanan 2015-2017 dönemine dair veriler analiz edilmiştir.

Analizlerde hem bölgeler arası hareketlilik hem de bölge içi hareketlilik sayılarına odaklanılarak, bölgeler ve bölge içi farklılıklara odaklanılmıştır. Çalıştıkları bölgeden ayrılan öğretmenlerin cinsiyetleri, yaşları, görev yaptıkları bölgede ve genel olarak meslekteki deneyimleri bazında değerlendirmeler yapılmıştır. Bu makro düzeydeki sayısal değerlendirme, araştırma çalışmasının geri kalan aşamalarına yön vermiştir.

1.2. Saha Araştırması Yöntemi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Öğretmen Hareketliliği Projesi çerçevesinde bir dizi saha çalışması yapılarak politika önerilerine temel oluşturacak verilerin derlenmesi amaçlanmıştır. Saha çalışmaları hem nitel hem de nicel veri toplama yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

1.2.1. Derinlemesine Görüşmeler:

Saha çalışmalarının niteliksel kısmında bölgede görev yapmakta olan öğretmenler ve paydaşlarla bir dizi derinlemesine görüşme yapılmıştır. Kasım 2017 tarihinde yürütülen bu derinlemesine görüşmelerde öğretmenlerin bölgeyle ilgili değerlendirmeleri, yaşam koşullarına dair algıları ve meslekleriyle ilgili beklentileri tartışılmıştır. Yapılan derinlemesine görüşmeler, katılımcıların izniyle kaydedilmiş ve daha sonra bu kayıtların tam dökümü yapılarak analiz edilmiştir.

Araştırma çerçevesinde, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan 9 ilin her birinden 3 merkez/büyükşehir ilçesinde, 3 çevre ilçelerden olmak üzere her kademedeki 54 okulda müdürleri ve ortalama 3'er öğretmeni hedefleyerek toplam 164 öğretmenle görüşülmüştür. Bazı okullarda üç öğretmenin bulunmamasından dolayı, oluşan açık aynı ilin başka okullarında yapılan görüşmelerle telafi edilmiştir.

1.2.2. Niceliksel Aşama:

1.2.2.1. Güneydoğu Anadolu Bölgesi Anketleri:

Niteliksel aşamayı takiben, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenleri temsil eden bir örnekleme "kendi kendine doldur" anketleri yapılmıştır. Bu amaçla Millî Eğitim Bakanlığı'ndan elde edilen veriler kullanılarak hedeflenen 1.000 anket, 9 ile istihdam edilen öğretmen sayısına doğru orantılı olarak dağıtılmıştır.

Daha sonra büyükşehir statüsü taşıyan illerde (Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Mardin) ilde bulunan tüm okullarda istihdam edilen öğretmen sayısı kullanılarak, büyüklüğe orantılı olasılıksal örneklem yöntemiyle hedeflenen sayının üç katı sayıda okul seçilmiştir. Seçilen okulların yönetimleriyle temasa geçilmiş, randevu alınarak okullarda öğretmenlerle dağıt/topla yöntemiyle anketler yapılmıştır.

Büyükşehir statüsü taşımayan illerde (Adıyaman, Kilis, Batman, Siirt ve Şırnak) hedeflenen okul sayısı merkez ilçe ve çevre ilçelere istihdam edilen öğretmen sayısı ile orantılı olarak dağıtılmış; bu çevre ilçe, yine büyüklüğüyle orantılı olasılıksal örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Seçilen ilçelerde bulunan okullar arasından, istihdam edilen öğretmen sayısı kullanılarak, büyüklüğe orantılı olasılıksal örneklem yöntemiyle ve hedeflenen sayının üç katı sayıda okul seçilmiştir. Seçilen okulların yönetimleriyle temasa geçilmiş, randevu alınarak okullarda öğretmenlerle dağıt/topla yöntemiyle anketler yapılmıştır.

Araştırma çalışması sonucunda Aralık 2017'de 9 ildeki 138 okulda 1.139 anket gerçekleştirilmiştir.

1.2.2.2. Kontrol Anketleri:

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden elde edilen verilerle karşılaştırma yapabilmek amacıyla, bir kontrol örnekleme uygulanmıştır. Kontrol örnekleminde TRA, TRB, TR3-Ege ve TR6-Akdeniz bölgelerinde ikişer ilçe yine istihdam edilen öğretmen sayısından yola çıkarak büyüklüğe orantılı olasılıksal örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Her ilçede sekizer okul, her okulda ortalama 8 katılımcı olmak üzere örneklem yapısı oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında Ege Bölgesi'nde İzmir-Buca ve Manisa-Turgutlu; Akdeniz Bölgesi'nde Antalya-Alanya ve Adana-Yüreğir, Doğu Anadolu'da Erzurum-Horasan, Ardahan-Göle ve Orta Doğu Anadolu'da Elâzığ-Baskil ve Malatya-Akçadağ ve Doğanşehir ilçelerinde araştırma çalışması yürütülmüştür.

Seçilen ilçelerde bulunan okullar arasından istihdam edilen öğretmen sayısı kullanılarak büyüklüğe orantılı olasılıksal örneklem yöntemiyle hedeflenen sayının üç katı sayıda okul seçilmiştir. Seçilen okulların yönetimleriyle temasa geçilmiş, randevu alınarak okullarda öğretmenlerle dağıt/topla yöntemiyle anketler yapılmıştır.

Saha çalışması sonucunda hedeflenen örnekleme 65 okulda toplam 571 anket gerçekleştirilmiştir.

2. ÖZET BULGULAR

2.1. Öğretmen Hareketliliği Verilerinin Değerlendirilmesi

Son üç yıla bakıldığında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2015 yılında 16.549, 2016 yılında 16.044 ve 2017 yılında 15.391 öğretmen görev yerinden ayrılmıştır. Bu rakamlarla görev yerinden ayrılan öğretmenlerin dörtte biri Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerdir. Buna karşılık, görev yerinden ayrılan öğretmenlerin sadece yüzde 7 ile 10 arasında değişen bir oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne atanmıştır. Bu rakamlar, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmen hareketliliğinin boyutunu göstermektedir.

Elimizdeki rakamlar 2017 yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerin yüzde 13'ünün bölgeden ayrıldığını göstermektedir, bu oran Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 20, Orta Doğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 15'tir. Bu rakamlara bakıldığında; Ortadoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde öğretmen hareketliliğinin ülkenin batı bölgelerine kıyasla 3 kat, Orta Anadolu, Batı Karadeniz ve Doğu Karadeniz bölgelerine kıyasla 2 kat fazla olduğu söylenebilir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden ayrılan öğretmenlerin çoğunluğu Marmara (yüzde 24), İç Anadolu (yüzde 15) ve Ege (yüzde 13) bölgelerine gitmektedir. Bölgelere gelen öğretmenlerin geldikleri bölgelere bakıldığında, son üç yılda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne ataması yapılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (yüzde 47) yine bölgeden geldikleri, ikinci sırada ise Doğu Anadolu Bölgesinden gelen öğretmenlerin yer aldığı (yüzde 20) görülmektedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki illerin öğretmen hareketliliği içerisindeki paylarına bakıldığında en yüksek payın Şanlıurfa iline ait olduğunu görmekteyiz. 2015 ve 2016' da yüzde 26 olan oran, 2017'de yüzde 31'e yükselmiştir. Başka bir deyişle bölgedeki öğretmen hareketliliğinin üçte biri bu ilden kaynaklanmaktadır. Yüzdesele olarak bakıldığında, bölgedeki iller arasında öğretmenlerin en fazla tercih ettiği il olarak Gaziantep öne çıkmaktadır. Her ne kadar bu oran 2017'de yüzde 31'e düşmüş olsa da bu durum bölgeyi tercih eden her üç öğretmenden birinin Gaziantep'i tercih ettiği gerçeğini değiştirmemektedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki yüksek öğretmen hareketliliği konusunda iller arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Şırnak, Siirt, Şanlıurfa ve Mardin'de öğretmen hareketliliği bölgedeki diğer illerin en az iki katı düzeye ulaşmaktadır. Bölgede Batman, Mardin, Şanlıurfa, Siirt ve Şırnak illerinin ayrılan öğretmenlerin yerine isteğe bağlı ya da mazeretle gelen

öğretmenleri ikame edemedikleri söylenebilir. Buna karşılık, Adıyaman'da ayrılan öğretmen sayısı ile gelen öğretmen sayısı hemen hemen aynıdır.

Bu rakamların beraber okunması, bölgede iller arası bir gruplaşmanın olduğunu düşündürmektedir. Bir grup ilde ayrılan öğretmenlerin sayısı görece düşük kalmaktadır (yüzde 10'un altında) ve ayrılan öğretmenlerin bir kısmı bölge içinden gelen öğretmenlerle karşılanmaktadır: Gaziantep, Diyarbakır, Adıyaman, Kilis hatta Batman da bu illerdendir. Diğer bir grup ildeyse hem öğretmen hareketliliği yüksektir (Şırnak yüzde 26, Siirt yüzde 23, Şanlıurfa yüzde 18) hem de ayrılan öğretmenlerin yerine bölgeden ya da bölge dışından isteğe bağlı ya da mazeret nedeniyle gelen öğretmenler dolduramamaktadır. Dolayısıyla bu illerde öğretmen açığı oluşmaktadır. Bu öğretmen açığı da Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilk atamalar ile kapatılmaktadır.

Görev yaptıkları bölgeden ayrılan öğretmenlerin cinsiyet bazında dağılımlarına bakıldığında bölgeler arası bir farklılık görülmektedir. Ancak, kadın öğretmenler erkek öğretmenlere kıyasla daha genç yaşta görev yaptıkları bölgeden ayrılmaktadır.

Öte yandan öğretmenlerin görev yaptıkları bölgeden ayrılmadan önce görev yapma süreleri arasında bölgeler arası önemli farklar bulunmaktadır. Öğretmenler çalıştıkları bölgede ortalama 4 yıl görev yaptıktan sonra bölgeden ayrılmaktadır. Ayrılan öğretmenlerin ortalama öğretmenlik deneyimleri de 6 yıldır. Bu rakamlar bölgeler arasında karşılaştırıldığında, kayda değer farklar görülmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ortalama görev süresi 3,2 yıldır ve ortalama öğretmenlik deneyimi 4,1 yıldır. Bu rakamlar Türkiye'de sırasıyla 3.9 ve 5.7 yıldır.

Öğretmenlerin çalıştıkları bölgede nüfusa kayıtlı olmaları, ayrılma talebinde bulunmalarını etkileyen bir faktör olarak görülmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden ayrılanlar içinde bölge illerinin nüfusuna kayıtlı olanların oranının yüzde 13 olduğunu görmekteyiz. Diğer illere kayıt olup da yer değiştirme talebi gerçekleştirenlerin oranı yüzde 87'dir. Benzer şekilde Marmara ve Doğu Anadolu bölgelerinde de bölge dışından gelenlerin yer değiştirme oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

2.2. Saha Çalışması Bulguları

Güneydoğu Anadolu Bölgesi illeri ve kontrol illeri baz alınarak gerçekleştirilen öğretmenler araştırması, okullarda dağıt-topla yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları; demografik değişkenler, barınma koşulları, sosyal yaşam, genel yaşam koşulları ve ihtiyaç / beklentiler açısından bölge karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş, sonuçlar öğretmenlerle bölgede yapılan derinlemesine görüşmelerden alıntılarla zenginleştirilmiştir.

Demografik açıdan incelendiğinde, öğretmenlerin **yaş dağılımının** bölge ve kontrol illeri açısından farklılaştığı tespit edilmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerde 21-29 yaş grubu olanların oranı daha yüksekken, diğer bölge illerinde 40 ve üzeri yaş grubunun daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla bağlantılı olarak, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görüşülen öğretmenlerin öğretmenlik deneyim süresinin, daha kısa olduğu görülmektedir. Buldukları bölgede görev yapma süreleri ise farklılaşmamaktadır.

Barınma, ev, sosyal çevre açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerin memnuniyetlerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bölgedeki öğretmenlerin yüzde 37'si evlerinden memnuniyetle ilgili 8 ve daha yüksek puan vermişken, bu oran özellikle Ege ve Akdeniz Bölgesi'ndeki öğretmenler arasında daha yüksektir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenler arasında gençlerde bu oran yüzde 31 ile en düşük, 30-39 yaş grubu için yüzde 37, 40 yaş ve üzeri grup için yüzde 48'dir. Ev kiralalarının yüksekliğini belirten bölge öğretmenlerinin oranı yüzde 84 iken, bu oran kontrol illeri için yüzde 77'dir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmenlerin yüzde 36'sı, kontrol illerindeki öğretmenlerin ise yüzde 43'ü **çalıştıkları bölgeden memnuniyete** 10 üzerinden 8, 9 ya da 10 puan vermişlerdir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlu öğretmenler bazında bakıldığında; çalıştığı bölgeden memnuniyet yüzde 44'e yükselmektedir. Doğum yeri bölge dışındaki bir yer olan öğretmenlerde ise memnuniyet oranı yüzde 24'tür.

Bölgedeki öğretmenlerin görev yaptıkları bölgeden memnuniyet oranlarına diğer demografik değişkenlere göre bakıldığında; memnuniyetin 40 yaş ve üstü, çocuk sahibi, il merkezinde ikamet eden öğretmenlerde ve 15 yıldan fazla bir süredir öğretmenlik yapan kişilerde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Okul ortamı, eğitime verilen önem, veli ve öğrenci değerlendirmeleri açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi skorları daha düşüktür. Örneğin, bölgedeki insanların eğitime önem verdiğini düşünenlerin oranı yüzde 18 iken kontrol illeri için bu oranın yüzde 40 olduğu

anlaşılmaktadır. Bölgeden memnuniyet konusunda olduğu gibi görev yaptığı bölge aynı zamanda doğduğu bölge olan öğretmenler bölge ile değerlendirmelere daha olumlu cevaplar vermektedir.

Okul ortamının veli ve öğrenci özellikleri açısından değerlendirilmesine bakıldığında, kontrol illerindeki öğretmenlerin daha olumlu değerlendirmeleri olduğu ortaya çıkmaktadır. Dil farkı, kız çocuklarının okula gönderilmemesi konuları köyde görev yapan öğretmenler tarafından velilerle iletişim sıkıntısı açısından sorun olarak gözükmemektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki genç öğretmenlerde okul ortamından genel memnuniyet düzeyi yüzde 30'larda, yani hayli düşükken; 40 yaş ve üzeri öğretmenlerin yüzde 47'si çalıştıkları okul ortamından memnundur.

Fiziksel koşullar, altyapı ihtiyaçları ve okulun teknolojik donanımı okul ile ilgili eksiklik olarak çeşitli görüşmelerde bölgede görev yapan öğretmenler tarafından belirtilmiş; derinlemesine görüşmelerden çıkan sonuçlara paralel olarak akıllı tahta ve benzeri yeni öğretim teknikleri açısından duyulan ihtiyaçtan da bahsedilmiştir.

Sosyal ve kültürel aktivitelere katılma sıklığına bakıldığında, genel olarak sosyal aktivitelere katılımın düşük olduğu gözlemlenmekle birlikte; kitap, müzik ya da film satın almak gibi alışkanlıkların Güneydoğu Anadolu Bölgesi öğretmenlerinde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Boş zaman geçirebilecek yerlerin sayısından memnuniyet düşük olup memnun olanların oranı bölge öğretmenleri için yüzde 39'dur. Bu konu, demografik değişkenler bazında incelendiğinde; genç öğretmenler için daha az memnun olunan bir konu olarak ortaya çıkarken yaş arttıkça memnuniyet oranının arttığı görülmektedir (21-29 yaş grubu için yüzde 33, 30-39 yaş grubu için yüzde 38 ve 40 yaş üzeri öğretmenler için yüzde 50 memnuniyet oranı).

Sağlıklı yaşama yönelik konularda Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve diğer bölgeler çok farklılaşmazken; sağlıklı beslendiğini belirten öğretmenlerin oranı bölgede yüzde 68 iken kontrol illeri için daha yüksek olup yüzde 76'dır. Bölgedeki öğretmenlerin yarısı öğün atladığını dile getirirken, yine yarısı işten eve geliş saatlerinin geciktiğini belirtmektedir.

Öğretmenlerden **yaşadıkları yeri** düşünerek, çeşitli konular açısından memnuniyetlerini belirtmeleri istenmiştir. Buna göre, belirtilen konular içinde insanlar arası yardımlaşmadan memnun olanların oranının bölgedeki öğretmenlerde en yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerin **mesleki olarak en fazla desteğe ihtiyaç duyduklarını belirttikleri konu** öğrencilerle iletişim kurma yöntemleri,

sınıf yönetimi, zor öğrencilerle başa çıkma teknikleri ve öğrencilere rehberlik edebilme ile ilgili konulardır. Uygulamalı eğitim, staj gibi ön hazırlık süreçlerinden geçmiş olsalar daha faydalı olabileceklerini belirten öğretmenler de vardır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görüşleri alınan öğretmenlerden şu anda çalıştığı bölgeden önümüzdeki iki yıl içinde **tayinini isteme olasılığını** değerlendirmeleri istenmiştir. Bu olasılığı 8, 9 ya da 10 olarak değerlendirenlerin oranı yüzde 31 olarak hesaplanmıştır. Bu eğilim, genç öğretmenlerde orta ve üzeri yaştaki öğretmenlere oranla daha yüksektir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenler için bölge doğumlu olup olmamasının tayin isteme eğiliminde etkili olduğu görülmektedir, bölge doğumlu olanların isteme eğilimi yüzde 23, bölge dışındaki diğer illerde doğanlarda ise yüzde 42'dir.

Görev yapma zorluğu en fazla belirtilen **tayin isteme sebebidir**. Zorunlu görev süresini tamamladığı için ayrılacağını söyleyenleri, eşi ve ailesinin başka bir şehirde yaşaması olarak gösterenler takip etmektedir. Sinema, tiyatro, konser gibi sosyal faaliyetlerin; parklar ve kafeler gibi sosyalleşme alanlarının eksikliği de tayin isteme sebepleri arasında belirtilmiştir. Kendi çocuklarının eğitimi için uygun okullar olmaması da bazı öğretmenler tarafından belirtilmiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlere **bulunduğu bölgede görev yapmaya devam etmesi için gerekli koşulların** neler olduğu sorulduğunda ise; maddi koşulların iyileştirilmesi verilen cevaplar arasında ilk sırada yer almıştır. Yukarıda bahsedilen tayin isteme sebepleri ile paralel olarak sosyal faaliyetlerin arttırılması, sinema, kafe, park gibi olanakların arttırılmasının özellikle bölge dışından gelen öğretmenler için bölgeyi daha cazip hale getireceği ifade edilmektedir. Ailesi yanında olmayan öğretmenler, bölgede daha uzun süre kalabilmeleri için aileleriyle birlikte olmalarını bölgede görev yapmaya devam etmesi için bir koşul olarak ifade etmektedir.

3. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Öğretmen Hareketliliğinin Azaltılmasına Dair Öneriler:

Kasım-Aralık 2017 dönemine yürütülen saha çalışması, Ekim 2017 ve Nisan 2018'de yapılan çalıştaylar ve Millî Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü tarafından tedarik edilen veriler ışığında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde öğretmen hareketliliğinin azaltılması hedefine yönelik önerilerimizi aşağıdaki gibi listeleyebiliriz:

Barınma:

Araştırma çalışmasının bütün aşamaları barınmanın öğretmenler için önemli bir sorun olduğunu göstermiştir. Özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne yeni gelen öğretmenler görev yaptıkları yerlerde barınma ihtiyaçlarını giderecek nitelikte konut bulamamaktadırlar. Bu sorunu gidermek amacıyla:

- Özellikle köylerde öğretmenlerin barınma ihtiyaçlarını giderecek ısınma, elektrik, internet erişimi ve benzeri sorunları olmayan lojmanların inşa edilmesi önerilmektedir.
- Köylerde bu tür lojmanların inşa edilmesinde yaşanabilecek zorluklar göz önünde tutulduğunda, en yakın ilçe merkezinde öğretmenlerin yaşayacağı nitelikli kampüslerin inşa edilmesi bir alternatif olabilir. Böyle bir durumda öğretmenlerin görev yaptıkları yere erişimlerinin sağlanması amacıyla servis hizmetinin kurulması da gerekecektir.
- Lojman inşa edilmesinde sorunlar yaşanması durumunda, öğretmenlere güvenli mahallelerde, nitelikli konutlarda oturabilmeleri için kira yardımı yapılması düşünülebilir.

Ulaşım:

Araştırma çalışması, öğretmenlerin görev yaptıkları okula büyük oranda kendi olanaklarıyla ya da toplu taşıma araçlarıyla ulaştıklarını göstermiştir. Bu durum hem öğretmenlere maddi yük getirmekte hem de yorgunluk yaratmaktadır. Bu sorunun çözülmesi amacıyla:

- Öğretmenlerin görev yaptıkları okula erişimlerini kolaylaştıracak servis hizmetinin verilmesi, gerekirse bu konuda yerel yönetimlerle iş birliğine gidilmesi;
- Öğretmenler arasında araç paylaşımının teşvik edilmesi;
- Öğretmenlerin ulaşımdan kaynaklanan maliyetlerinin azaltılması amacıyla maddi destek sağlanması önerilmektedir.

Okulun Fiziksel Olanakları:

Çalışmamız; okullardaki fiziksel altyapı (ısınma, aydınlatma vb.) ve olanak (kütüphane, internet, laboratuvar vb.) eksikliklerinin öğretmenlerin motivasyonlarını önemli ölçüde olumsuz etkilediğini göstermiştir. Bu amaçla:

- Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki okulların fiziksel altyapılarının belirlenecek bir standarda getirilmesi;
- Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki okullardaki kütüphane, internet, laboratuvar ve benzeri olanakların iyileştirilmesi önerilmektedir.

Okul İçerisinde İletişim:

Araştırmamız Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerin genel olarak yöneticileriyle iletişimlerinde memnun olduklarını göstermiştir, ancak okul ortamının insani boyutunda yapılacak iyileştirmeler öğretmenlerin genel motivasyonlarını olumlu etkileyecektir. Bu amaçla:

- Yöneticiler ve öğretmenler arasında sağlıklı ve düzenli bir iletişimin kurulması hedeflenmelidir;
- Gerek yöneticiler gerek öğretmenler iletişim, çatışma ve sorun çözümü konusunda düzenli eğitimler almalı ve bu alandaki kapasitelerini geliştirmelidir;
- Öğretmenler için yaptıklarının takdir edilmesi önemli olduğundan, düzenli olarak izleme, değerlendirme ve geri besleme sistemlerinin hayata geçirilmesi önerilmektedir.

Öğrenci ve Velilerle İlişkiler:

Çalışmaya katılan öğretmenlerin kayda değer bir kısmı veliler ve öğrencilerle iletişimde sorun yaşadıklarını belirtmektedirler. Öğrencilerin derslerle ilgisizlikleri ve ders başarılarının görece düşüklüğü öğretmenlerin motivasyonlarını azaltmaktadır. Bu sorunun giderilmesi amacıyla:

- Öğretmenlerin velilerle iletişimlerinin güçlendirmesine yönelik düzenli toplantılar ve etkinlikler yapılmalıdır;
- Velilerin çocuklarının eğitim durumlarıyla yakından ilgilenmelerini sağlamak amacıyla çalışmalar yapılmalıdır;

- Öğretmenlere çatışma ve sorun çözümü konusunda düzenli eğitimler verilmeli ve kapasite kazandırılmalıdır;
- Öğrencilerin ders başarılarının yükselmesi için gerekli destekler sağlanmalı, bu konuda rol alacak öğretmenler teşvik edilmeli ve ödüllendirilmelidir.

Öğretmenlik Mesleğinden Memnuniyet:

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerin yapmakta oldukları meslekten memnuniyetlerinin artması hedeflenmelidir. Bu amaçla:

- Öğretmenlerin ihtiyaç duydukları mesleki gelişim desteğinin verilmesi gerekmektedir;
- Öğretmenlerin gelecek kaygılarının giderilmesine yönelik çalışmalar yapılmalı, örneğin uzaktan erişimli yüksek lisans programları açılmalıdır;
- Öğretmenlerle sadece okul yöneticileri düzeyinde değil, ilçe ve il yöneticileri düzeyinde de iletişim kurulmalıdır;

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne Uyum:

Çalışmamız, Güneydoğu Anadolu Bölgesi haricindeki bölgelerden gelen öğretmenlerin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne uyum sağlamakta zorlandıklarını göstermektedir. Bu durum genel olarak motivasyon düşüklüğüne yol açmaktadır. Sorunun çözülmesi amacıyla:

- Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne atanan öğretmenler, göreve başlamadan önce mutlaka bir oryantasyon sürecinden geçirilmelidirler;
- Atanma sürecini takiben, öğretmenlere atandıkları yerde yaşamlarını kurabilmeleri amacıyla yerel yönetimlerin ve yöneticilerin katılımıyla destek verilmelidir;
- Yeni atanmış öğretmenlerin, daha deneyimli öğretmenlerle iletişim kurmaları Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne uyumlarını kolaylaştıracaktır.

Sosyal Destek:

Özellikle genç ve yeni atanmış öğretmenlerin ailelerinden ve yakın çevrelerinden sosyal destek alabilmeleri, genel olarak yaşamdan memnuniyetlerini ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde çalışmaktan memnuniyetlerini arttırmaktadır. Bu amaçla:

- Yeni atanmış öğretmenlerin aileleriyle ve yakın arkadaşlarıyla iletişimlerini sürdürürebilmeleri ve güçlendirmelerine yönelik kişisel gelişim programları geliştirilmelidir;
- Öğretmenlerin kendi aralarındaki iletişimi güçlendirmek amacıyla projeler geliştirilmeli ve gerekli ortam yaratılmalıdır;
- Öğretmenler arasında dayanışmayı ve iletişimi güçlendirmek amacıyla "mentor" öğretmen uygulamasına geçilmelidir.

Sosyal Yaşam:

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerin yaşadıkları en önemli eksikliklerinden biri de sosyal yaşamın zayıflığıdır. Genel olarak öğretmenler sinema, tiyatro ve konser gibi etkinliklere katılamamakta, kültürel tüketimi daha çok kitap, film vb. satın alarak yapmaktadır. Bu sorunun giderilmesi amacıyla:

- Öğretmenlerin kültürel alanda eksikliğini çektikleri sinema, tiyatro ve konser gibi etkinliklerin sayısı artırılmalıdır;
- Öğretmenlerin kültürel etkinliklere katılımını kolaylaştıracak ulaşım desteği gibi destekler verilmelidir;
- Öğretmen lojmanlarında kültürel etkinliklere özel bir önem verilmeli, gerekli ortam sağlanmalıdır.
- İnternet öğretmenler için vazgeçilmez bir ihtiyaç olarak gözükmektedir, öğretmenlerin ücretsiz ya da düşük ücretle internete erişmeleri sağlanmalıdır.

4. ÖĞRETMEN HAREKETLİLİĞİ VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

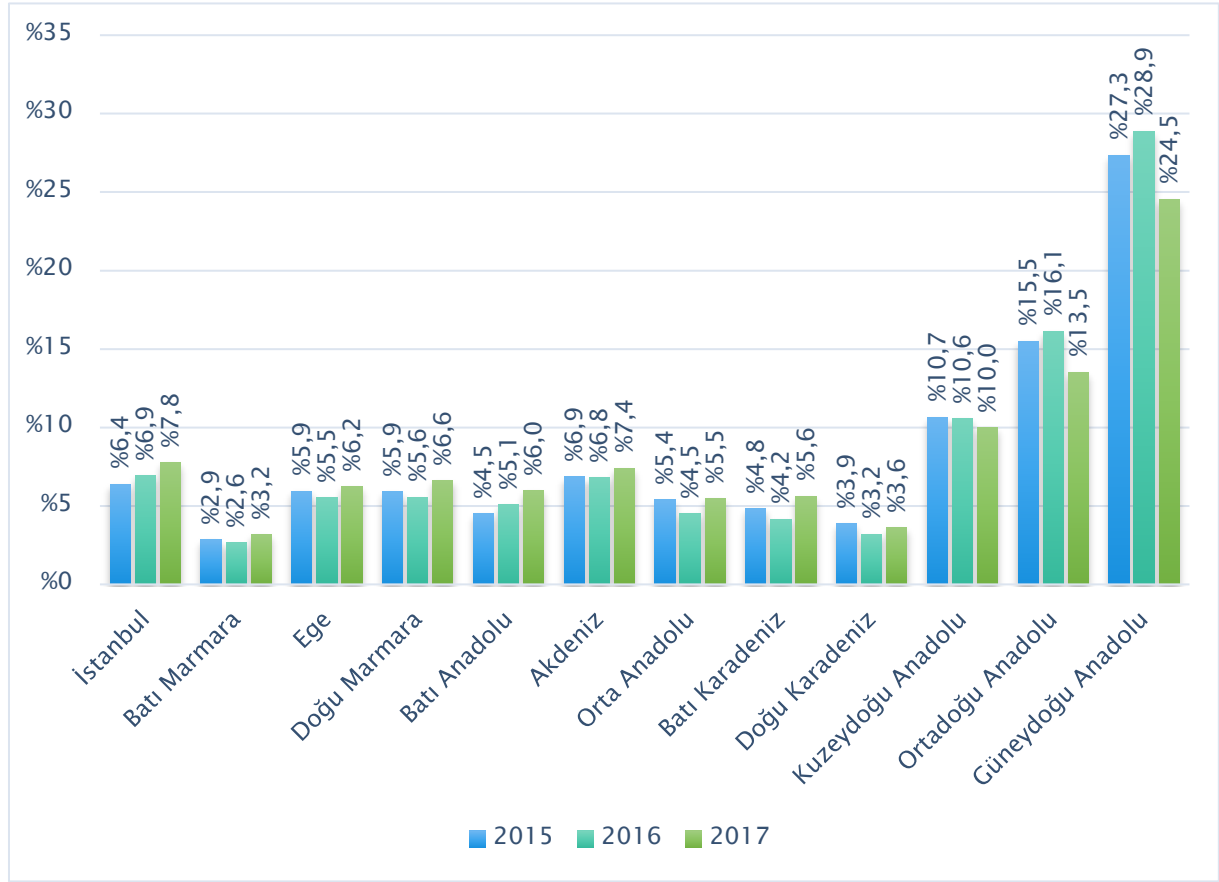
Çalışmanın ilk aşamasında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmen hareketliliğini değerlendirebilmek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü tarafından sağlanan 2015-2017 dönemine dair veriler analiz edilmiştir.

4.1. Öğretmen Hareketliliğinin Bölgesel Değerlendirilmesi

Tablo 1. Görev Yerlerinden Ayrılanların Ayrıldıkları Bölgelere Göre Dağılım

		2015	2016	2017
TR1	İstanbul	3.841	3.857	4.870
TR2	Batı Marmara	1.724	1.471	1.993
TR3	Ege	3.574	3.071	3.917
TR4	Doğu Marmara	3.553	3.092	4.159
TR5	Batı Anadolu	2.710	2.827	3.740
TR6	Akdeniz	4.126	3.789	4.642
TR7	Orta Anadolu	3.240	2.498	3.439
TR8	Batı Karadeniz	2.907	2.311	3.526
TR9	Doğu Karadeniz	2.323	1.782	2.271
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	6.417	5.869	6.264
TRB	Ortadoğu Anadolu	9.320	8.955	8.487
TRC	Güneydoğu Anadolu	16.459	16.044	15.391
Toplam		60.194	55.566	62.699

Yukarıda yer alan tablo ülke çapında öğretmen hareketliliğini göstermektedir. Bu rakamlara göre 2015 yılında 60.194, 2016'da 55.566 ve 2017 yılında da 62.699 öğretmen görev yaptığı bölgeden ayrılmıştır. Salt rakamlar açısından bakıldığında, bu üç yılda da en fazla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden ayrılmanın yaşandığı görülmektedir. 2015 yılında 16.459 olan bu rakam, 2016'da 16.044 ve 2017'de de 15.391 olmuştur. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni sırasıyla Ortadoğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi takip etmektedir.

Şekil 1. Görev Yerlerinden Ayrılanların Ayrıldıkları Bölgelere Göre Dağılımı (%)

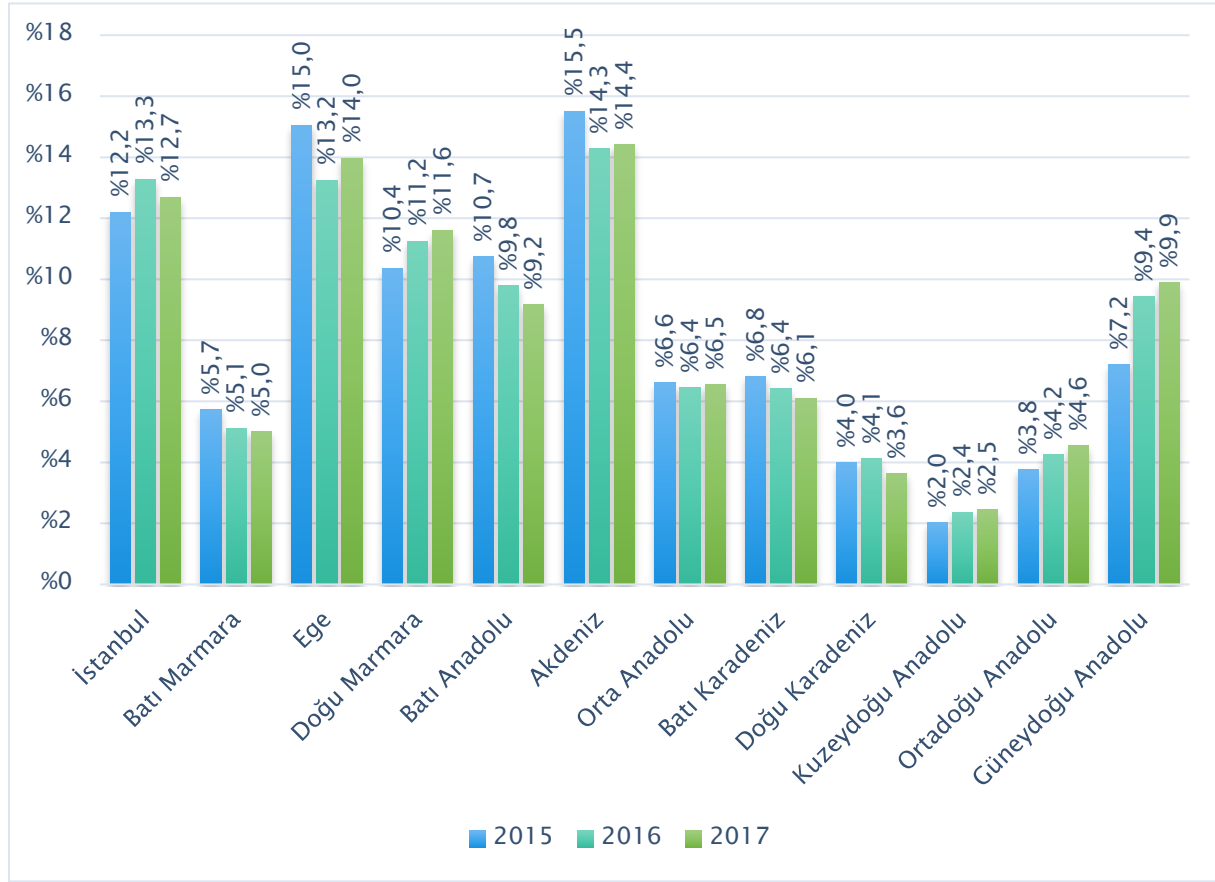
Görev yerinden ayrılan öğretmenlerin bölgelere göre yüzdesel dağılımı yukarıdaki grafikte yer almaktadır. Bu grafiğe göre, ayrılan öğretmenlerin yaklaşık dörtte biri Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden ayrılmaktadır. 2015 yılında bu oran yüzde 27,3, 2016'da yüzde 28,9 olmuştur ve 2017'de yüzde 24,5 olarak gerçekleşmiştir. Yüzelik oranlara bakıldığında, ikinci sırada yüzde 14 civarında oranla Ortadoğu Anadolu, yüzde 10 oranla da Kuzeydoğu Anadolu izlemektedir.

Tablo 2. Görev Yerlerinden Ayrılanların Atandıkları Bölgelere Göre Dağılımı

		2015	2016	2017
TR1	İstanbul	7.341	7.382	7.952
TR2	Batı Marmara	3.454	2.848	3.132
TR3	Ege	9.055	7.361	8.761
TR4	Doğu Marmara	6.233	6.248	7.275
TR5	Batı Anadolu	6.465	5.444	5.747
TR6	Akdeniz	9.338	7.932	9.037
TR7	Orta Anadolu	3.977	3.580	4.099
TR8	Batı Karadeniz	4.093	3.563	3.826
TR9	Doğu Karadeniz	2.407	2.292	2.272
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	1.225	1.313	1.537
TRB	Ortadoğu Anadolu	2.268	2.360	2.855
TRC	Güneydoğu Anadolu	4.338	5.243	6.206
	Toplam	60.194	55.566	62.699

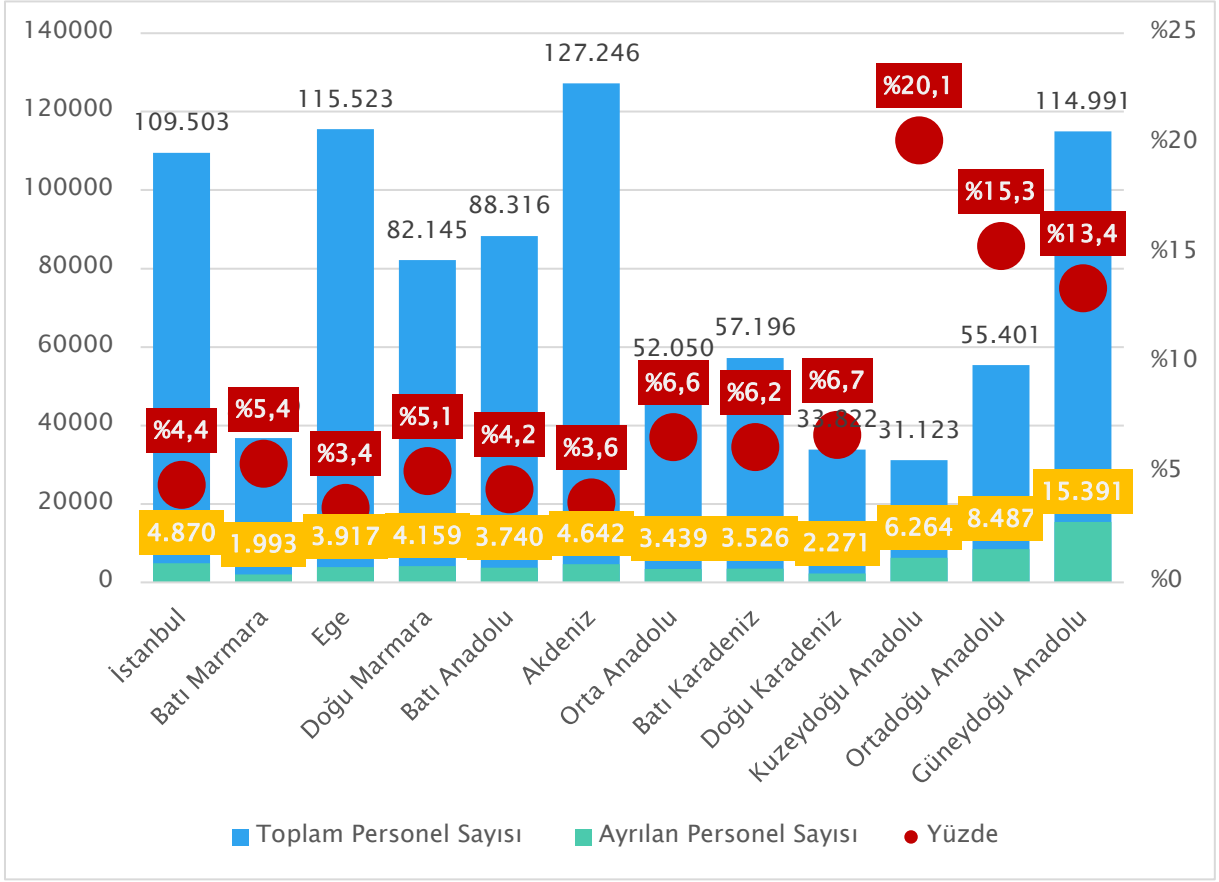
Yukarıda yer alan Tablo 2, görev yerlerinden ayrılan öğretmenlerin atandıkları bölgeleri göstermektedir. Bu tabloya göre 2017 yılında en fazla Akdeniz Bölgesi'ne (9.037) geçiş yapılmıştır. Ege Bölgesi'ne geçiş yapanların sayısı 8.761, İstanbul'a geçiş yapanların sayısı 7.952'dir. Aynı yıl ayrılanlar arasında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne atanan öğretmenlerin sayısıysa 6.206 olarak gerçekleşmiştir. Daha önceki yıllara bakıldığında, bu sıralamanın benzer şekilde gerçekleştiği söylenebilir.

Şekil 2. Görev Yerlerinden Ayrılanların Atandıkları Bölgelere Göre Dağılımı (%)



Atamaları gerçekleştirilen öğretmenlerin bölgelere göre dağılımına bakıldığında, en yüksek oranda Ege ve Akdeniz bölgelerine geçiş yapıldığı görülmektedir. Her iki bölgeye atananların oranı yüzde 14 ile 15 arasında değişmektedir. İstanbul için bu oran yüzde 13, Doğu Marmara için yüzde 12 civarındadır. Yüzelik bazda değerlendirildiğinde; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne geçiş yapan öğretmenlerin oranının 2015 yılında yüzde 7 iken, 2017 yılında yüzde 10'a yükseldiği görülmektedir; bu açıdan bir artış olduğu söylenebilir.

Şekil 3. Bölgelere Göre Toplam ve Bölgeden Ayrılan Personel Sayısı (Sayı, %)

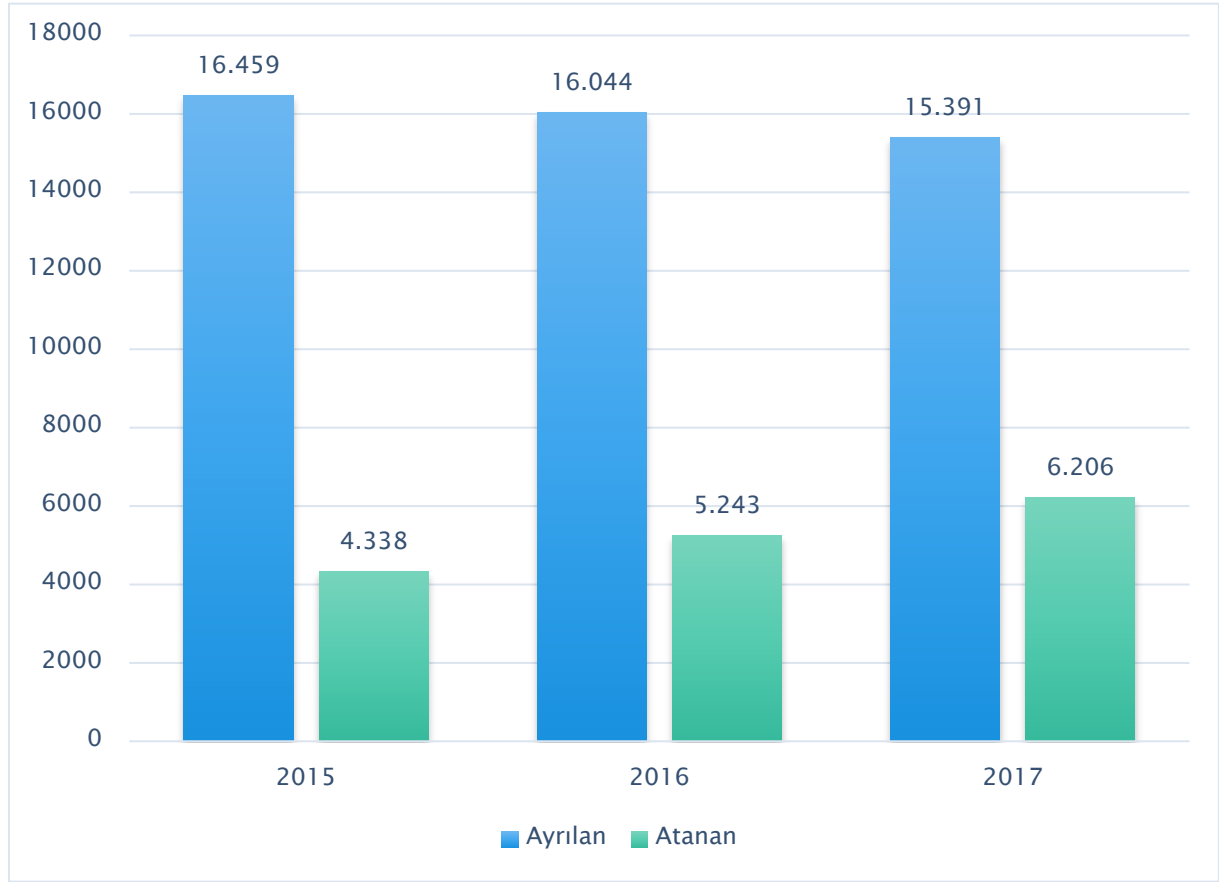


Elimizdeki veriler, bölgelerdeki görevli personel sayısı göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde, daha detaylı bir veriyle karşılaşılmaktadır. Örneğin İstanbul'da yaklaşık 110 bin personel istihdam edilmektedir. 2017 yılında bölgeden ayrılanların sayısı 4.870; bunun toplam personele oranı ise yüzde 4,4'tür. En fazla personelin bulunduğu Akdeniz Bölgesi'nden (127.246), 4.642 kişi ayrılmıştır; bu sayının toplam personel içindeki oranı yüzde 3,6'dır. Batı Marmara, Ege, Doğu Marmara ve Batı Anadolu bölgelerinde de ayrılanların toplam personel içindeki oranı yüzde 4-5 aralığındadır. Orta Anadolu, Batı Karadeniz ve Doğu Karadeniz bölgelerinde ayrılanların oranı yüzde 6-7 aralığına denk gelmektedir.

Ülkenin doğu bölgelerine bakıldığında, oranlar kayda değer oranda artmaktadır. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde toplam görev yapan personel sayısı 31 bin, ayrılan personel sayısı ise 6 bindir; bu sayının oransal karşılığı yüzde 20'ye denk gelmektedir. Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde 55 bin personel istihdam edilmektedir. Bölgeden 8.487 öğretmen ayrılmıştır; bu sayının oransal karşılığı yüzde 15'tir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 114.991 personel çalışmaktadır, 15.391 kişi bölgeden ayrılmıştır; bu sayının oransal karşılığı yüzde 13'e denk gelmektedir.

Bu rakamlara bakıldığında, Ortadoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde öğretmen hareketliliğinin ülkenin batı bölgelerine kıyasla 3 kat, Orta Anadolu, Batı Karadeniz ve Doğu Karadeniz bölgelerine kıyasla 2 kat fazla olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde diğer bölgelere kıyasla çok daha yoğun bir öğretmen hareketliliğinin bulunduğu görülmektedir.

Şekil 4. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne Atanan ve Bölgeden Ayrılan Öğretmen Sayısı

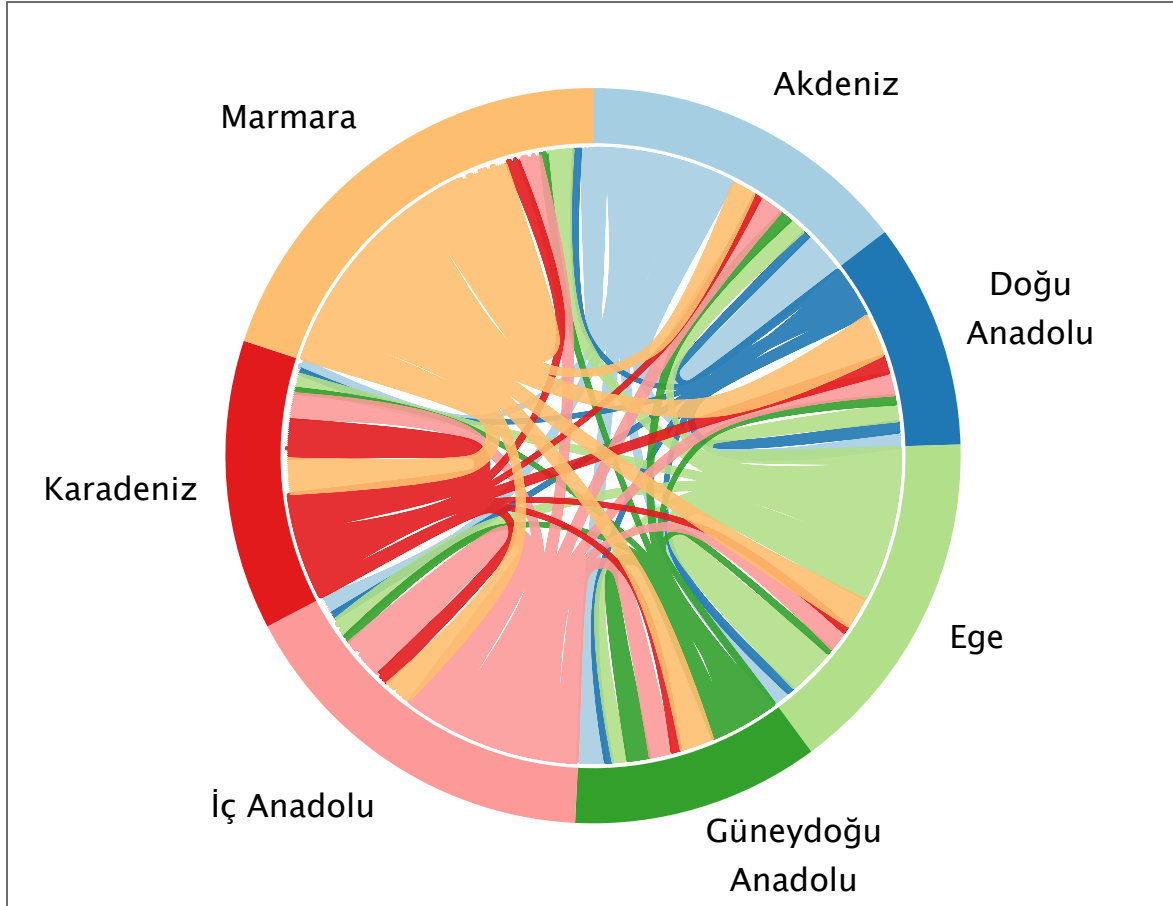


Yukarıda yer alan grafik, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne atanan ve bölgeden ayrılan öğretmenlerin sayısının son üç yıl içerisindeki değişimini göstermektedir. 2015 yılında bölgeden 16 bin 500'e yakın öğretmen ayrılırken, 4.338 öğretmen bölgeye naklini istemiştir. 2016'da ayrılan öğretmen sayısı 16 bin, gelen öğretmen sayısı 5.243 olmuştur. Ayrılan öğretmen ile gelen öğretmen arasındaki fark en az 2017 yılında olmuştur; 15.391 öğretmen ayrılırken, 6.206 öğretmen bölgeye gelmiştir. Bu rakamlar yaklaşık her yıl öğretmen hareketliliğinden dolayı bölgede 10 bin öğretmen açığı doğduğunu göstermektedir.

4.2. Bölgeler Arası Hareketlilik

Öğretmen hareketliliğinin daha iyi anlaşılabilmesi için bölgeler arası hareketliliğin de analiz edilmesi gerekmektedir.

Şekil 5. Bölgeler Arası Hareketlilik



Tablo 3. Bölgeler Arası Hareketlilik (7 Bölge, Sütun %, Son Üç Yıl)

Atandıkları Bölge	Ayrıldıkları Bölge						
	Akdeniz	Doğu Anadolu	Ege	G. Doğu Anadolu	İç Anadolu	Karadeniz	Marmara
Akdeniz	30,2	10,8	12,2	20,5	13,9	6,7	10,3
Doğu Anadolu	6,4	8,4	5,6	5,4	5,9	5,1	5,7
Ege	12,5	12,8	33,9	10,7	13,4	10,6	18,2
G. Doğu Anadolu	10,1	7,0	5,1	15,6	5,8	4,5	5,7
İç Anadolu	17,6	16,3	15,5	15,8	31,0	18,8	16,0
Karadeniz	5,4	14,0	5,2	7,6	9,6	28,4	9,7
Marmara	17,8	30,7	22,5	24,4	20,4	25,8	34,5

Yukarıda yer alan şekil ve tablo, son üç yıl içindeki bölgeler arası öğretmen hareketliliğini göstermektedir. Şekilde kabaca verilen rakamlar akışın yönü hakkında daha detaylı fikir

vermektedir. Marmara Bölgesi'nden başlanacak olursa, atanan öğretmenlerin üçte birinin bölge içerisinde atandığı görülmektedir. Bu durum Akdeniz (yüzde 30), Ege (yüzde 34), İç Anadolu (yüzde 31) ve Karadeniz (yüzde 28) bölgeleri için de geçerlidir; zira atamaların yaklaşık üçte biri bölge içinde gerçekleşmektedir. Buna karşın, Güneydoğu Anadolu (yüzde 16) ve Doğu Anadolu (yüzde 8) bölgelerinde bölge içi atama oranı yüksek değildir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden ayrılan öğretmenlerin çoğunluğu Marmara (yüzde 24), İç Anadolu (yüzde 15) ve Ege (yüzde 13) bölgelerine gitmektedir. Keza, Doğu Anadolu Bölgesi de Marmara (yüzde 31), İç Anadolu (yüzde 16) ve Karadeniz (yüzde 14) bölgelerine öğretmen göndermektedir.

Tablo 4. Bölgeler Arası Hareketlilik (7 Bölge, Satır %, Son Üç Yıl)

Atandıkları Bölge	Ayrıldıkları Bölge						
	Akdeniz	Doğu Anadolu	Ege	G. Doğu Anadolu	İç Anadolu	Karadeniz	Marmara
Akdeniz	14,4	18,3	4,9	37,4	10,5	4,3	10,2
Doğu Anadolu	7,2	33,4	5,2	23,0	10,5	7,6	13,1
Ege	6,2	22,8	14,2	20,3	10,6	7,1	18,8
G. Doğu Anadolu	8,0	19,8	3,4	47,3	7,4	4,8	9,4
İç Anadolu	6,9	22,7	5,1	23,5	19,3	9,7	12,9
Karadeniz	3,3	30,8	2,7	17,9	9,4	23,3	12,5
Marmara	4,7	29,0	5,0	24,6	8,6	9,1	19,0

Atandıkları bölgelere gelen öğretmenlerin ayrıldıkları bölgelere bakıldığında, son üç yılda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne ataması yapılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (yüzde 47) yine bölgeden geldikleri, ikinci sırada ise Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelen öğretmenlerin yer aldığı (yüzde 20) görülmektedir. Bölgeye diğer bölgelerden gelenlerin oranları yüzde 9 veya daha düşüktür.

4.3. Güneydoğu Anadolu Bölgesi İçindeki Hareketlilik

Elimizdeki veriler, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmen hareketliliğinin yüzde 15'inin bölge içindeki hareketlilik olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, öğretmenlerin önemli bir kısmı Güneydoğu Anadolu Bölgesi içinde tayinlerini istemişlerdir. Bu nedenle durumu daha iyi anlayabilmek amacıyla bölge içi hareketliliğe odaklanmak gerekmektedir.

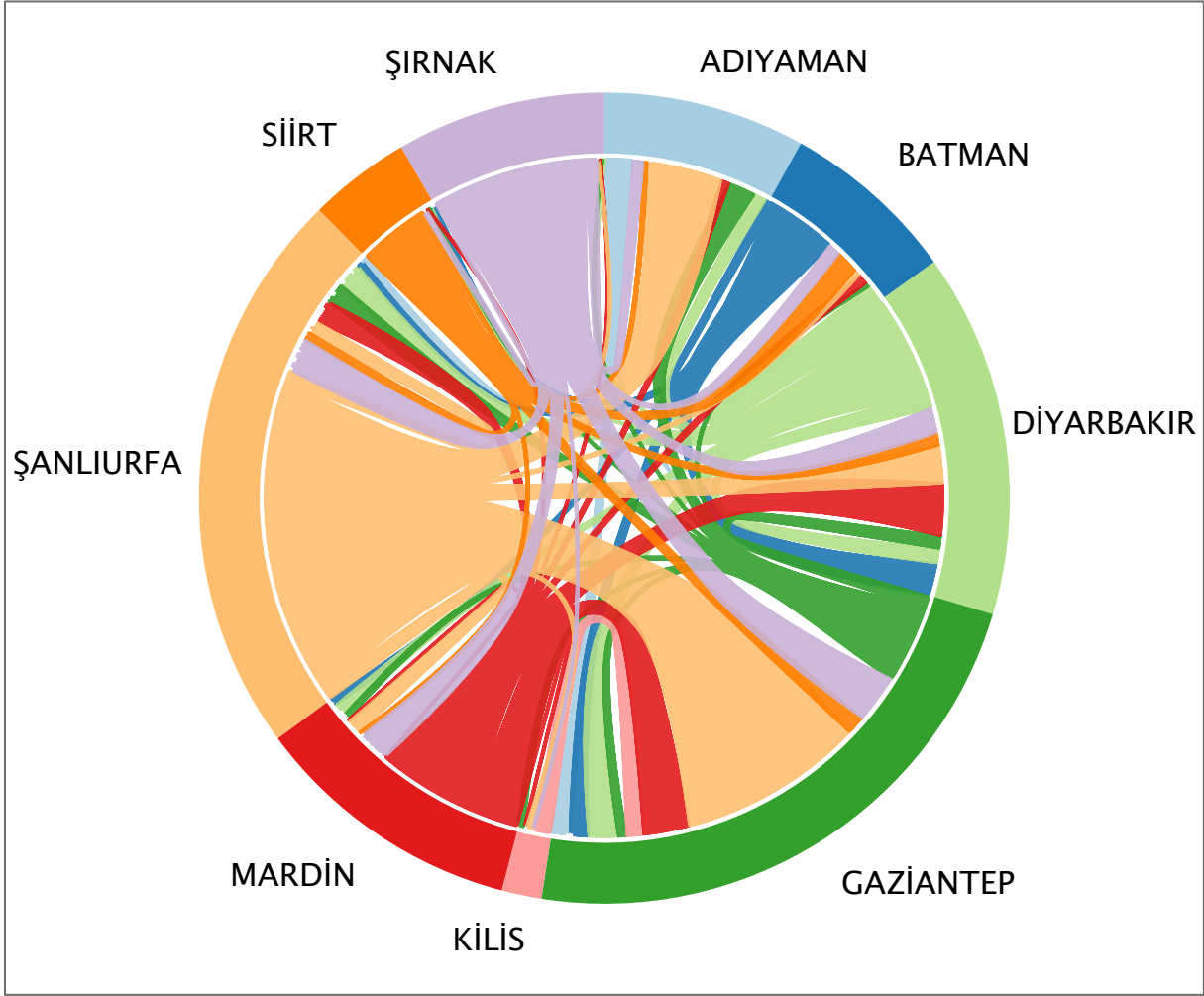
Tablo 5. Güneydoğu Anadolu Bölge İçi Hareketlilik (2015-2017)

	Atanan Öğretmen Sayısı	Ayrılan Öğretmen Sayısı
ADİYAMAN	1.028	249
BATMAN	535	562
DİYARBAKIR	1.325	816
GAZİANTEP	2.633	661
KİLİS	168	154
MARDİN	588	1.021
ŞANLIURFA	962	2.332
SİİRT	132	512
ŞIRNAK	94	1.158

Yukarıda yer alan tablo, Güneydoğu Anadolu Bölgesi içindeki öğretmen hareketliliğini göstermektedir. İl dışına tayin açısından bakıldığında, en fazla öğretmenin Şanlıurfa (2.332), Şırnak (1.158) ve Mardin'den (1.021) ayrılıp bölge içindeki bir ile gittikleri görülmektedir.

Bölge içerisindeki hareketlilik açısından en fazla öğretmen çeken il Gaziantep (2.633) iken, Diyarbakır (1.325) ve Adıyaman (1.028) bu ili takip etmektedir. Çok sayıda öğretmenin ayrıldığı Şanlıurfa'ya ise bu dönemde 962 öğretmen tayin edilmiştir.

Şekil 6. Bölge İçi Hareketlilik



Tablo 6. Bölge İçi Hareketlilik (Sütun %, Son Üç Yıl)

GELDİĞİ İL	AYRILDIĞI İL								
	ADIYAMAN	BATMAN	DİYARBAKIR	GAZİANTEP	KİLİS	MARDİN	ŞANLIURFA	SİİRT	ŞIRNAK
ADIYAMAN	4,0	7,3	11,2	28,9	6,5	6,6	21,6	6,8	6,8
BATMAN	2,0	0,7	15,7	5,0	0,6	7,1	2,1	30,9	7,3
DİYARBAKIR	10,4	39,3	13,0	13,0	4,5	35,1	11,1	16,6	15,3
GAZİANTEP	53,4	23,1	23,9	8,8	76,0	30,0	53,3	26,0	27,5
KİLİS	2,4	1,6	1,2	8,2	3,2	1,5	2,2	0,4	1,4
MARDİN	4,8	12,3	10,7	8,2	2,6	1,5	4,4	5,5	18,7
ŞANLIURFA	21,7	8,5	20,5	22,8	6,5	15,0	4,1	11,7	19,3
SİİRT	1,2	5,5	2,1	2,6	0,0	1,4	0,5	1,2	2,8
ŞIRNAK	0,0	1,6	1,8	2,6	0,0	2,0	0,8	1,0	0,9
Toplam Öğretmen Sayısı	249	562	816	661	154	1.021	2.332	512	1.158

Öğretmenlerin bölge içi hareketlilikleri yukarıdaki tabloda verilmiştir. En fazla öğretmenin ayrıldığı Şanlıurfa, en fazla Gaziantep'e öğretmen göndermektedir (yüzde 53). İkinci sırada Adıyaman (yüzde 22) gelmektedir. Şırnak'tan bölge içi bir ile gitmek için ayrılan 1.158 öğretmenin yüzde 28'i Gaziantep'e giderken, yaklaşık yüzde 20'lik bir kesim Şanlıurfa ve Mardin'i tercih etmiştir. Mardin'den ayrılan öğretmenler için Diyarbakır (yüzde 35) ve Gaziantep (yüzde 30) tercih edilmiştir. Diyarbakır'dan ise daha çok Gaziantep (yüzde 24) ve Şanlıurfa (yüzde 21) illerine geçiş yapıldığı görülmektedir.

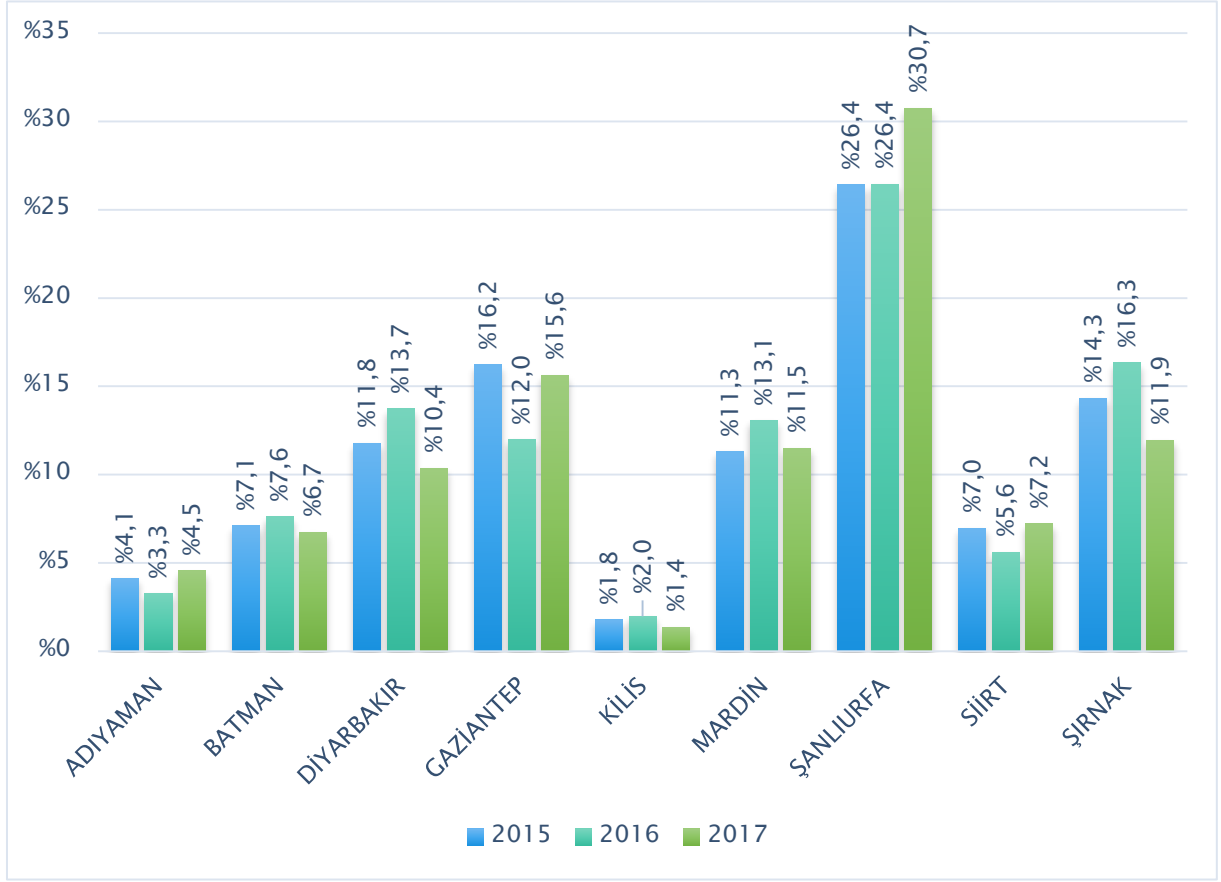
4.4. İller Bazında Değerlendirme

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerin hareketliliğini doğru değerlendirebilmek için iller bazında da bir analiz yapılması gerekmektedir.

Tablo 7. Görev Yerlerinden Ayrılanların Ayrıldıkları İllere Göre Dağılım

İl	2015	2016	2017
ADIYAMAN	678	526	699
BATMAN	1.169	1.220	1.037
DİYARBAKIR	1.940	2.201	1.594
GAZİANTEP	2.668	1.922	2.404
KİLİS	291	316	209
MARDİN	1.861	2.096	1.768
ŞANLIURFA	4.346	4.242	4.732
SİİRT	1.148	901	1.110
ŞIRNAK	2.358	2.620	1.838
TOPLAM	16.459	16.044	15.391

Tablo 7, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yaparken ayrılanların illere göre dağılımını göstermektedir. Son üç yıla bakıldığında; yaklaşık 15-16 bin öğretmenin görev yaptığı yerden ayrıldığı görülmektedir. 2015'te bu rakam Şanlıurfa'da 4.346, 2016'da 4.242 ve 2017'de 4.732 olmuştur. İkinci sırada Gaziantep gelmektedir; bu ilde 2015'te 2.668 olan sayı, 2016'da 1.922'ye düşmüş, 2017'de 2.404'e yükselmiştir. Şırnak da öğretmen hareketliliğinin yüksek olduğu bir ildir; 2015'te 2.358, 2016'da ise 2.620 olan bu sayı 2017'de 1.838'e düşmüştür.

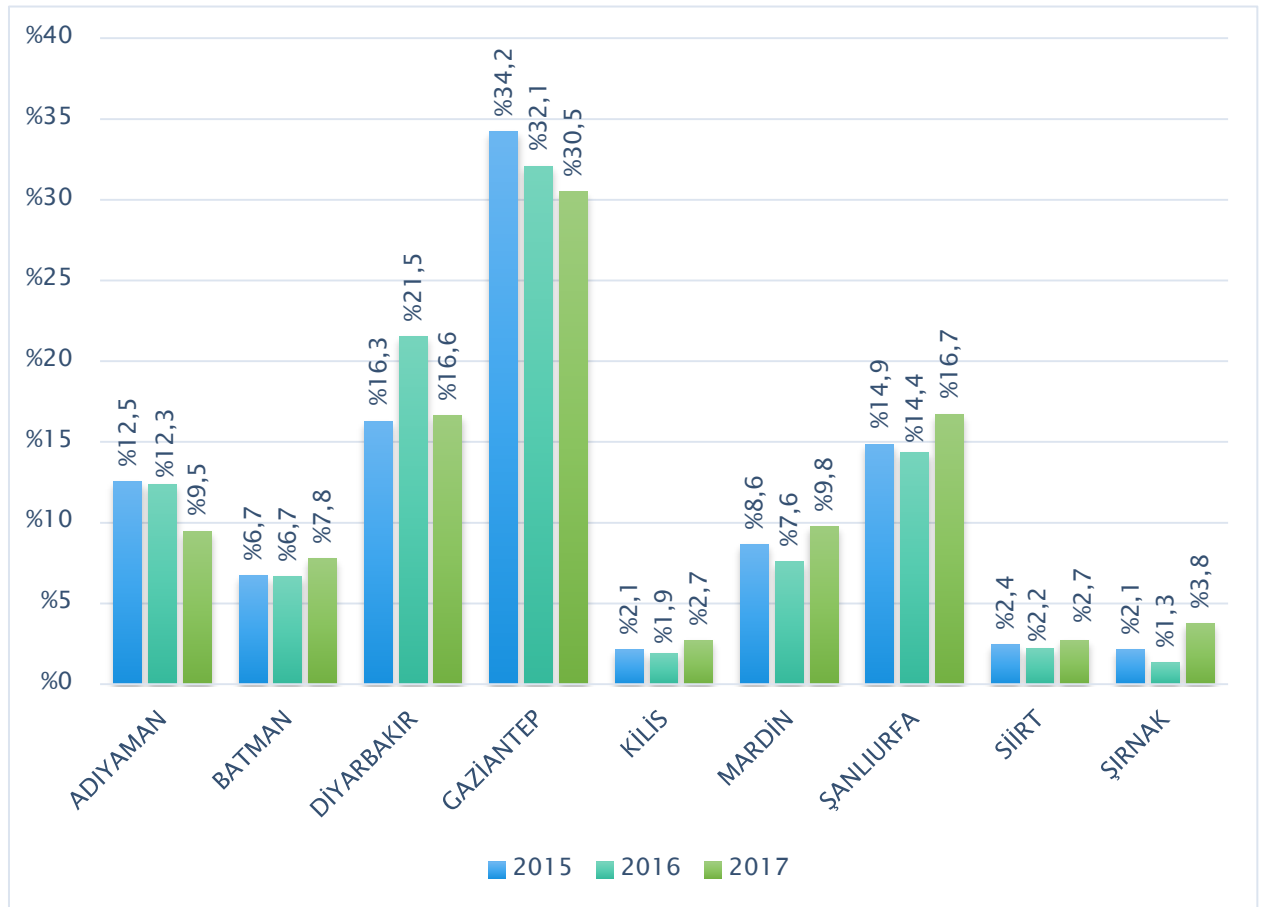
Şekil 7. Görev Yerlerinden Ayrılanların Ayrıldıkları İllere Göre Dağılımı (%)

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki illerin öğretmen hareketliliği içerisindeki paylarına bakıldığında; en yüksek payın Şanlıurfa iline ait olduğu görülmektedir. 2015 ve 2016'da yüzde 26 olan oran, 2017'de yüzde 31'e yükselmiştir. Başka bir deyişle, bölgedeki öğretmen hareketliliğinin üçte biri bu ilden kaynaklanmaktadır. İkinci sırada yer alan il, yıla göre değişmektedir. Gaziantep yüzde 12 ile yüzde 16; Diyarbakır yüzde 10 ile yüzde 14; Mardin ise yüzde 11 ile 13 arasında bir pay almaktadır. Durumun istisnası 2015'te yüzde 14, 2016'da yüzde 16 ve 2017'de yüzde 12'lik pay alan Şırnak'tır.

Tablo 8. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne Atanan Öğretmenlerin Atandıkları İllere Göre Dağılımı

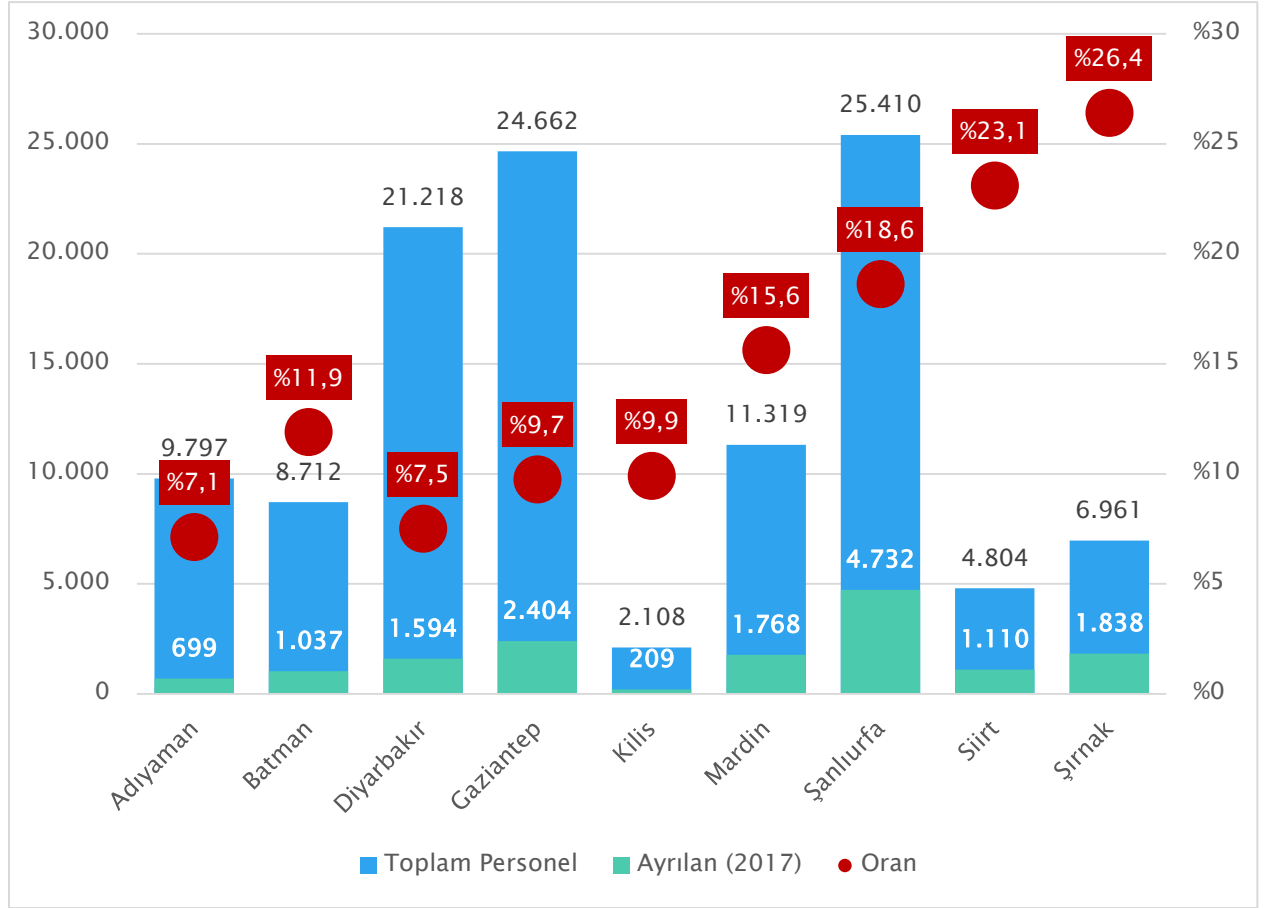
İl	2015	2016	2017
ADİYAMAN	544	647	588
BATMAN	292	349	482
DİYARBAKIR	707	1.129	1.032
GAZİANTEP	1.484	1.682	1.892
KİLİS	92	100	167
MARDİN	375	397	606
ŞANLIURFA	645	753	1.038
SİİRT	106	116	168
ŞIRNAK	93	70	233
Toplam	16.459	16.044	15.391

Bu çerçevede, illere göre atanma rakamlarına bakıldığında, en fazla öğretmenin Gaziantep'e atandığı görülmektedir; 2015'te 1.484 olan rakam 2016'da 1.682'ye ve 2017'de 1.892'e yükselmiştir. 2017 yılına bakıldığında; Şanlıurfa ve Diyarbakır'a 1.030 civarında öğretmenin geldiği görülmektedir. Çok sayıda öğretmenin ayrıldığı Şırnak'a atanan öğretmenlerin sayısıysa 233'te kalmıştır.

Şekil 8. Görev Yerlerinden Ayrılanların Atandıkları İllere Göre Dağılımı (%)

Yüzdesel olarak bakıldığında, bölgedeki iller arasında öğretmenlerin en fazla tercih ettiği il olarak Gaziantep öne çıkmaktadır. Her ne kadar bu oran 2017’de yüzde 31’e düşmüş olsa da, bu durum bölgeyi tercih eden her üç öğretmenden birinin Gaziantep’i tercih ettiği gerçeğini değiştirmemektedir. İkinci sırayı yüzde 16 civarındaki oranlarla Şanlıurfa ve Diyarbakır almaktadır, Adıyaman’ın da yüksek oranda tercih edildiği söylenebilir.

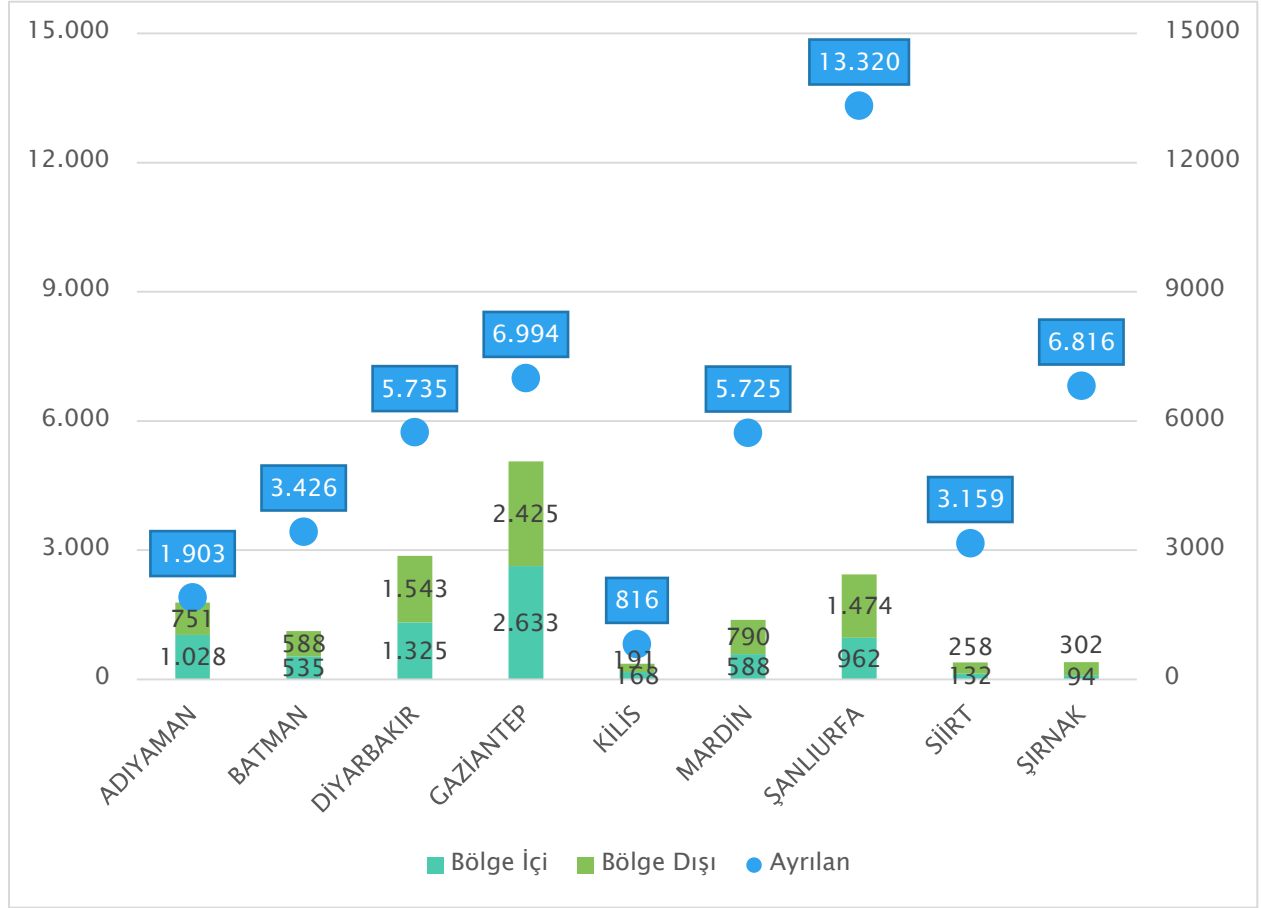
Şekil 9. İllerdeki Toplam ve İlden Ayrılan Öğretmen Sayısı (Sayı, %)



Durumun gerçekçi bir değerlendirmesini yapabilmek için illerden ayrılanların yanı sıra illerde görev yapan personel sayısını da göz önünde bulundurmak gerekir. Örneğin 2017 verilerine bakıldığında, Şırnak’ta 6.961 öğretmenin istihdam edildiği görülmektedir. Aynı yıl 1.838 öğretmen ilden ayrılmıştır, bu oran toplam öğretmen sayısının yüzde 25’ine denk gelmektedir. Siirt’te, toplam personel 4.804 iken, 1.110 kişi ayrılmıştır, oran yüzde 23’tür. Şanlıurfa, yüzde 19’luk bir orana sahipken, Mardin’de bu oran yüzde 16’dır. Diğer illerde en yüksek oran Batman’da (yüzde 12) iken, kalan iller yüzde 7 ile 10 arasında değişen oranlardadır. Bu açıdan Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki yüksek öğretmen hareketliliği konusunda iller arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Şırnak, Siirt, Şanlıurfa ve Mardin’de öğretmen hareketliliği

diğer illerin en az iki katı düzeye ulaşmaktadır. Bölgenin diğer illerindeki öğretmen hareketliliği Türkiye ortalamasının üzerinde olsa da çok yüksek olmadığı söylenebilir.

Şekil 10. İllerden Ayrılan ve Atanan Öğretmen Sayısı (Son Üç Yıl)



Yukarıda yer alan grafik, bölgedeki illerde atama ve ayrılma arasındaki dengeyi göstermektedir. Son üç yıl baz alındığında 6.816 öğretmenin Şırnak'tan ayrıldığı görülmektedir. Ayrılan bu öğretmenlerin yerine isteğe bağlı ya da mazeretle gelen yaklaşık 400 öğretmen bulunmaktadır, bunların 300'ü de bölge dışından gelmektedir. Keza, Şanlıurfa'dan 13.320 öğretmen ayrılmıştır, bu öğretmenlerin yerine 962'si bölge içinden, 1.474'ü bölge dışından öğretmen gelmiştir. Bu bakış açısıyla bakıldığında; bölgede Batman, Mardin, Şanlıurfa, Siirt ve Şırnak illerinin ayrılan öğretmenlerin yerine isteğe bağlı ya da mazeretle gelen öğretmenleri ikame edemedikleri söylenebilir. Buna karşılık, Adıyaman'da ayrılan öğretmen sayısı ile gelen öğretmen sayısı hemen hemen aynıdır. Diyarbakır ve Gaziantep'te fark 3.000 civarındadır ve gelen öğretmenlerin önemli bir kısmı da bölge içinden gelmektedir.

Bu rakamların beraber okunması, bölgede iller arası bir gruplaşmanın olduğunu düşündürmektedir. Bir grup ilde, ayrılan öğretmenlerin sayısı görece düşük kalmaktadır (yüzde 10'un altında) ve ayrılan öğretmenlerin bir kısmı bölge içinden gelen öğretmenlerle

karşılanmaktadır: Gaziantep, Diyarbakır, Adıyaman, Kilis hatta Batman da bu illerdendir. Diğer bir grup ildeyse; hem öğretmen hareketliliği yüksektir (Şırnak yüzde 26, Siirt yüzde 23, Şanlıurfa yüzde 18) hem de ayrılan öğretmenlerin yerine bölgeden ya da bölge dışından isteğe bağlı ya da mazeret nedeniyle gelen öğretmenler dolduramamaktadır. Dolayısıyla bu illerde öğretmen açığı oluşmaktadır.

Tablo 9. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Öğretmen Hareketliliği

İL	İsteğe Bağlı		Mazeret		İlk Atama	
	İsteğe Bağlı İlden Ayrılan	İsteğe Bağlı İle Atanan	Mazeret İlden Ayrılan	Mazeret İle Atanan	İlk Atanan	Açık/Fazla
ADİYAMAN	377	359	322	229	263	152
BATMAN	553	260	484	222	760	205
DİYARBAKIR	828	556	766	476	1.193	631
GAZİANTEP	961	1.310	1.443	582	1.339	827
KİLİS	67	91	142	76	251	209
MARDİN	909	350	859	2.56	1.021	-141
SİİRT	580	70	530	98	787	-155
ŞANLIURFA	2.569	521	2.163	517	3.299	-395
ŞIRNAK	955	78	883	155	1.780	175
Toplam	7.799	3.595	7.592	2.611	10.693	1.508

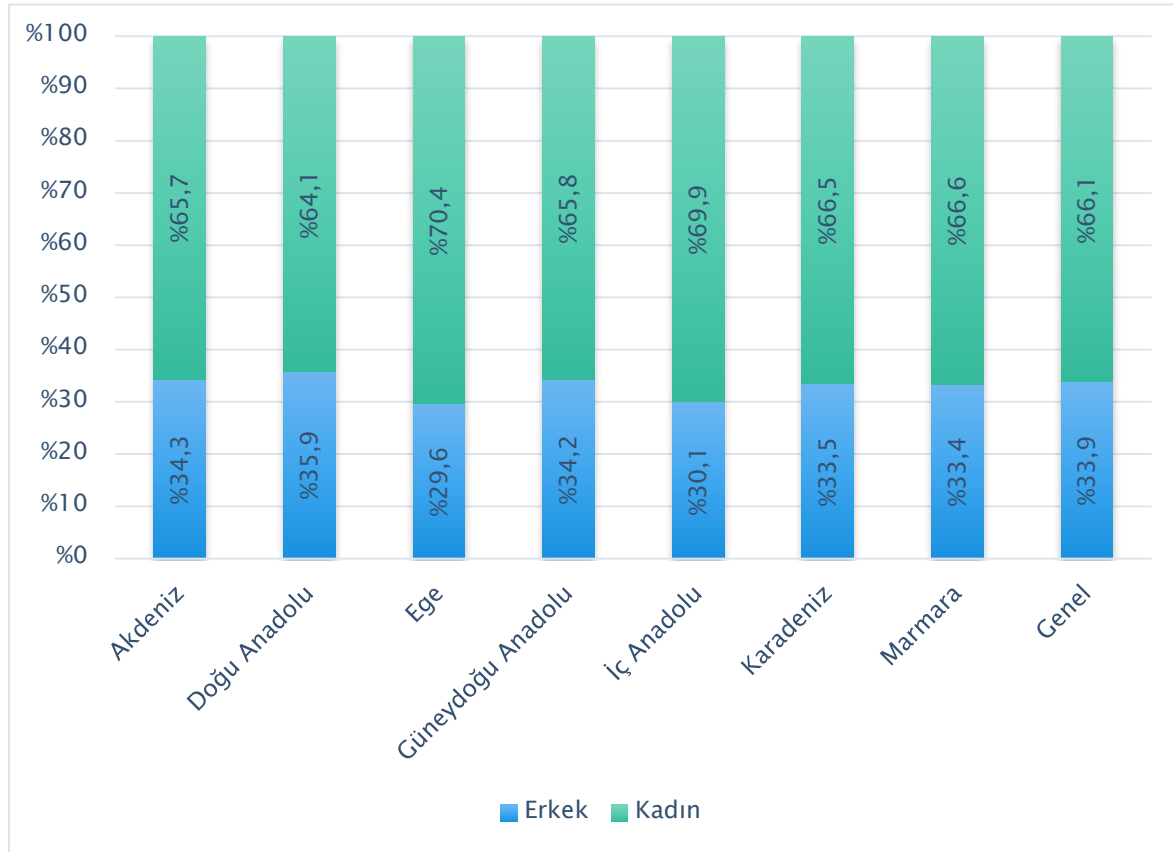
Millî Eğitim Bakanlığı'nın yukarıda bahsedilen öğretmen açığını kapatmak için öncelikle ilk atamalara başvurduğu görülmektedir. 2017 verilerine bakıldığında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 7.799 öğretmenin isteğe bağlı olarak, 7.592 öğretmenin de mazeret ile ilden ayrıldığı görülmektedir. Böylelikle toplam 15 binden fazla öğretmen bölgede görev yaptığı ilden ayrılmak istemiştir. Buna karşılık 3.595 öğretmen isteğe bağlı olarak, 2.611 öğretmen de mazeret ile bölgeye gelmiştir, toplam sayı 6.206'dır. Aynı yıl 10.693 öğretmen ilk atama çerçevesinde bölgeye atanmıştır. Sonuç olarak Millî Eğitim Bakanlığı bölgede öğretmen açığı oluşmasını bu yöntemle önlemiştir.

4.5. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Ayrılan ve Bölgeye Gelen Öğretmenlerin Profili

Öğretmenlerin bölgede kısa süre hizmet edip ayrılmalarının sebebini anlayabilmek için, bölgeden ayrılan ve bölgeye gelen öğretmenlerin profillerinin bir karşılaştırmasının yapılması yararlı olacaktır. Bu aşamada öncelikle elimizdeki verilerle, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden bölge dışına giden ve bölgeye diğer bölgelerden gelen öğretmenlerin profillerinin analiz edilmesiyle başlayıp daha sonra bölge içi hareketlilik de tartışılacaktır.

4.5.1. Bölgeler Arası Farklılıklar:

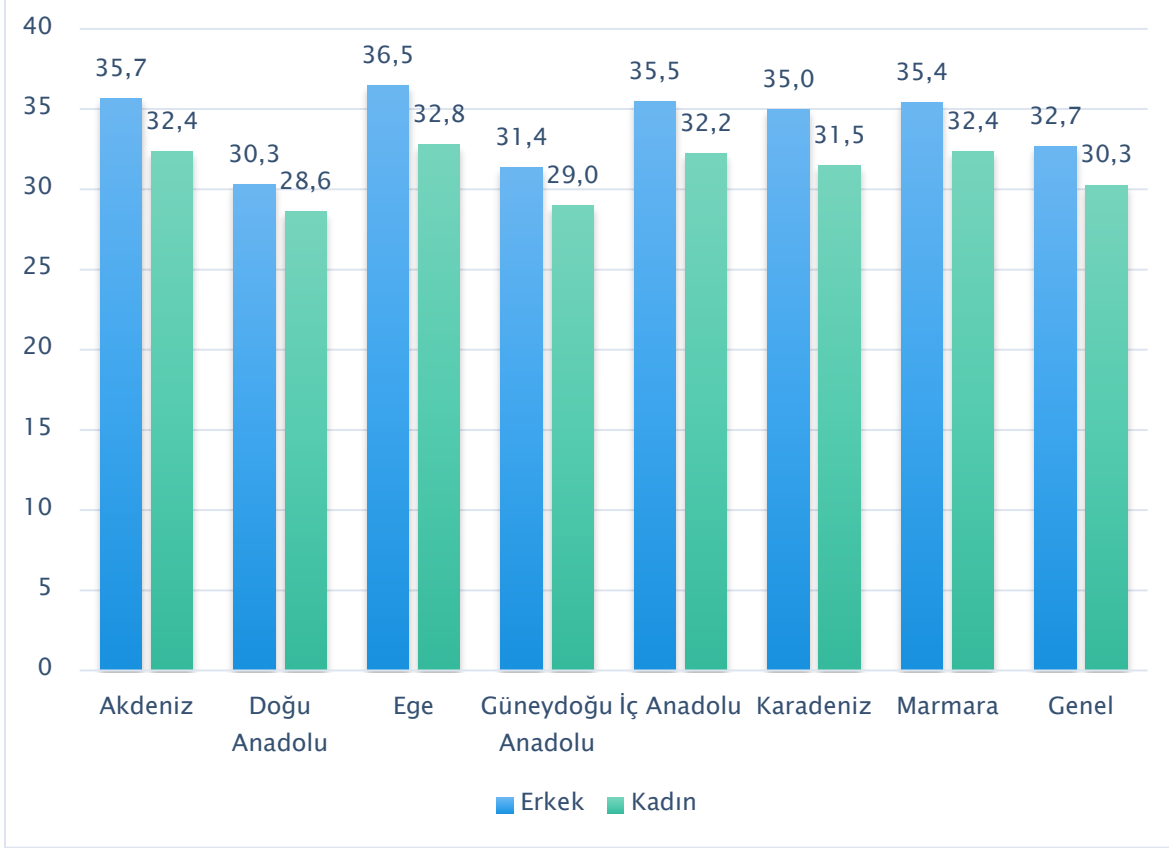
Şekil 11. Coğrafi Bölgeler Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı (Sütun Yüzde)



Elimizdeki veriler son üç yılda bölgelerden ayrılanların üçte birinin erkek, üçte ikisinin de kadın olduğunu göstermektedir. Bu oranlar bölgeler bazında hemen hemen aynıdır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ayrılanların yüzde 34'ü erkek, yüzde 66'sı kadındır; Ege Bölgesi'nden

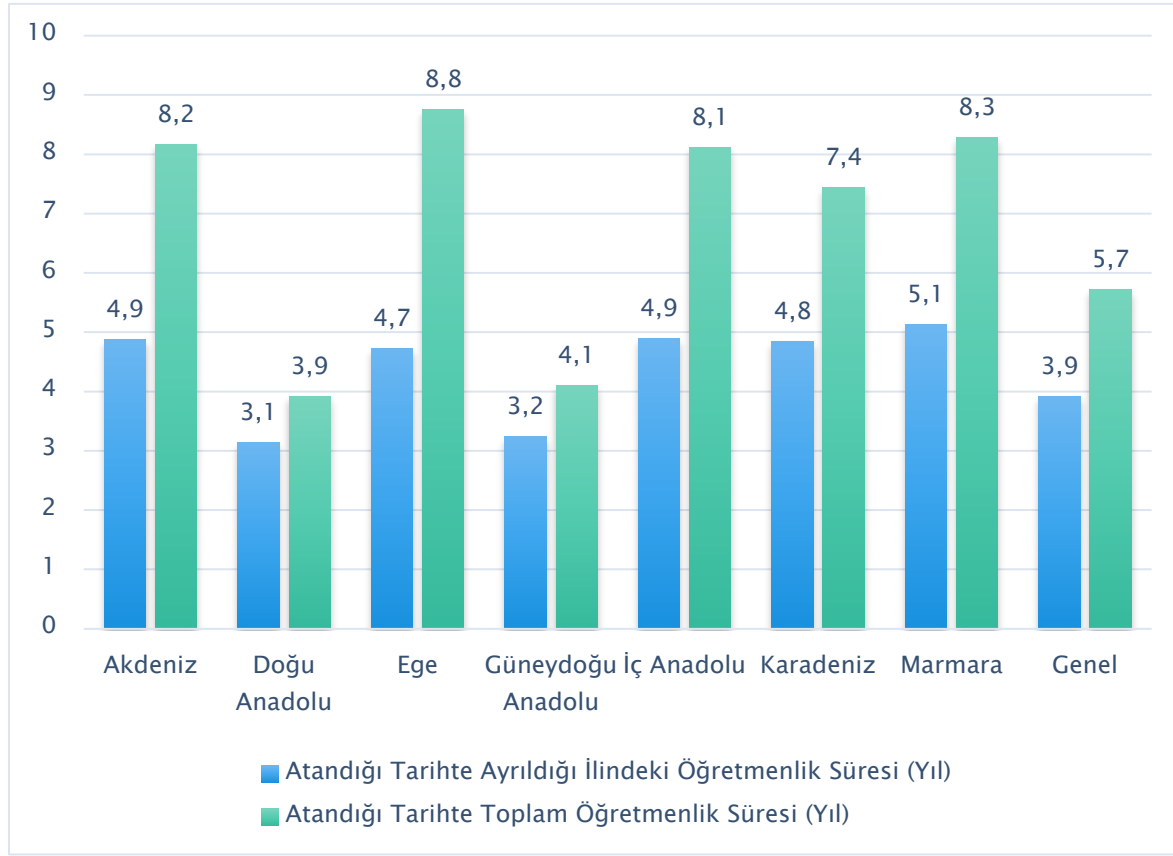
ayrılan öğretmenlerinse yüzde 30'u erkektir. Diğer bölgeler arasında belirgin bir fark görülmediği söylenebilir.

Şekil 12. Coğrafi Bölgeler Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Yaş Ortalamaları ve Cinsiyetleri



Yukarıda yer alan grafik, bölgelerden ayrılan öğretmenlerin cinsiyetlerine bağlı ortalama yaşlarını göstermektedir. Genel olarak bakıldığında; erkek öğretmenler ortalama olarak 33 yaşında, kadın öğretmenler ise ortalama 30 yaşında çalıştıkları bölgeden ayrılmaktadırlar. Kadın ve erkek öğretmenler arasındaki fark her bölgede görülmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde her iki cinsiyette de ülke ortalamasından daha düşük bir yaşta bölgeden ayrıldıkları görülmekle birlikte, erkekler ve kadınlar arasındaki fark bütün bölgelerde geçerlidir. Bu fark en yüksek Ege Bölgesi'nde (37'ye karşı 33) en düşük ise Doğu Anadolu Bölgesi'nde (30'a karşı 29) hesaplanmıştır. Gerek bölgeden ayrılma ortalama yaşlarının gerekse cinsiyet farklılıklarının bölgeden bölgeye değişmesi, bu konuda bölgeler arasında fark olduğu çıkarımının yapılmasına yol açmaktadır.

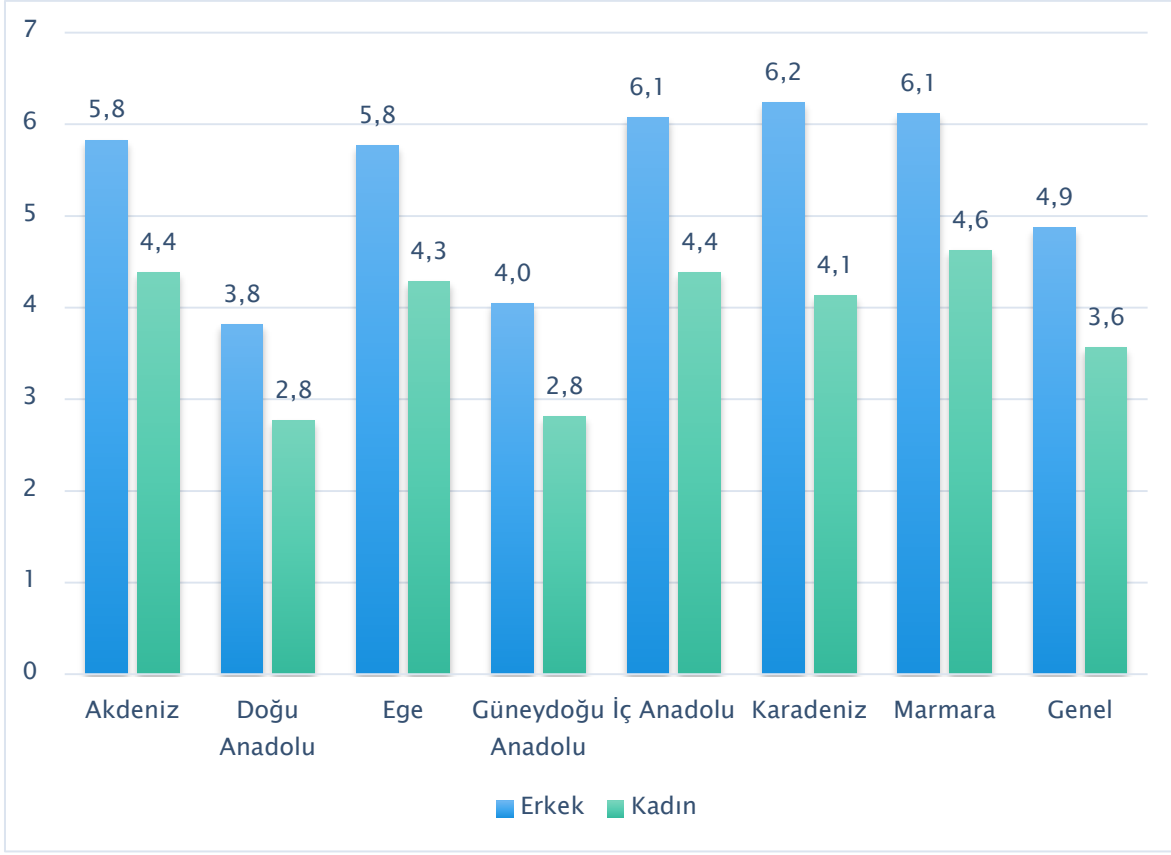
Şekil 13. Coğrafi Bölgeler Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Ayrıldıkları Tarihte İllerindeki ve Öğretmenlikteki Toplam Süresi (Yıl)



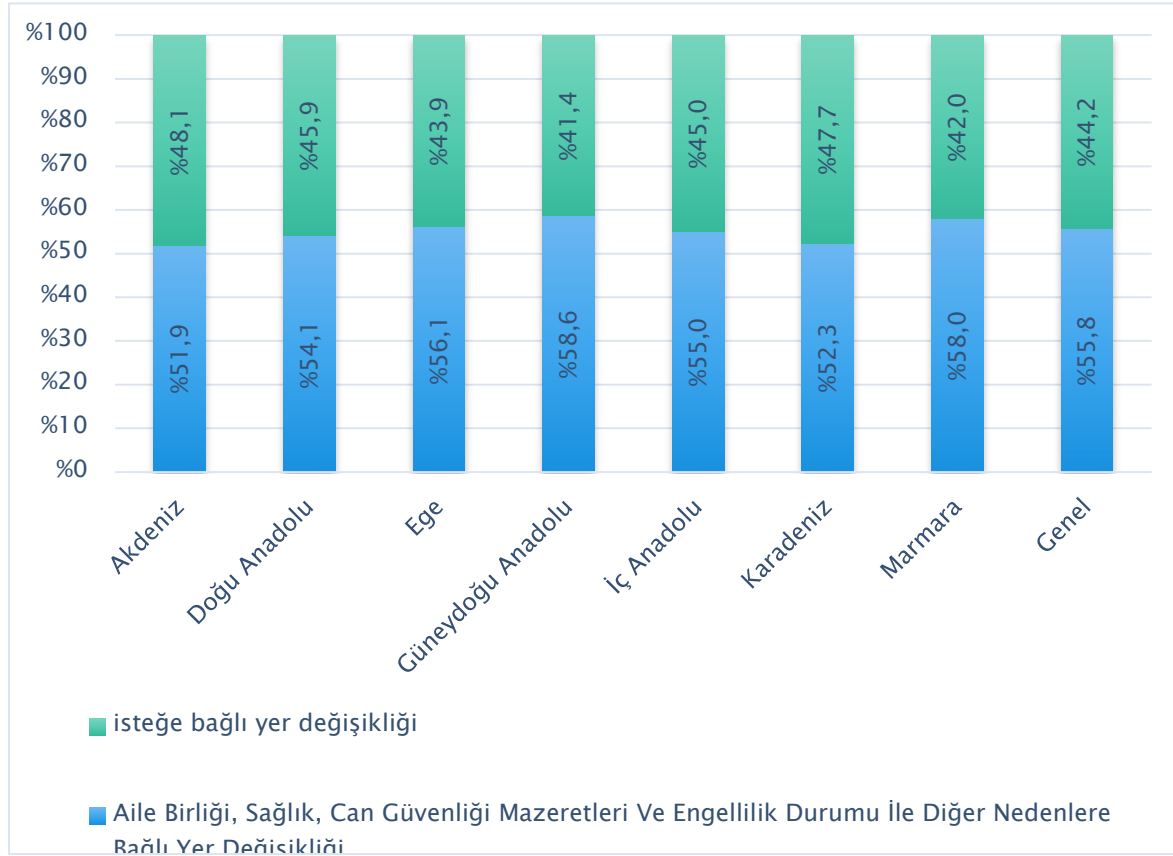
Elimizdeki veriler, öğretmenlerin çalıştıkları bölgede ortalama 4 yıl görev yaptıktan sonra bölgeden ayrıldıklarını göstermektedir. Ayrılan öğretmenlerin ortalama öğretmenlik deneyimleri de 6 yıldır. Bu rakamlar bölgeler arasında karşılaştırıldığında, kayda değer farklar görülmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ortalama görev süresi 3,2 yıldır ve ortalama öğretmenlik deneyimi 4,1 yıldır. En uzun süre görev yaptıktan sonra ayrılan öğretmenler Akdeniz (5), Marmara (5,1) ve Ege (4,7) bölgeleridir. Öte yandan Doğu Anadolu Bölgesi'nde ortalama görev süresi 3,1 yıldır. Bölgeler arasındaki bu farkın gelişmişlik farklarından kaynaklandığı söylenebilir.

Bölgeler arası önemli bir fark da bölgeden ayrılan öğretmenlerin deneyim süreleridir. Ege Bölgesi'nde bu rakam yaklaşık 9 yılken, Akdeniz Bölgesi, Marmara Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi'nde 8 yıldır. Bu rakamlar da ülkenin batı bölgelerinde daha deneyimli öğretmenlerin daha uzun süre görev yaptıklarını göstermektedir.

Şekil 14. Coğrafi Bölgeler Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Ayrıldıkları Tarihte İllerindeki Öğretmenlik Süresi (Yıl) ve Cinsiyetleri

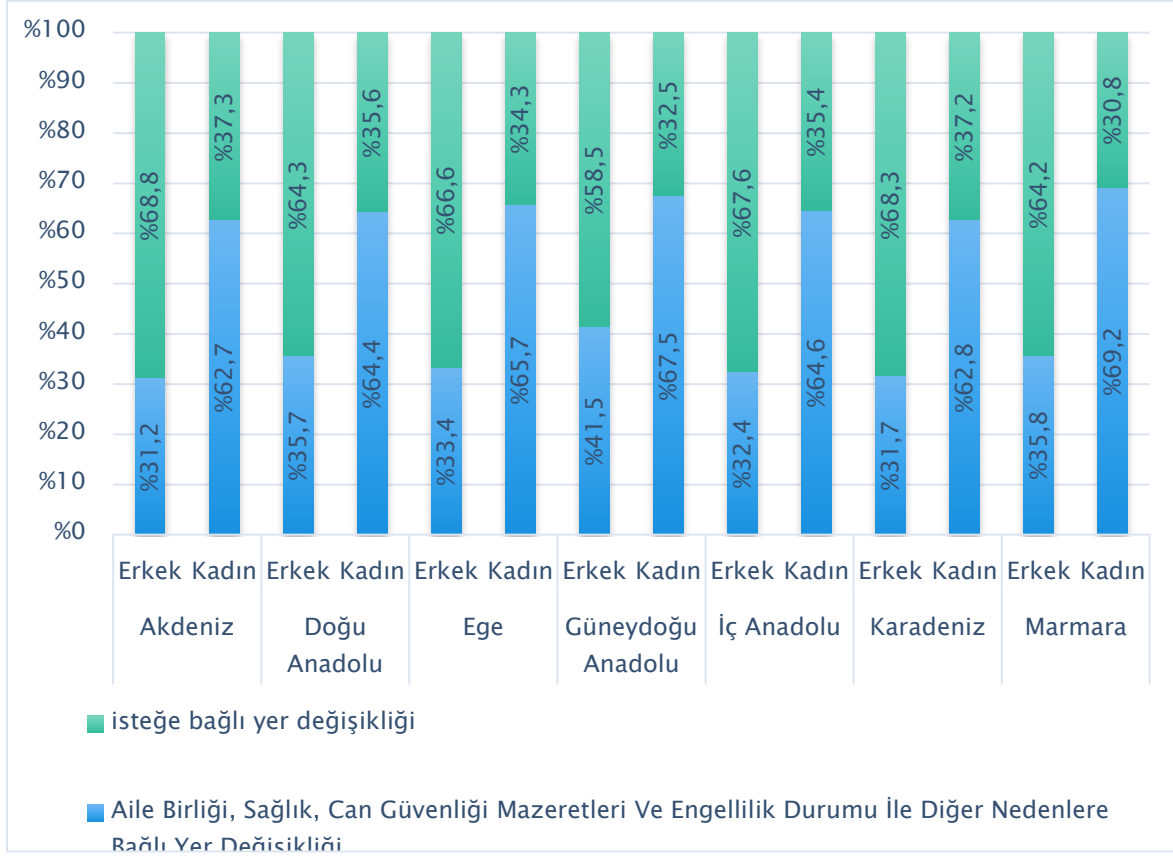


Öğretmenlerin ayrıldıkları bölgede görev yapma süreleriyle cinsiyetleri arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında; erkeklerin ortalama 5 yıl, kadınlarınsa 3,6 yıl sonra bölgelerinden ayrıldıkları hesaplanmıştır. Erkeklerle kadınlar arasındaki bu fark bütün coğrafi bölgelerde geçerlidir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde erkekler ortalama 4 yıl, kadınlar 2,8 yıl görev yapmaktadır, bu bölgedeki ortalama görev süresi farkı 1,2 yıl olarak Doğu Anadolu Bölgesi'nin 1 yıllık farkına yakındır. Buna karşılık, erkek ve kadın öğretmenler arasındaki hizmet süresi farkı Karadeniz Bölgesi'nde 1,9 yıl, İç Anadolu Bölgesi'nde 1,8 yıl olarak hesaplanmıştır. Marmara'da 1,6 yıl olan fark, Akdeniz ve Ege bölgelerinde 1,5 yıla inmektedir. Bu nedenle erkek ve kadın öğretmenler arasındaki hizmet süresi farkının bölgesel faktörlerden kaynaklandığı söylenemese de, bu farkın Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde düşük olması üzerinde durmaya değer bir konudur.

Şekil 15. Coğrafi Bölgeler Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Ayrılma Sebepleri

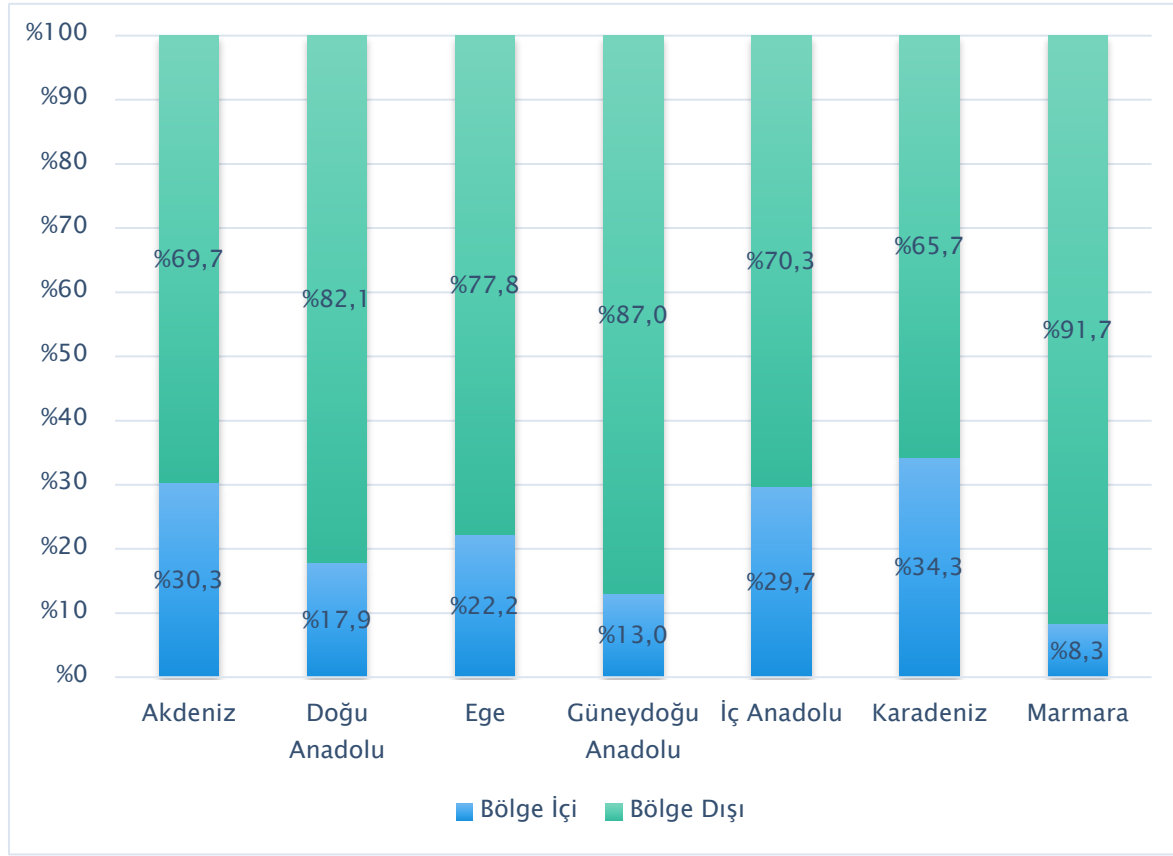
Çalıştıkları bölgeden ayrılanların ayrılma sebeplerine bakıldığında; yüzde 56'sının aile birliği, sağlık, can güvenliği mazeretleri ve benzeri nedenlerle ayrıldığı görülmektedir. Yüzde 44'lük bir kesim ise isteğe bağlı yer değişikliği yapmıştır. Bu konuda da bölgeler arasında gözle görülebilir bir fark bulunmamaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde aile birliği ve benzeri sebeplerden ayrılanların oranı yüzde 59'a yaklaşmaktadır. Bu oran Marmara Bölgesi'nde de yüzde 58 olduğundan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki bu farkın sadece bölgeye özel sorunlardan kaynaklanmadığı söylenebilir.

Şekil 16. Coğrafi Bölgeler ve Cinsiyete Göre Ayrılan Öğretmenlerin Ayrılma Sebepleri



Yukarıdaki grafik, görev yaptıkları ilden ayrılma sebepleri açısından kadın ve erkek öğretmenler arasında fark olduğunu göstermektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden ayrılan erkek öğretmenlerin yüzde 61'i isteğe bağlı yer değişikliği yapmışken, bu oran kadın öğretmenlerde yüzde 34'tür, kadın öğretmenlerin üçte ikisi aile birliği ve benzeri nedenlerden çalıştıkları illerden ayrılmıştır. Bu farkın hemen hemen bütün bölgelerde, benzer oranlarda görülmesi, cinsiyetler arası farkın, bölgeler arası farktan daha baskın olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

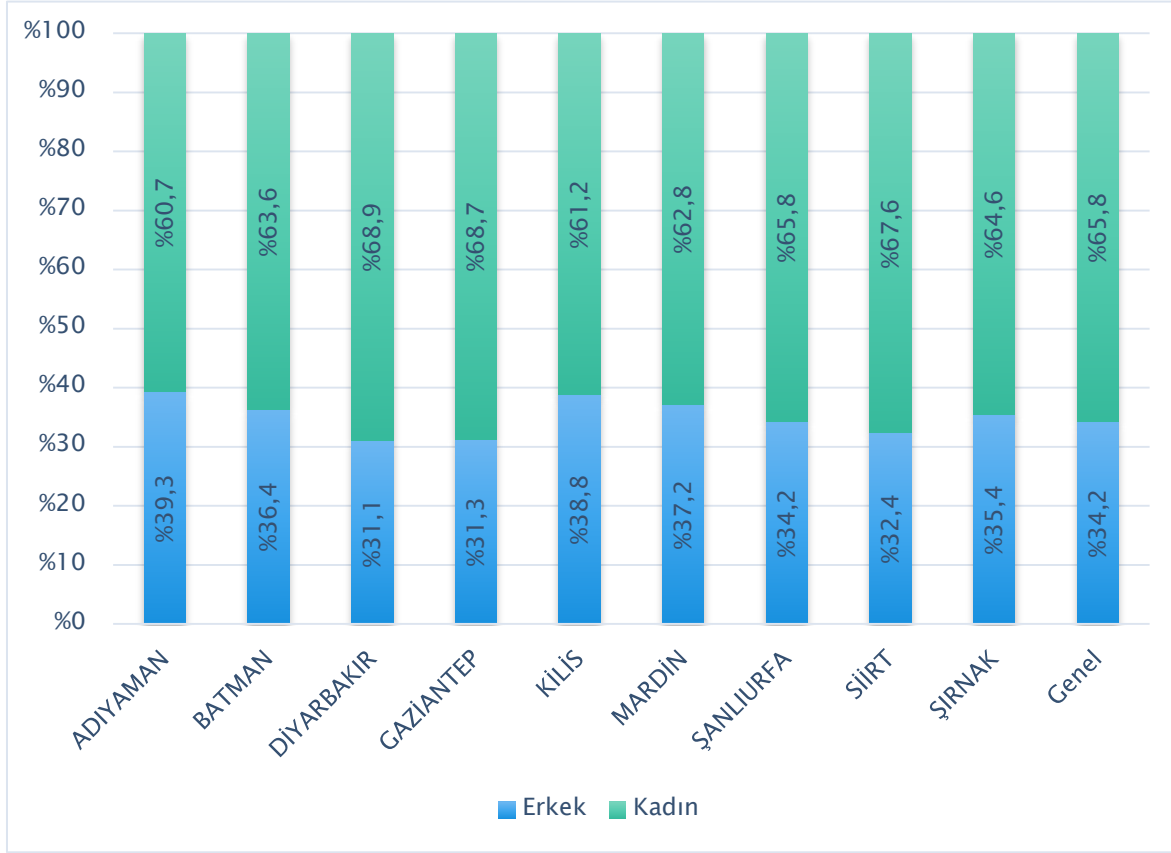
Şekil 17. Coğrafi Bölgeler Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Bölge İllerine Kayıtlı Olup Olmamları



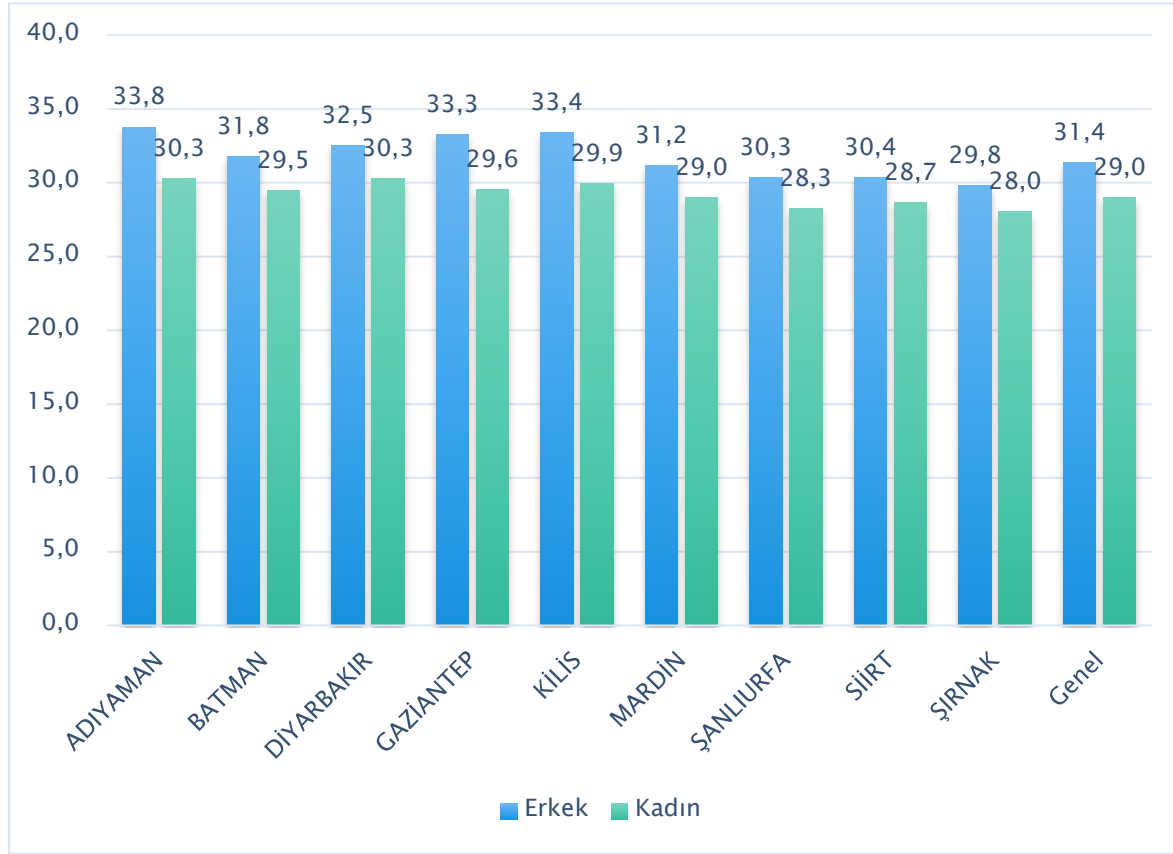
Yukarıda yer alan grafik, bölgelerden ayrılan öğretmenler arasında ayrıldığı bölge illerinde nüfus kaydı olanlarını göstermektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden ayrılanlar içinde bölge illerinin nüfusuna kayıtlı olanların oranının yüzde 13 olduğu görülmektedir. Diğer illere kayıt olup da yer değiştirme talebi gerçekleştirilenlerin oranı yüzde 87'dir. Benzer şekilde, Marmara ve Doğu Anadolu bölgelerinde de bölge dışından gelenlerin yer değiştirme oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Akdeniz Bölgesi'nde bölgedeki illerden birinin nüfusuna kayıtlı olup da yer değiştirme talebi gerçekleştirilenlerin oranı yüzde 30, Karadeniz Bölgesi'nde ise yüzde 34'tür. Dolayısıyla, bu rakamlar arasındaki farklar bölgesel dinamiklere de işaret etmektedir.

4.5.2. İller Arası Farklılıklar:

Şekil 18. İller Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımı

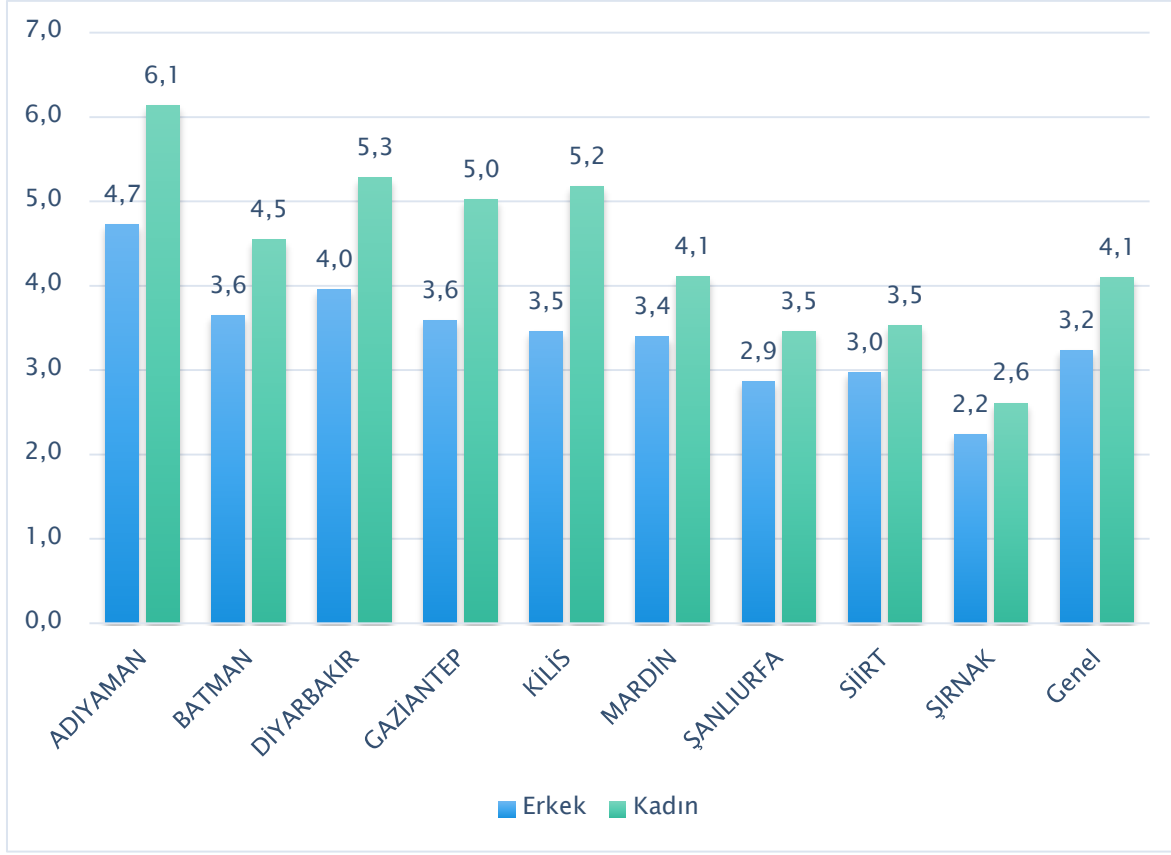


Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki illerden ayrılıp başka bölgelere atanan öğretmenlerin illere göre cinsiyet dağılımı yukarıdaki grafikte gösterilmektedir. Bölge ortalamasında yüzde 34 oranında erkek, yüzde 66 oranında kadın olan dağılım, çok az farklılıklarla ilden ile değişmektedir. Kilis'te erkek öğretmenlerin oranı yüzde 38, Adıyaman'da yüzde 39 ve Mardin'de yüzde 37'dir. En düşük erkek öğretmen oranına ise yüzde 31 ile Diyarbakır ve Gaziantep'te rastlanmaktadır.

Şekil 19. İller Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Yaş Ortalamaları ve Cinsiyetleri

Daha önce yaptığımız analizler Güneydoğu Anadolu Bölgesi genelinde bölgeden ayrılan öğretmenlerin yaşlarının 30 civarında olduğunu; bu konuda kadın ve erkek öğretmenler arasındaki farkın da az olduğunu göstermişti. İller arası bir karşılaştırma yapıldığında; bu farkın bazı illerde yükseldiği görülmektedir. Gaziantep (3,7), Kilis (3,5) ve Adıyaman (3,3) bölgeden ayrılan erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlerle olan yaş farklarının görece yüksek olduğu illerdir. Şırnak, Şanlıurfa, Mardin ve Batman'da ortalama yaş farkları 2 yılın altına inmektedir. Ortalamalar üzerinden düşünülürse, ayrılan öğretmenler arasında Şanlıurfa ve Şırnak'tan ayrılanların en gençleri olduğu görülmektedir.

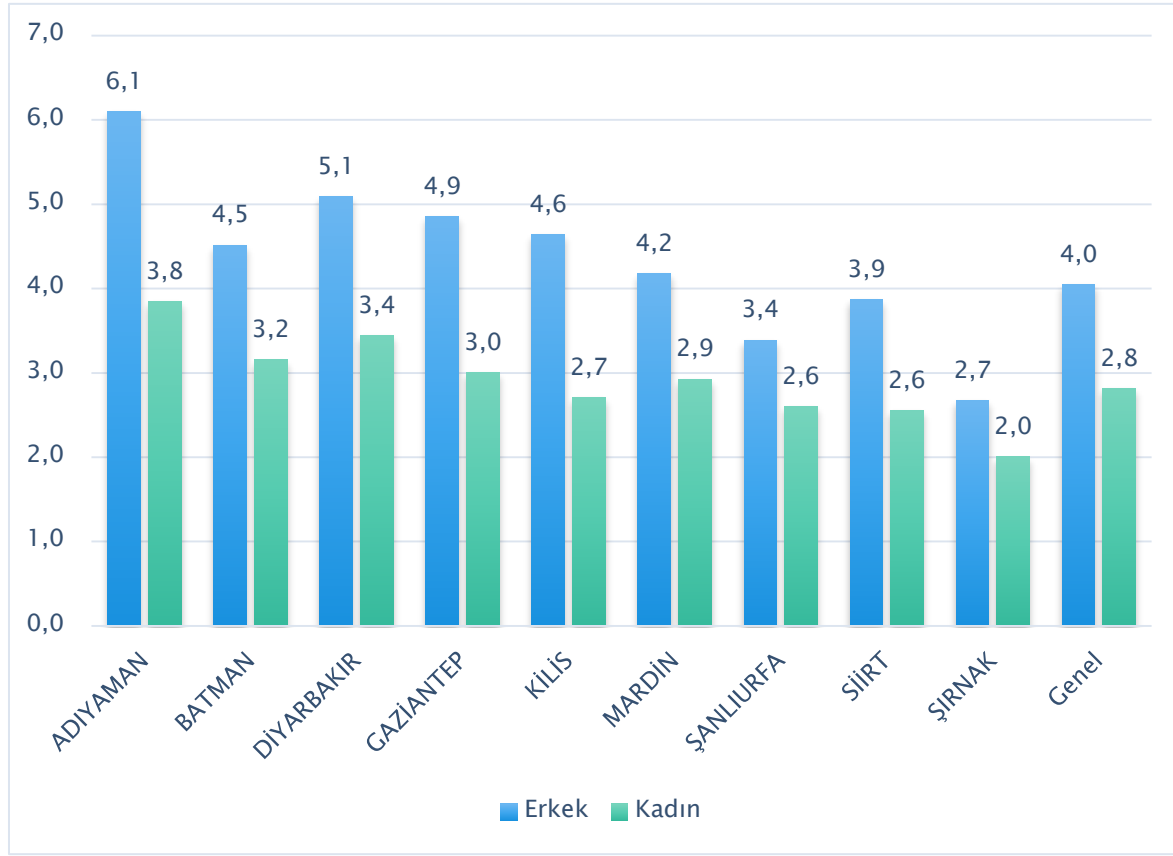
Şekil 20. İller Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Ayrıldıkları Tarihte İllerindeki ve Öğretmenlikteki Toplam Süresi (Yıl)



Bölgeden ayrılan öğretmenlerin illerdeki ortalama görev sürelerinin 3,2, toplam öğretmenlik sürelerininse 4,1 olduğu hesaplanmıştır. Bu konuda iller arasında kayda değer farklılıklar bulunmaktadır. En uzun görev süresi 4,7 yıl ile Adıyaman ve 4 yıl ile Diyarbakır illerinde görülmekteyken, en kısa ortalama görev süresine Şırnak (2,2), Şanlıurfa (2,9) ve Siirt (3,0) illerinde rastlanmaktadır.

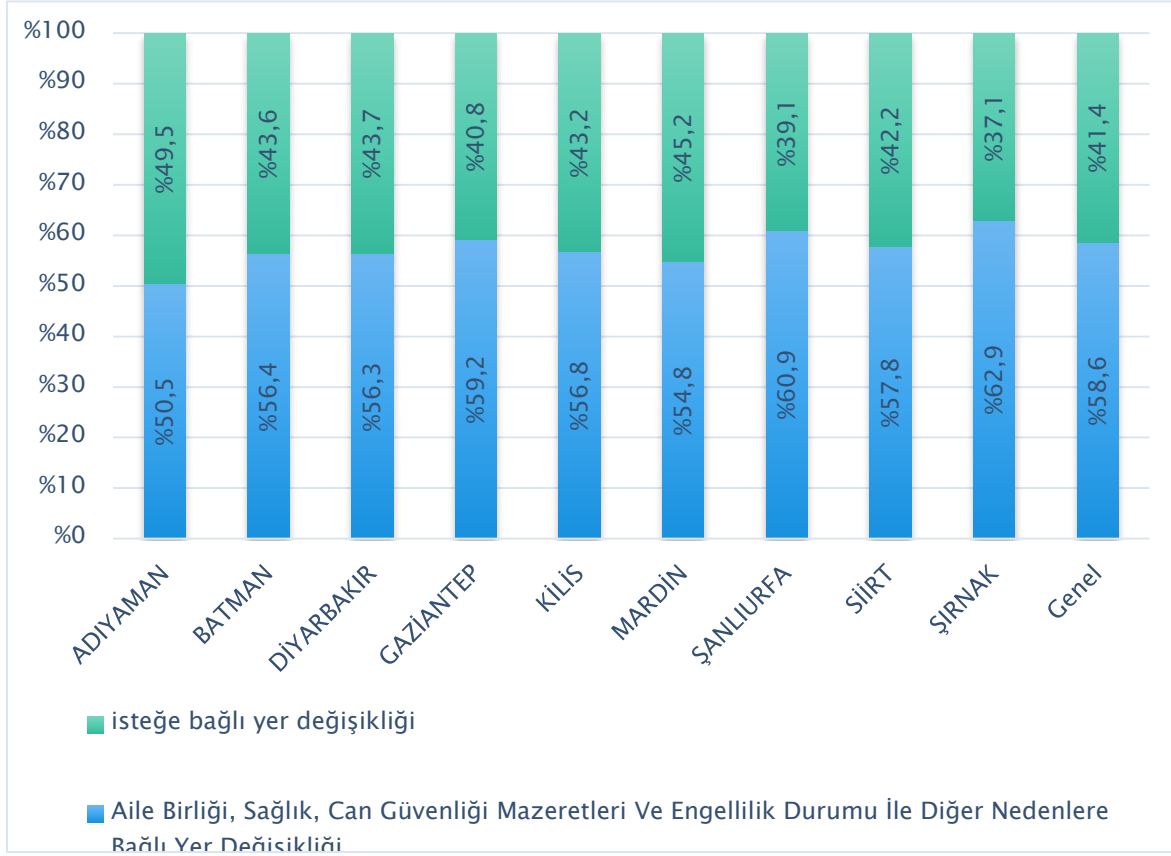
Mesleki deneyime odaklanıldığında; en uzun ortalama mesleki deneyime Adıyaman (6,1), Diyarbakır (5,3), Kilis (5,2) ve Gaziantep (5) illerinde; en düşük mesleki deneyimeyse Şırnak (2,6) ilinde rastlanmaktadır. Bu açıdan da iller arasında önemli bir fark olduğu söylenebilir.

Şekil 21. İller Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Ayrıldıkları Tarihte İllerindeki Öğretmenlik Süresi (Yıl) ve Cinsiyetleri



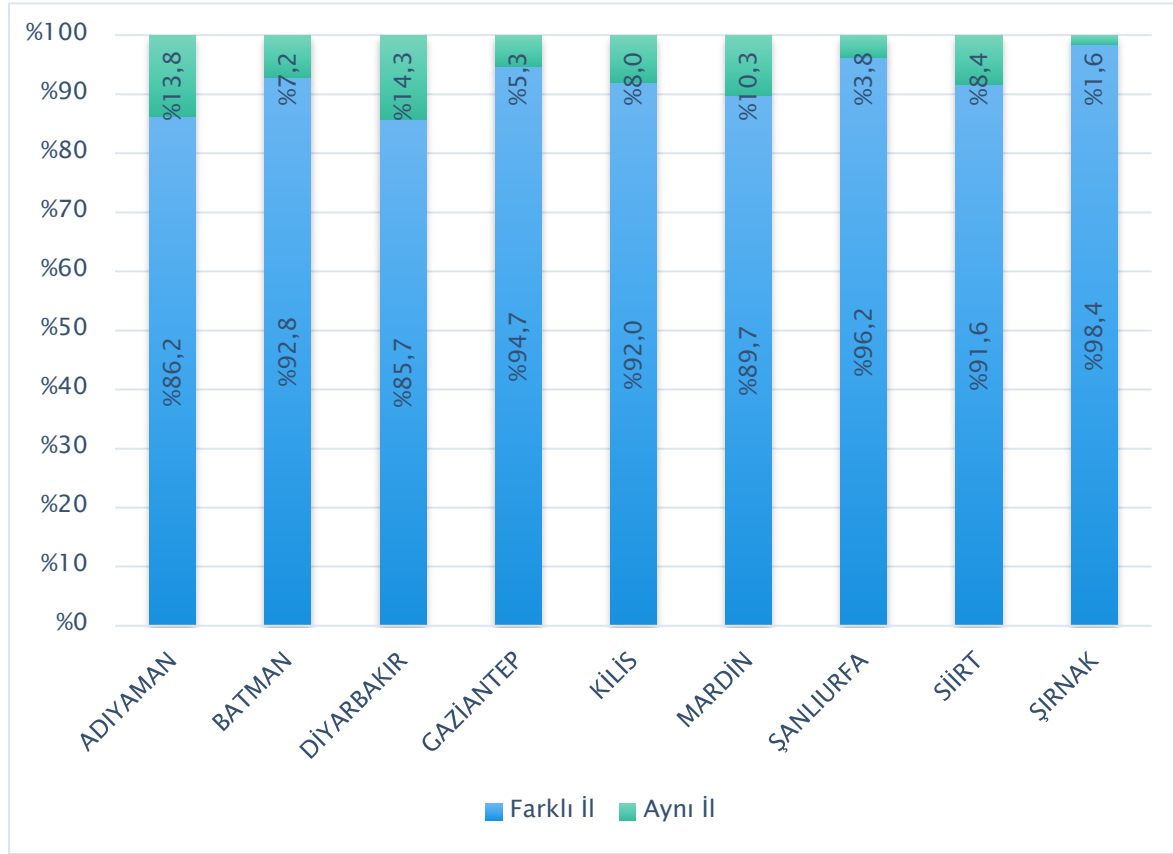
Güneydoğu Anadolu Bölgesi genelinde değerlendirildiğinde; erkek öğretmenlerin ortalama 4 yıl, kadın öğretmenlerinse 2,8 yıl bölgede görev yaptıkları hesaplanmıştır. Bu rakamlar il içerisinde de farklılaşmaktadır. Erkek öğretmenler arasında en uzun görev süresi 6 yıl ile Adıyaman'dadır (6 yıl), bu ili Diyarbakır (5) ve Gaziantep (5) izlemektedir. Kadın öğretmenlerin ayrılmadan önce en uzun süre görev yaptıkları iller ise Adıyaman (3,8), Diyarbakır (3,4) ve Batman (3,4) olarak hesaplanmıştır. Buna karşılık, en kısa süre hizmet verilen iller; erkek öğretmenler için Şırnak (2,7), Şanlıurfa (3,4) ve Siirt (3,9) iken, kadın öğretmenlerin en kısa süre Şırnak (2), Siirt (2,6), Şanlıurfa ve Kilis (2,7) olarak gözlemlenmiştir.

Şekil 22. İller Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Ayrılma Sebepleri



İllerden ayrılma sebeplerine bakıldığında; bölge genelindeki en yaygın ayrılma sebebinin aile birliği ve benzeri nedenler (sağlık, can güvenliği, engel vb.) olduğu görülmektedir. Bölge illeri arasında bu konudaki farklar az olsa da Şırnak (yüzde 63) ve Şanlıurfa (yüzde 61) illerinde bu tür nedenler ortalamanın kayda değer üstünde oranlarda daha fazla belirtilmiştir. Adıyaman ilindeyse bu nedeni belirtenler yüzde 51 olup diğer bölge illerine göre daha düşük bir orandadır.

Şekil 23. İller Bazında Ayrılan Öğretmenlerin Doğduğu İl Karşılaştırılması



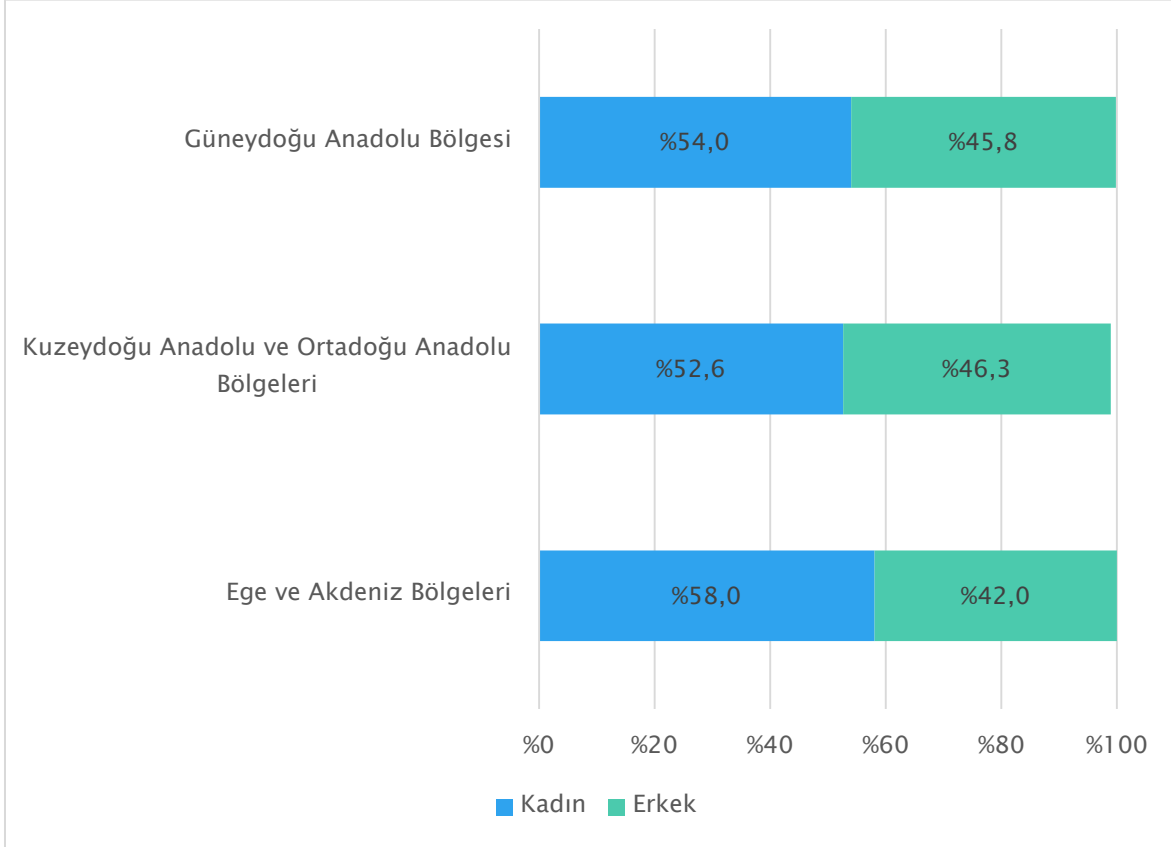
Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yaptığı ilden ayrılan öğretmenlerin o ilde doğup doğmadığına bakıldığında, iller arasında farklılıklar görülmektedir. Şırnak doğumlu olup Şırnak'tan ayrılanların oranı yüzde 2 iken, bu oran Şanlıurfa'da yüzde 4, Gaziantep'te yüzde 5, Batman'da yüzde 7 ve Kilis'te yüzde 8'dir. Buna karşılık Diyarbakır yüzde 14, Adıyaman'da yüzde 14 ve Mardin'de yüzde 10'dur.

5. SAHA ARAŞTIRMA SONUÇLARI

5.1. Demografik Bulgular

5.1.1. Cinsiyet

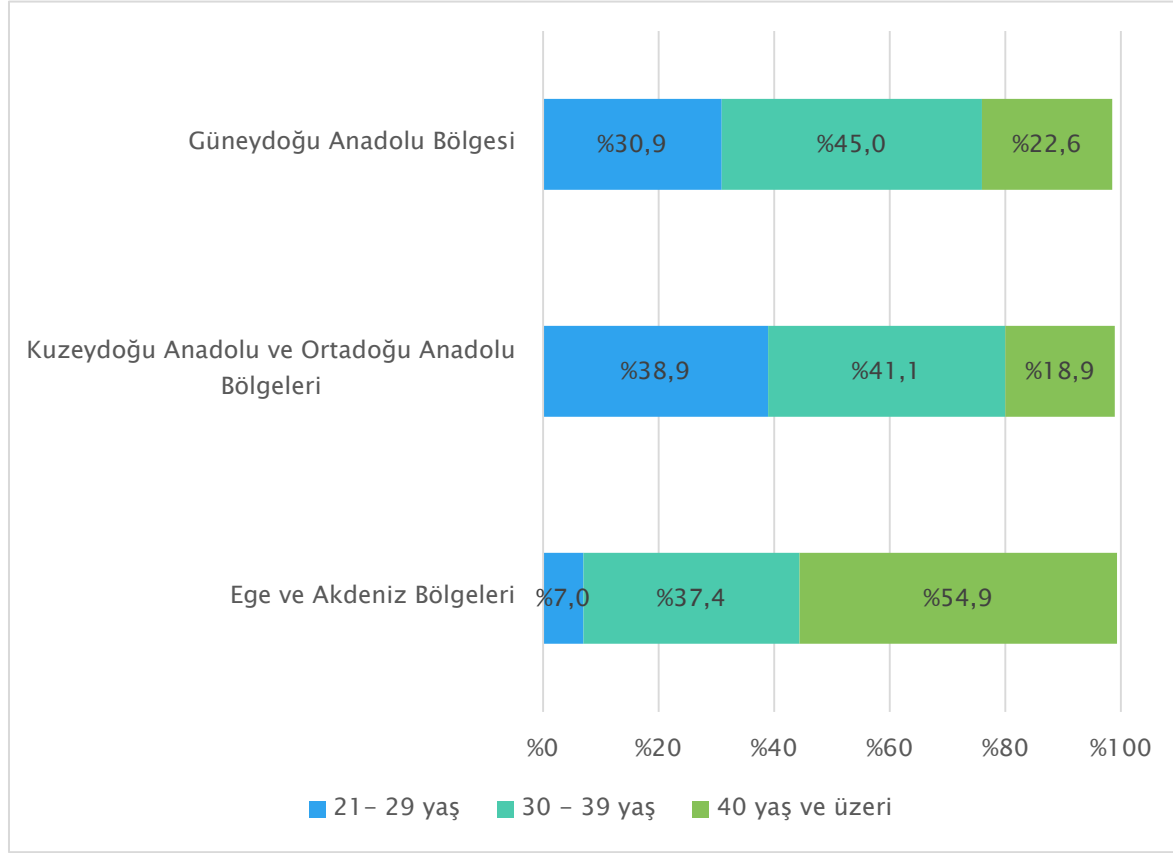
Şekil 24. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Cinsiyet Dağılımı



Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve diğer bölgelerde görüşlerine başvurulmuş öğretmenlere karşılaştırmalı olarak bakıldığında, bütün bölgelerde kadın-erkek dağılımının benzer olduğu görülmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görüşü alınan öğretmenlerin yüzde 54'ü, Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde yüzde 53'ü ve Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde yüzde 58'i kadındır.

5.1.2. Yaş

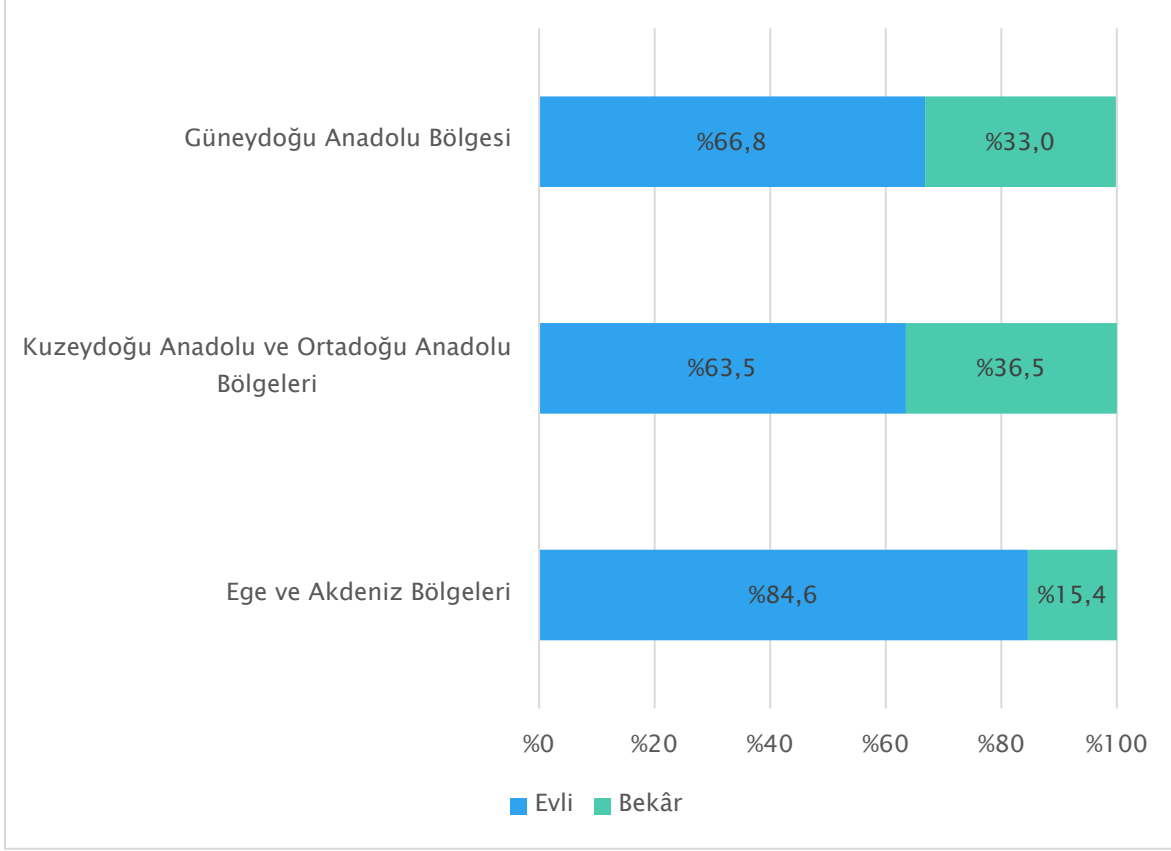
Şekil 25. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Yaş Dağılımı



Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlerin yaş dağılımlarına karşılaştırmalı olarak bakıldığında; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmenlerde "genç" olarak tanımlanabilecek 21-29 yaş aralığında yer alanların oranının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde "genç" öğretmenlerin oran yüzde 31'ken, Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde bu oran yüzde 39'dur. Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde "genç" öğretmenlerin oranı yüzde 7, buna karşılık 40 yaş ve üstü öğretmenlerin oranı yüzde 55'tir. Diğer bölgelerde bu oran yüzde 20 civarında kalmaktadır. Bu rakamlar, Millî Eğitim Bakanlığı'ndan alınan veriler ile uyumludur, görece yüksek öğretmen hareketliliği görülen bölgelerde öğretmenlerin yaş ortalamaları daha düşüktür.

5.1.3. Medeni Durum

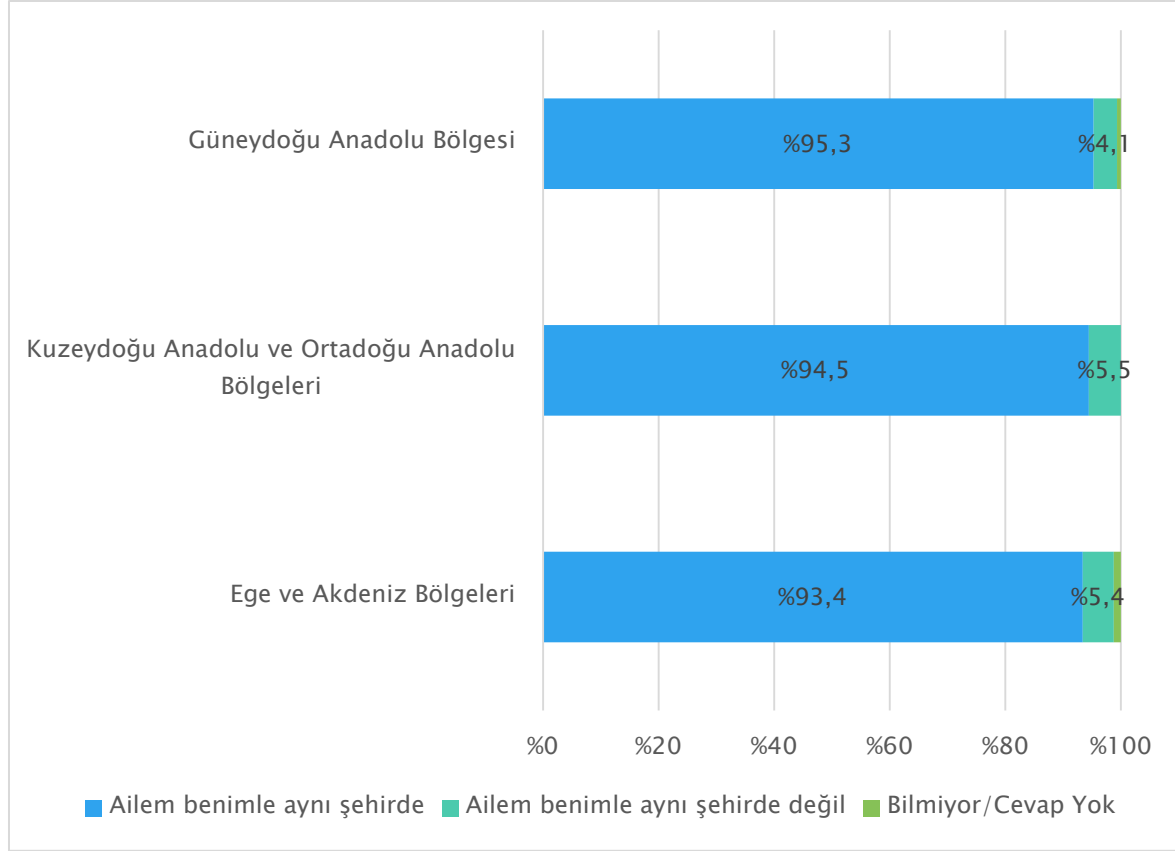
Şekil 26. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Medeni Durum Dağılımı



Araştırma kapsamında görüşülen öğretmenlerin medeni durumlarına karşılaştırmalı olarak bakıldığında, görece gelişmiş olan Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde görev yapan öğretmenler arasında evli olanların oranının yüzde 85 olduğunu, buna karşılık Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde bu oranın sırasıyla yüzde 67 ve yüzde 64 olduğu görülmektedir. Bu rakamlar, Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde görev yapan öğretmenlerin kurulu bir aileye sahip olduğunu göstermektedir, bu durum büyük ölçüde diğer iki bölgede görev yapan öğretmenlerin daha genç olmasıyla da açıklanabilir.

5.1.4. Ailesinin Yanında Olup Olmadığı

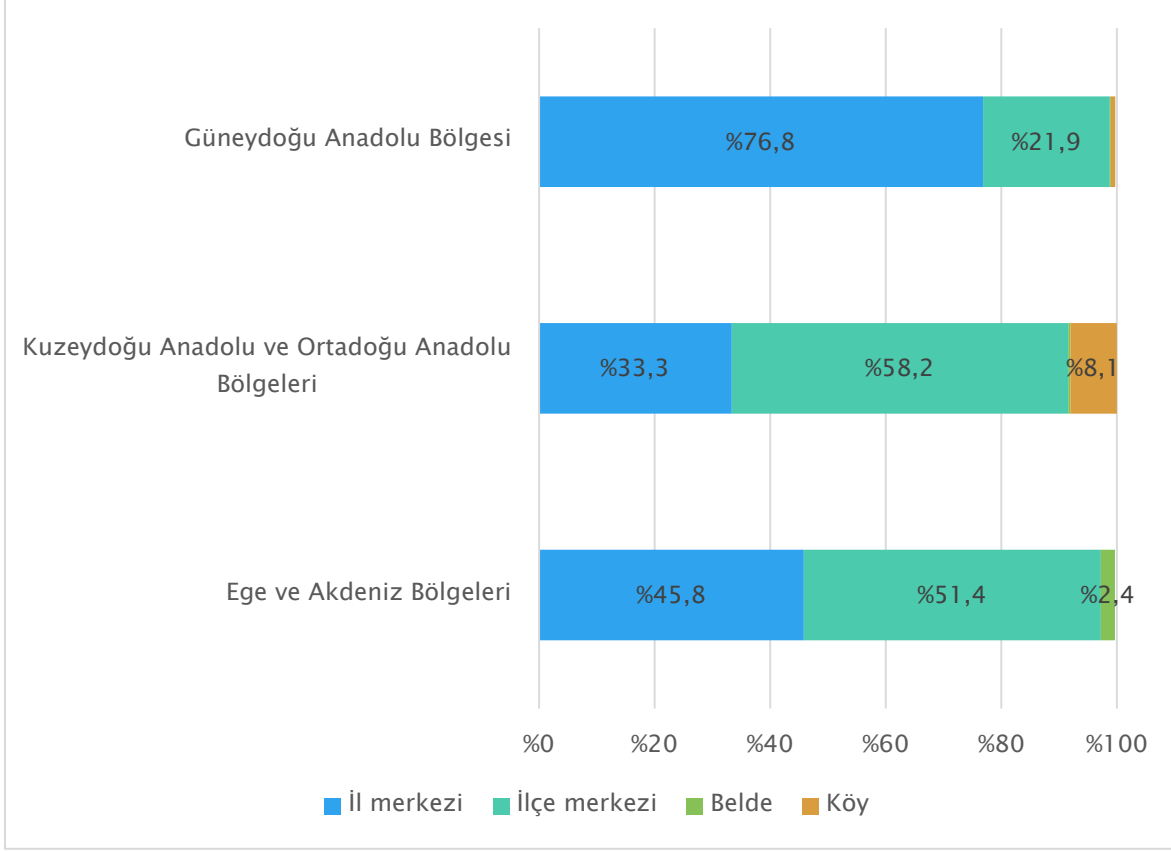
Şekil 27. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Ailesinin Yanında Olup Olmama Durumu Karşılaştırması



Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan öğretmenlerin yüzde 95'inin aileleriyle aynı şehirde yaşadıkları görülmektedir. Diğer bölgelerde de aynı orandadır. Dolayısıyla, bu açıdan bölgeler arasında fark olmadığı söylenebilir.

5.1.5. İkamet Edilen Yerleşim Birimi Tipi

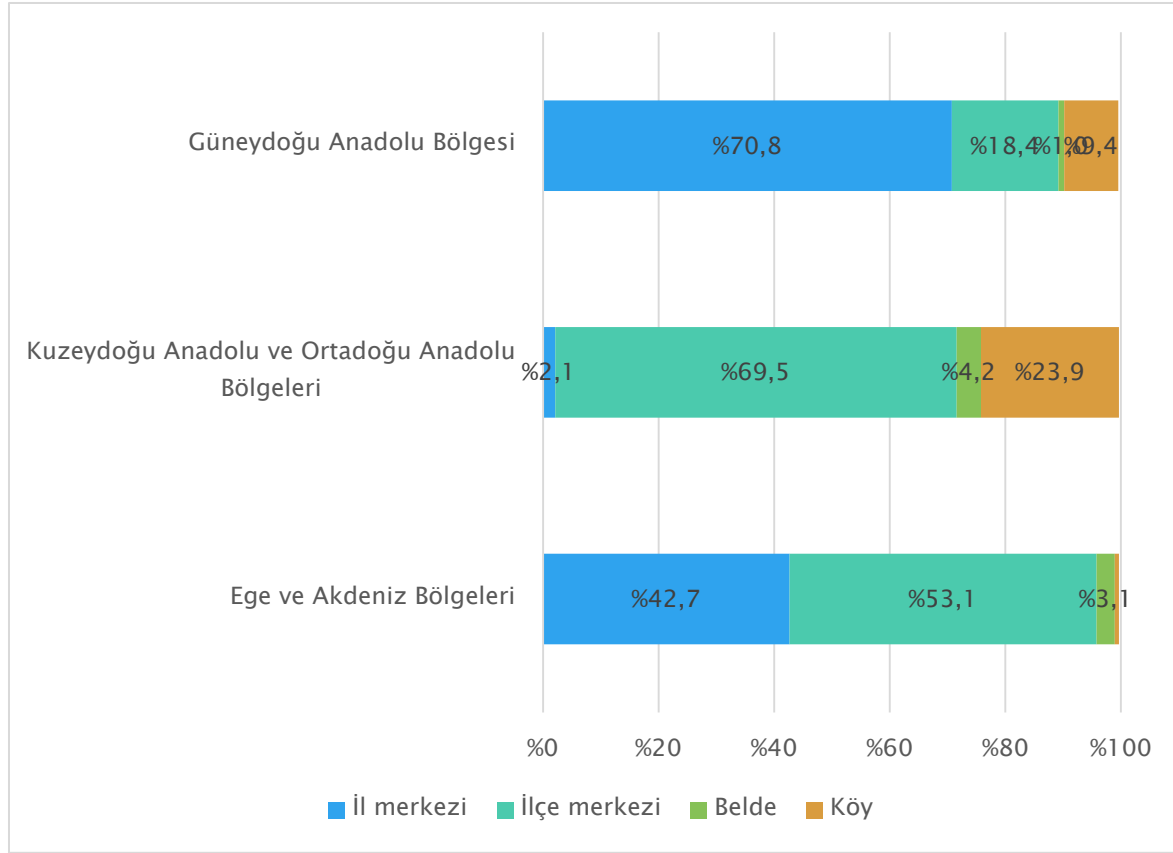
Şekil 28. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri İkamet Edilen Yerleşim Birimi Tipi Karşılaştırması



Görüşülen öğretmenlerin ikamet ettikleri yerin niteliği açısından bölgeler arasında farklılık gözlemlenmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde öğretmenlerin yüzde 77'si il, yüzde 22'si ise ilçe merkezlerinde yaşadıklarını söylemiştir. Bu oran Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde yüzde 33, Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde yüzde 46'dır.

5.1.6. Görev Yapılan Yerleşim Birimi Tipi

Şekil 29. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Görev Yapılan Yerleşim Birimi Tipi Karşılaştırması

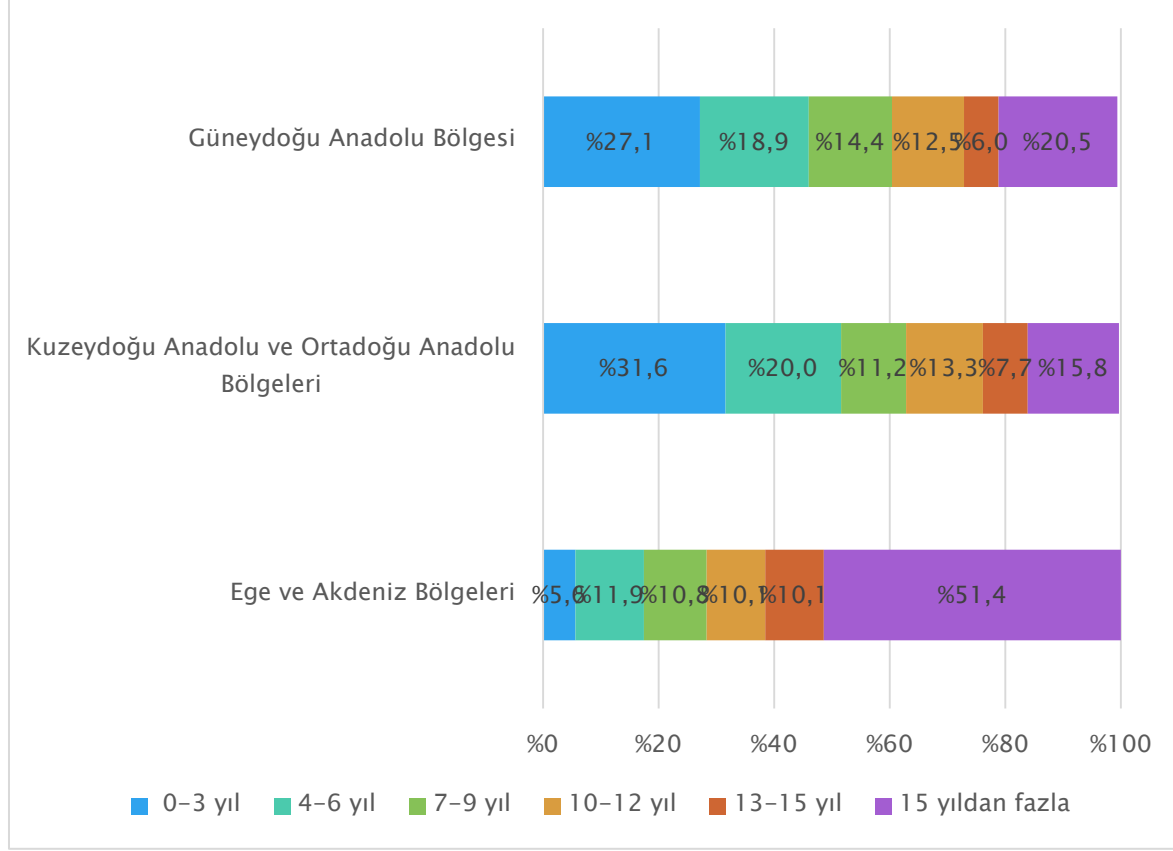


Güneydoğu Bölgesi'nde görüşleri alınan öğretmenlerin yüzde 71'i il merkezinde, yüzde 18'i ise ilçe merkezlerinde görev yaptıklarını belirtmiştir. Belde ve köylerde görev yapan öğretmenlerin oranıysa yüzde 9'dur. Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde il merkezinde görev yapan öğretmenlerin oranı yüzde 2, ilçe merkezinde görev yapanların oranıysa yüzde 70'tir. Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde görev yapan öğretmenlerin yüzde 43'ü il merkezi, yüzde 53'ü ilçe merkezinde görev yapmaktadır.

Bir önceki grafikte karşılaştırıldığında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde öğretmenlerin çalıştıkları yerden farklı bir yerde ikamet ettikleri, Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde ise çalışılan yer ile ikamet edilen yerin aynı olduğu görülmektedir. Bu farklılık, yaşanılan yerin sağladığı olanaklarla ilişkilidir.

5.1.7. Öğretmenlik Süresi

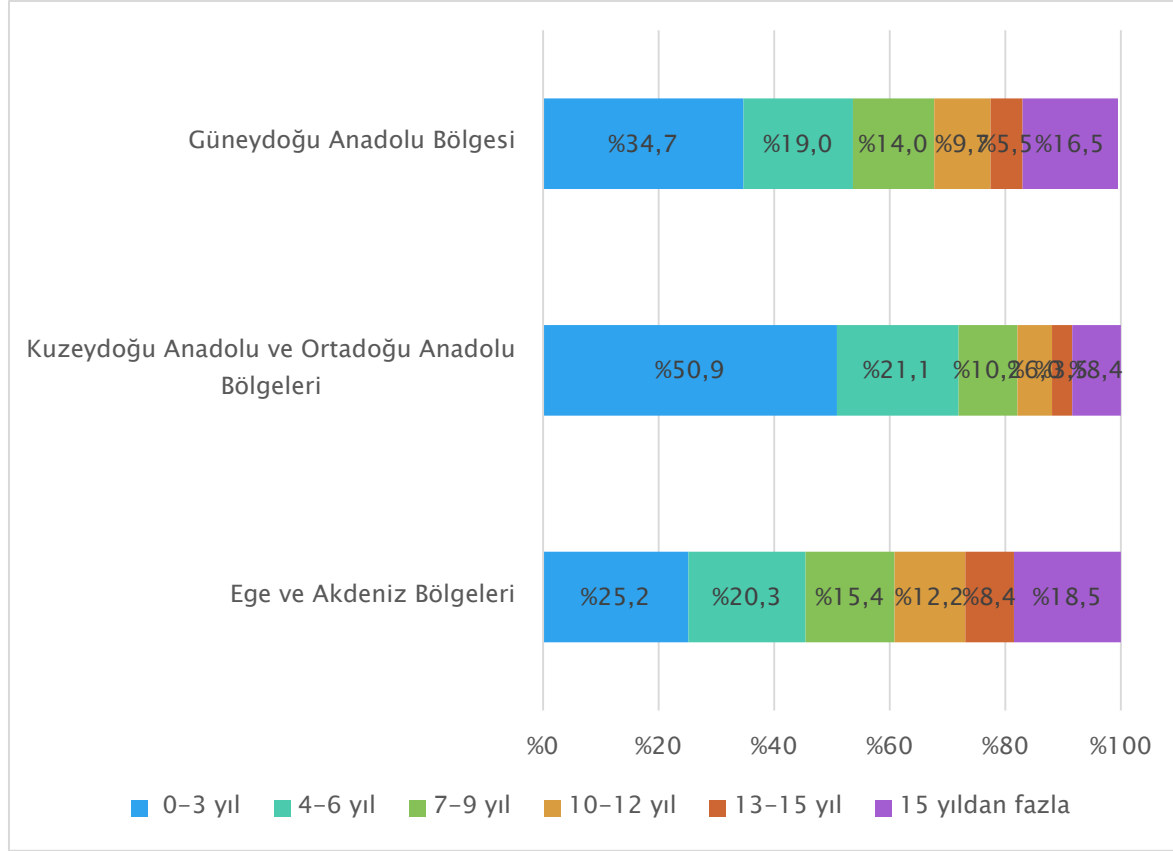
Şekil 30. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Öğretmenlik Süresi Karşılaştırması



Görüşleri alınan öğretmenlere kaç yıldır öğretmenlik yaptıkları sorulmuştur. Cevaplar incelendiğinde; Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgelerinde görüşülen öğretmenlerin öğretmenlik deneyim süresinin Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde görev yapan öğretmenlere kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Bölgedeki öğretmenlerin yüzde 60'ının 10 yıldan az süredir öğretmenlik yaptığı anlaşılmaktadır. Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgelerinde de bu oran yüzde 64'tür, başka bir deyişle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne yakındır. Ege ve Akdeniz Bölgelerinde görüşülen öğretmenlerin ise yüzde 71'i 10 yıl ve daha fazla süredir öğretmenlik yapmaktadır. Öğretmenlerin deneyimleri arasındaki bölgesel farklar bu grafikte de görülmektedir.

5.1.8. Bulunduğu Bölgedeki Öğretmenlik Süresi

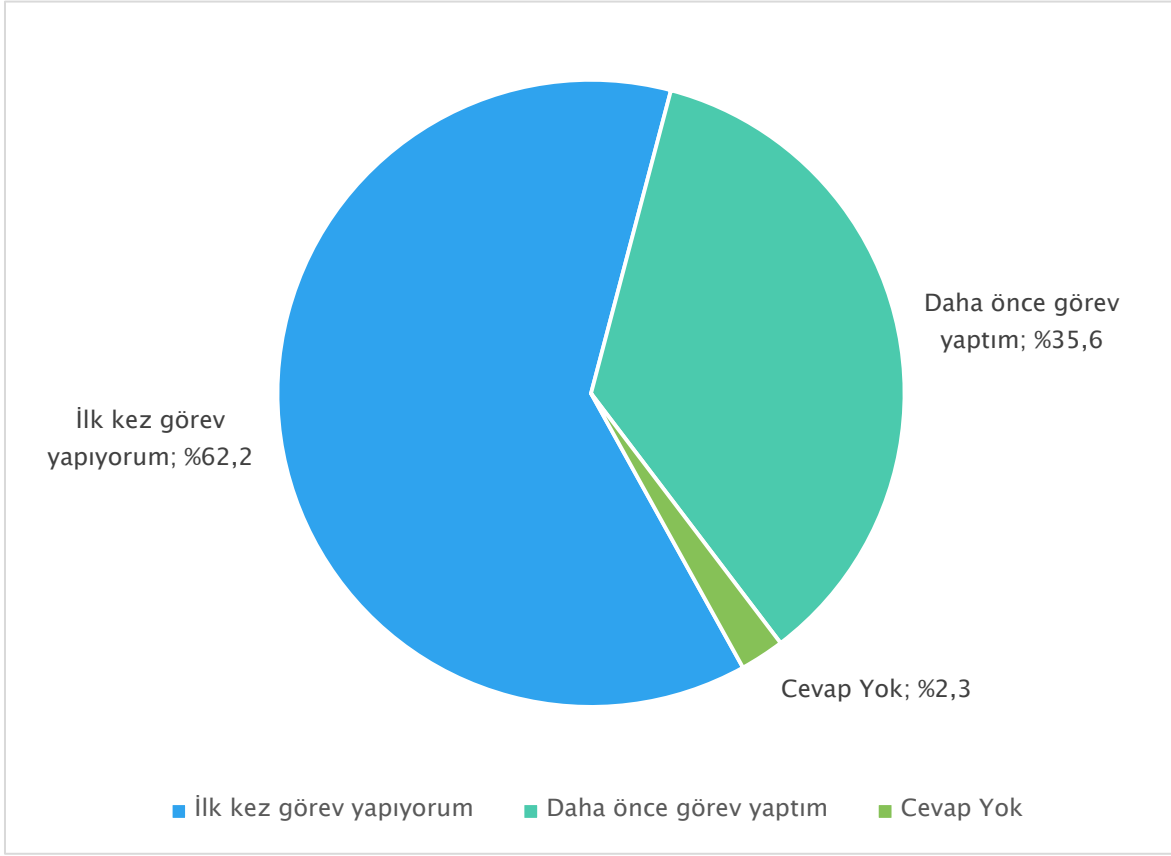
Şekil 31. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Öğretmenlerin Bulunduğu Bölgedeki Öğretmenlik Süresi Karşılaştırması



Öğretmenlere buldukları bölgede ne kadar süredir görev yaptıkları sorulmuştur. Yukarıdaki grafikte de görüldüğü üzere bölgeler arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 6 yıl ve daha kısa süredir bölgede görev yapanların oranı yüzde 54 civarındayken, bu oran Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde yüzde 72'dir. Buna karşılık Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde görüştüğümüz öğretmenlerin sadece yüzde 45'i 6 yıl ve daha kısa bir süredir bölgede görev yapmaktadır. Açıkça görüldüğü üzere Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde görev yapan öğretmenler, daha uzun süre bölgede kalmaktadır.

5.1.9. Daha Önce Bölgede Görev Yapıp Yapmadığı

Şekil 32. Daha Önce Bölgede Görev Yapıp Yapmadığı

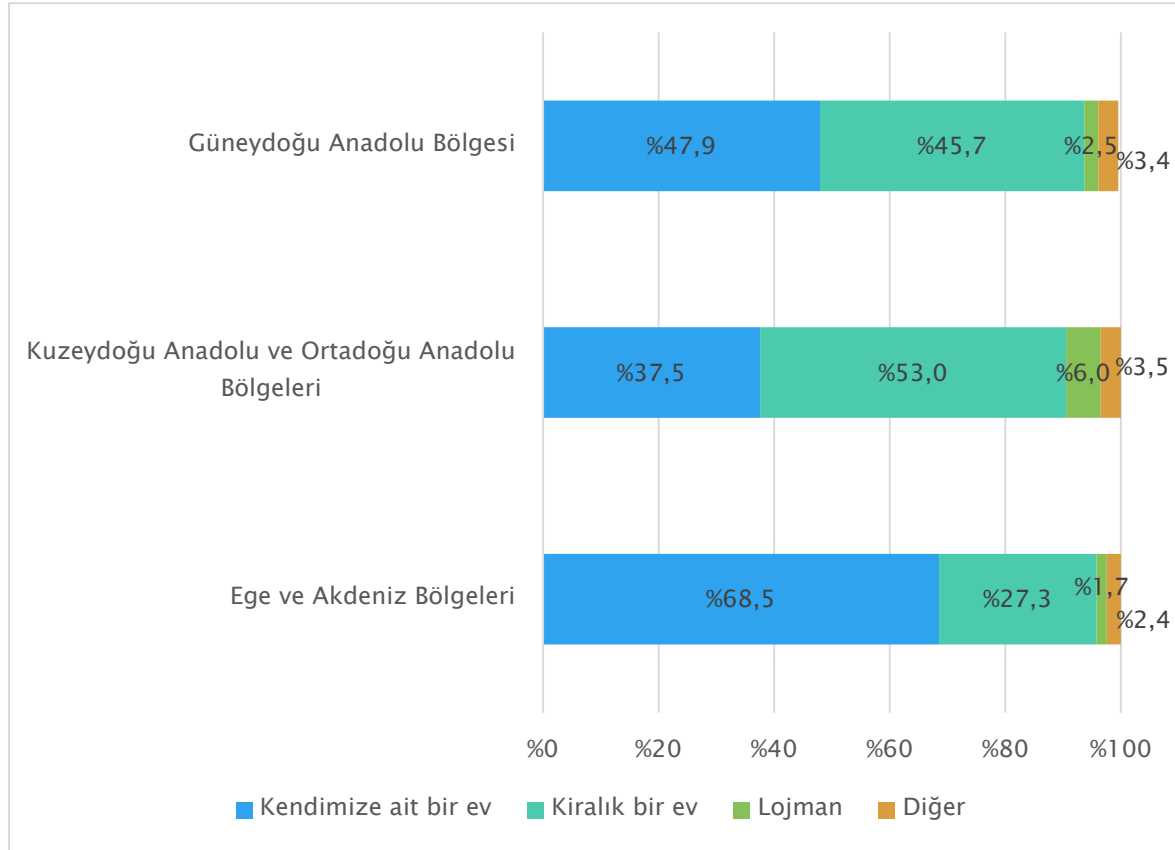


Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerin yüzde 36'sı daha önce bu bölgede görev yaptığını belirtirken, ilk kez görev yaptığını söyleyenlerin oranı yüzde 62'dir. Bu da bölgede görev yapan öğretmenlerin, görev yaptıkları bölge hakkında tecrübesiz olduğu görüşünü doğrulamaktadır.

5.2. Barınma Koşullarının Değerlendirilmesi

5.2.1. Yaşanılan Evin Mülkiyet Durumu

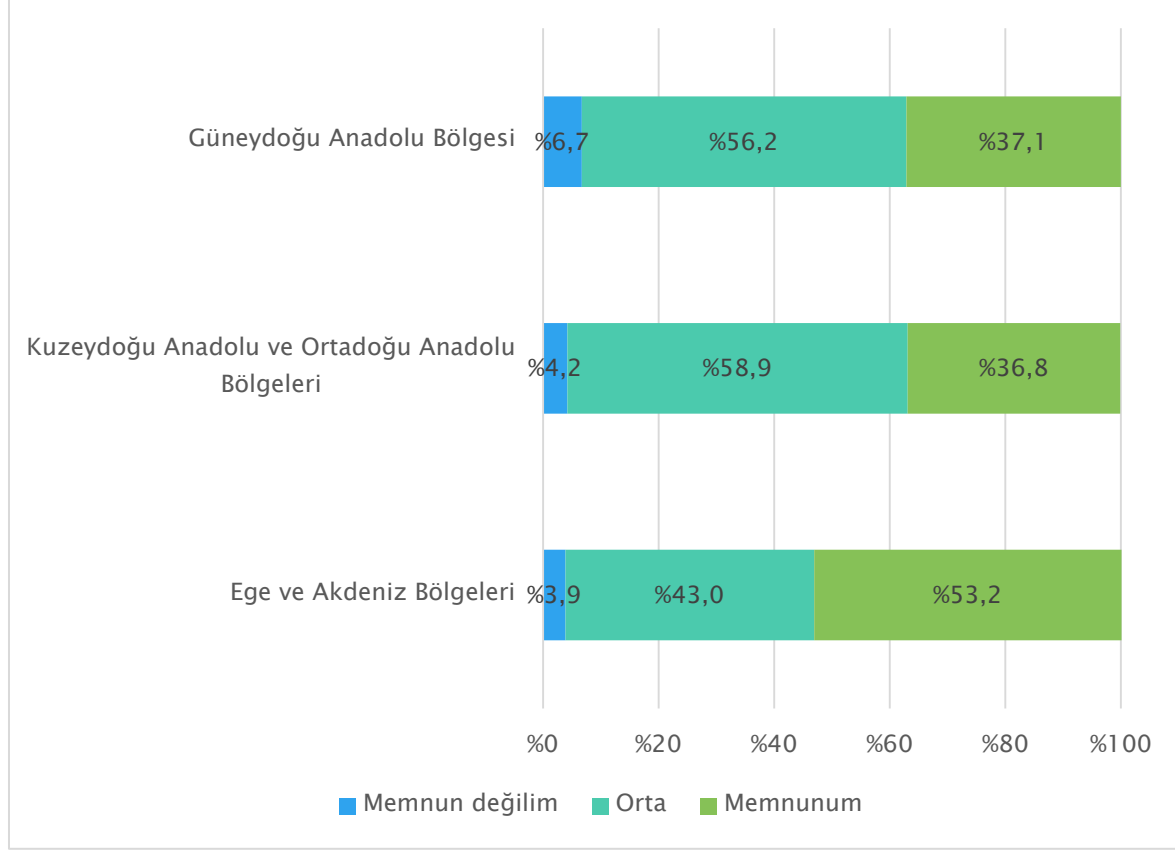
Şekil 33. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Yaşanılan Evin Mülkiyet Durumunun Karşılaştırılması



Öğretmenlerin yaşadıkları evlerin mülkiyet durumu sorulduğunda, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerin yüzde 48'inin, Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde görev yapan öğretmenlerinde yüzde 38'inin kendilerine ait bir evde oturdukları öğrenilmiştir. Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde görüşülen öğretmenlerin yüzde 69'unun ikamet ettikleri ev kendilerine aittir. Bütün bölgelerde kiralık evler, öğretmenlerin ikameti açısından ikinci tercihi oluşturmaktadır; lojmanda yaşayan öğretmenlerin oranıysa Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde yüzde 6'ya yaklaşmakla birlikte, diğer iki bölgede kayda değer oranda düşüktür.

5.2.2. Yaşanılan Evden Memnuniyet

Şekil 34. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Yaşanılan Evden Memnuniyet



Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve Doğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde görev yapan öğretmenlerin yaşadıkları evden memnuniyeti Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde görev yapan öğretmenlere kıyasla daha düşüktür. Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde yaşadığı evden memnun olan öğretmenlerin oranı yüzde 53'ken, bu oran diğer iki bölgede yüzde 37 civarında kalmaktadır.

Bütün bölgelerde kendi evinde oturan öğretmenler, kiralık evde oturan öğretmenlere kıyasla yaşadıkları evden daha memnundurlar. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kendi evinde oturan öğretmenlerin yaşadıkları evden memnun olma oranları (10 üzerinden 8-10 arası) yüzde 51'ken, kirada oturanların arasında memnun olanların oranı yüzde 24'tür. Bu farklılık diğer bölgelerde de görülmektedir. Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde kendi evinde oturanların memnuniyet oranı yüzde 62'yken, kirada oturanların memnuniyet oranı yüzde 33'tür. Bu oranlar Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde yüzde 58'e yüzde 26'dır. Bu noktada kendi evinde oturan öğretmenlerin memnuniyet derecelerinde bölgesel farklar görüldüğü

hatırlanmalıdır, en düşük oran Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde (yüzde 51), en yüksekse Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde (yüzde 62) görülmüştür.

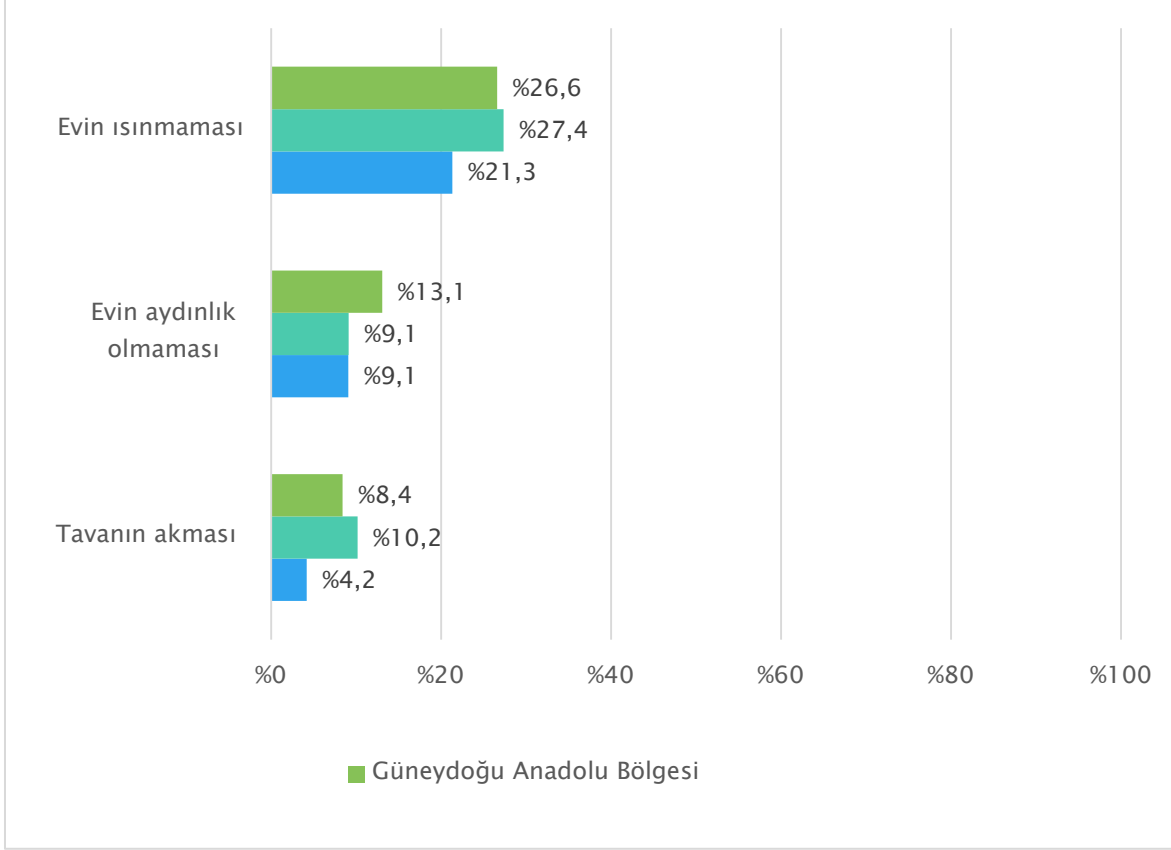
Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlere odaklanıldığında; 21-29 yaş arası grup için memnuniyet oranının %31 ile en düşük, 30-39 yaş grubu için %37, 40 yaş ve üzeri grup için %48 olduğu görülmektedir. Evli olduğunu belirten bölge öğretmenlerinin yaşadıkları evden memnuniyeti bölgede görev yapan bekâr öğretmenlerle karşılaştırıldığında daha yüksektir. Genç ve evli olmayan öğretmenlerin evlerinden memnuniyet dereceleri daha düşüktür.

Yaşanılan ev ortamının öğretmenlerin motivasyonu üzerindeki etkisi derinlemesine görüşmelerde de ortaya çıkmıştır:

"Ailemi getirebileceğim bir ortam olmasını isterdim. Burada alıyoruz parayı ama aileyle yaşayacaksınız burası pahalıya geliyor, bekârsanız tamam ama. Evimi getireyim, ev açayım falan dersiniz pahalı, 850 lira normal bir daireye çıktığınız zaman, eli yüzü düzgün bir semtte. Çocukların eğitimiyle ilgili bir yeterli bir ortam yok, devlet okuluna göndersem benim çocuğum özel okulda okuyor, eğitimine de pek güvenmiyorum açıkçası." Kilis, Erkek.

5.2.3. Yaşanılan Evle İlgili Değerlendirmeler

Şekil 35. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Yaşanılan Evle İlgili Değerlendirmeler*



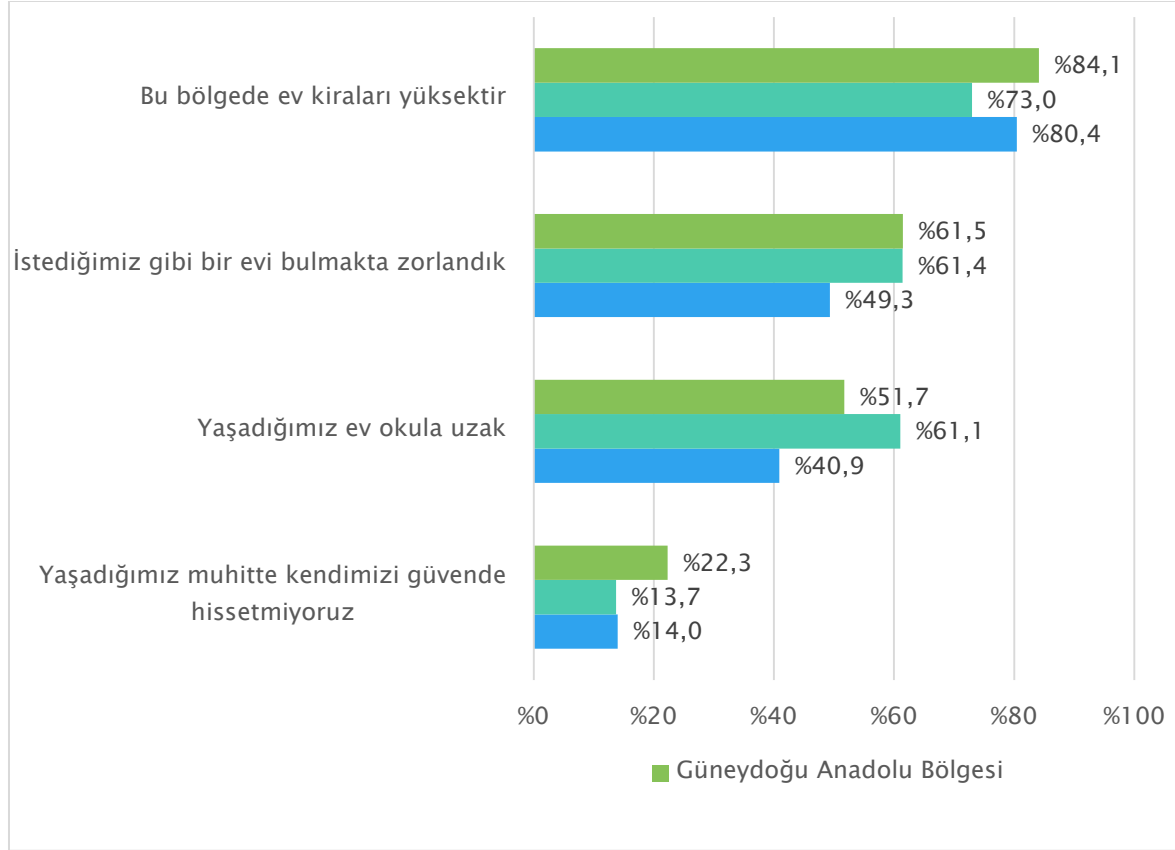
*Evet cevabını verenlerin oranı.

Görüşleri alınan öğretmenlere, yaşadıkları evle ilgili üç konu için rahatsız olup olmadıkları sorulmuştur. Yukarıdaki grafik her biri için evet cevabını verenlerin oranını göstermektedir. Buna göre, her dört Güneydoğu Anadolu bölgesi öğretmeninden biri evin ısınması ile ilgili rahatsızlığını dile getirirken, yüzde 13'ü evin aydınlık olmamasından, yüzde 8'i ise tavanın akmasında şikâyetçi olmuştur.

Evin ısınmasıyla ilgili şikâyet oranlarının Kuzeydoğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerde daha yüksek olduğunu, ancak Ege ve Akdeniz Bölgesi'nde görev yapan öğretmenler arasında dahi bu oranın yüzde 20'ye ulaştığı görülmektedir.

5.2.4. Yaşanılan Muhit ile İlgili Değerlendirmeler

Şekil 36. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Yaşanılan Muhit ile İlgili Değerlendirmeler Karşılaştırması*



*Evet cevabını verenlerin oranı.

Yaşanılan muhit ile ilgili değerlendirmelere bakıldığında; Güneydoğu Anadolu bölgesindeki öğretmenlerin rahatsızlık düzeyinin diğer illerde yaşayan öğretmenlerden farklılaştığı görülmektedir. Ev kiralalarının yüksekliğini belirten bölge öğretmenlerinin oranı yüzde 84 iken, bu oran diğer iller için daha düşüktür. Bir öğretmenin derinlemesine görüşmelerde ifade ettiği üzere, konut önemli bir sorun oluşturmaktadır ve bu konuda kendilerine yardımcı olunmamaktadır.

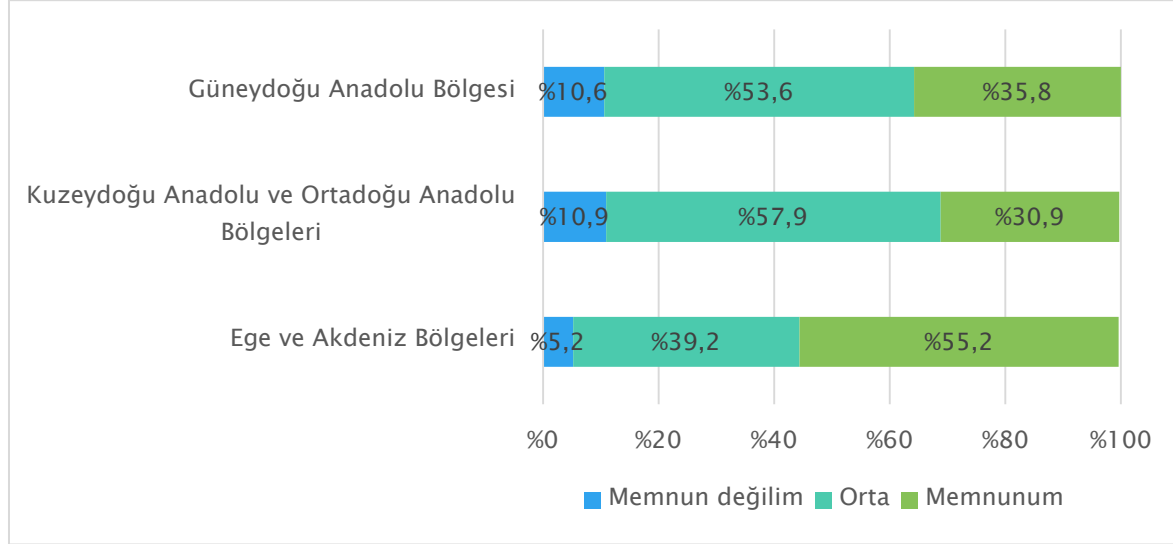
"Memleketime uzak, kirada kalıyoruz, ev sahipleriyle sorun olabiliyor, öğretmen lojmanı yapılırsa. Çünkü polise, askeriye baktığımız zaman onlar doğunun neresine giderlerse gitsinler kalacak yerleri illa ki oluyor. Kurumları onlara bu konuda yardımcı oluyor ama biz öğretmen olarak atandığımız yerde tek başınayız, kimsemiz yok ne bakanlık ne milli eğitim, geldiğimiz zaman bu sorunu çok yaşıyoruz. Bölge halkı da bunu çok iyi kullanıyor, ev kira fiyatlarını canlarının istediği gibi artırıyorlar." Ergani, Kadın

İstediği gibi bir evi bulmada zorlanma sorusunda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde görev yapan öğretmenlerinin yüzde 61'i, Ege ve Akdeniz Bölgeleri'ndeki öğretmenlerin yüzde 50'si evet cevabı vermiştir. Bu rakamlar ev konusunun ülkenin batı bölgelerinde hizmet eden öğretmenler için de bir sorun oluşturduğunu göstermektedir.

5.3. Bölge Koşullarının Değerlendirilmesi

5.3.1. Çalışılan Bölgeden Memnuniyet

Şekil 37. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Çalışılan Bölgeden Memnuniyet Karşılaştırması



Öğretmenlere çalıştıkları bölgeden ne derece memnun oldukları sorulmuştur. Sonuçlara bakıldığında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmenlerin yüzde 36'sının çalıştıkları bölgeden memnun oldukları anlaşılmaktadır, bu oran Kuzeydoğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde yaşayan öğretmenler arasındaysa yüzde 31'dir. Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde bölgede çalışmaktan memnun olan öğretmenlerin oranı yüzde 55'e yükselmiştir.

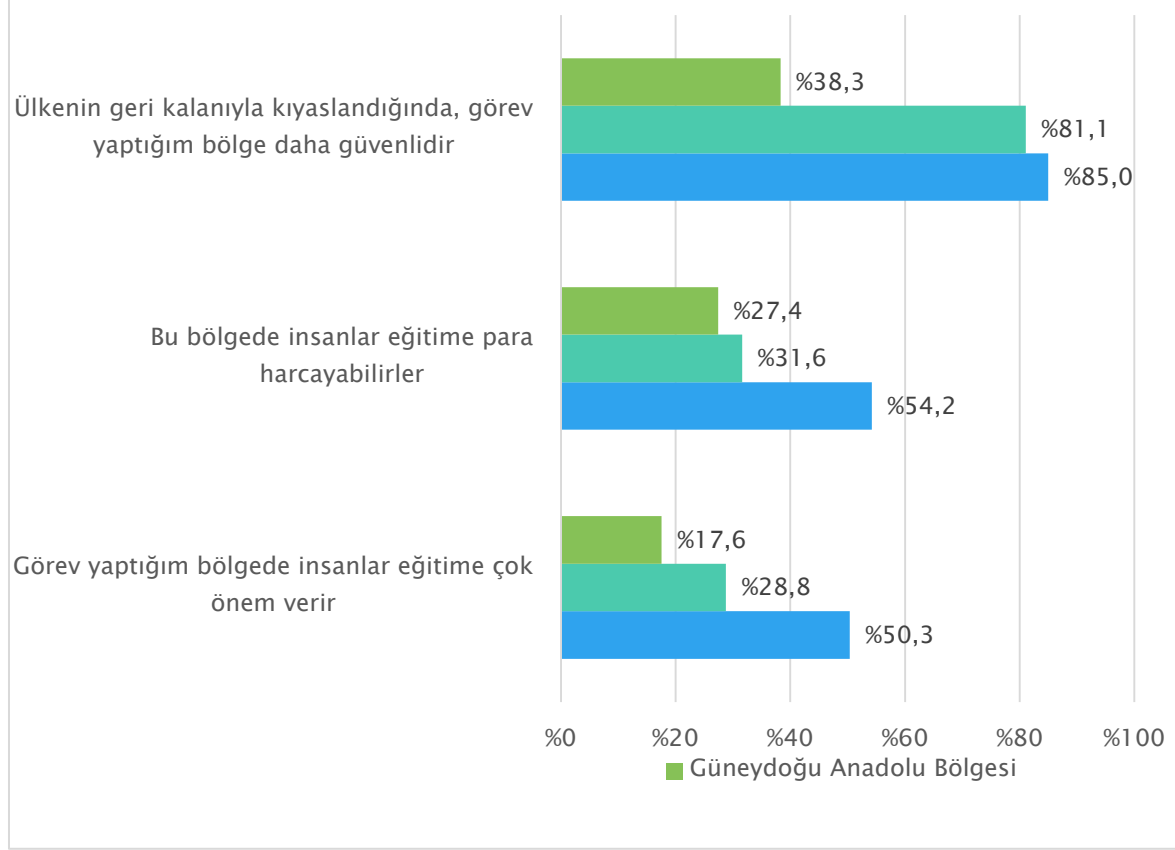
Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlu öğretmenler bazında bakıldığında; çalıştığı bölgeden memnuniyet yüzde 44'e yükselmektedir. Doğum yeri bölge dışındaki bir yer olan öğretmenlerde ise memnuniyet oranı yüzde 24'tür. Görüşülen bir öğretmenin de belirttiği üzere, öğretmenin doğduğu bölgede çalışıyor olması memnuniyet oranını yükseltmektedir:

"Ben şahsen memnunum görev yapmaktan. Benim bölgem, ben kendi bölgemin insanlarına eğitim vermek, onların daha iyi bir yere gelmesi için çalışıyorum." Şanlıurfa, Erkek

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerin görev yaptıkları bölgeden memnuniyet oranlarına diğer demografik değişkenlere göre bakıldığında; memnuniyetin 40 yaş ve üstü, çocuk sahibi, il merkezinde ikamet eden öğretmenlerde ve 15 yıldan fazla bir süredir öğretmenlik yapan kişilerde daha yüksek olduğu görülmektedir.

5.3.2. Çalışılan Bölge ile İlgili İfadelere Katılım

Şekil 38. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Çalışılan Bölge ile İlgili Değerlendirme İfadelerine Katılım*



Evet cevabını verenlerin oranı.

Her ne kadar yaşanan muhit geniş bir kesim tarafından güvenli bulunsa da Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görüşülen öğretmenlerin büyük bir kısmı yaşadıkları bölgeyi ülkenin geri kalanına göre daha güvenli bulmadıklarını belirtmiştir. Kontrol illerinde yaşayan öğretmenlerin yüzde 80'inden fazlasıyla yaşadıkları bölgeyi daha güvenli buldukları cevabını vermiştir. Bu durum güvenlik algısı açısından bölgeler arasındaki önemli bir farka işaret etmektedir.

Öğretmenlerin, yaşadıkları bölgedeki insanların eğitime verdikleri önem hakkındaki algısını anlayabilmek amacıyla iki soru sorulmuştur. Buldukları bölgedeki insanların eğitime para harcaması konusunda yaşadıkları bölgeyi olumlu değerlendiren öğretmenlerin oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesi için yüzde 27 iken, Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde yüzde 31, Ege ve Akdeniz Bölgeleri için yüzde 54 olup Güneydoğu Anadolu Bölgesi'yle karşılaştırıldığında daha yüksektir. Bölgedeki insanların eğitime önem verdiğini düşünenlerin oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 18 ile oldukça düşük olup diğer bölgeler için sırasıyla yüzde 29 ve yüzde 50'dir. Bu rakamlar, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan

öğretmenlerin velilerin eğitime para harcayabilme olanakları ve eğitime önem verme dereceleri hakkında olumsuz algılara sahip olduğunu göstermektedir.

"Kendi öğrencilerimin velileriyle görüşüyorum. İletişimin kalitesi biraz az. Çünkü daha çok buradaki bizim öğrencilerimizin çoğu kırsaldan gelen kesim, o yüzden velilerle tam böyle aynı seviyede görüşemeyebiliyoruz. Velilerimiz biraz eğitime karşı duyarsız olabiliyor, ilgileri az. Her şeyi bizden bekliyor yani öyle diyelim, veli." Adıyaman, Erkek.

"Veli toplantılarına dahi getirtemiyoruz onları, gelen yok. İlgili velilerde var ama genelde veliler çok ilgili değil. Köy yerindeyiz, buradakiler çoğunlukla tır şoförlüğü yapıyor, barajlarda çalışıyor bundan dolayı pek imkân da bulamıyorlar. Bazı veliler evden uzak, bazıları Siirt merkezde oluyor geliş gidiş yapamıyor." Siirt, Erkek.

Görev yaptığı bölge aynı zamanda doğduğu bölge olan öğretmenler bölge ile ilgili değerlendirmelere daha olumlu cevaplar vermektedir. Bölgedeki insanların eğitime çok önem verdiğini belirten öğretmenlerin oranı Güneydoğu Anadolu doğumlular için yüzde 21 iken bölge dışındaki bir yerde doğmuş olanlarda bu oran yüzde 12'ye düşmektedir. Batman'da görev yapan bir öğretmenin sözleriyle, bölgede doğmuş olmanın avantajı ailelerle iletişime girilmesini kolaylaştırmaktadır:

"Ben buralı olduğum için bu bana bir avantajdır ama onun dışında bir avantajı var mı? Buranın hem dilini biliyoruz gelenek göreneklerini biliyoruz, kültürünü biliyoruz, çevreyi tanıyoruz. Ailelerle nasıl iletişime gireceğini biliyoruz." Batman-Erkek

5.3.3. Çalışılan Okul ile İlgili Değerlendirmeler

Şekil 39. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Çalışılan Okul ile İlgili Değerlendirmeler Karşılaştırması*



*İlk iki ifade için "geçersiz", diğer ifadeler için "geçerli" cevabını verenlerin toplam oranı.

Görüşleri alınan öğretmenlerden çalıştıkları okul ortamını çeşitli kriterler bazında değerlendirmeleri istenmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmenlerin yüzde 25'i diğer bölgelerdeki öğretmenlerin yüzde 15 ile yüzde 7'si okullarında öğretmeni olmayan ve boş geçen dersleri olduğunu belirtmiştir. Okulun ısınmadığını belirten öğretmenlerin oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 34 iken, Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgelerindeki öğretmenler arasında yüzde 27, Ege ve Akdeniz Bölgeleri'ndeki öğretmenlerde yüzde 18'dir.

Okullarının tuvaletlerinin temiz olduğunu bölge öğretmenlerinin yarısından biraz fazlası belirtirken, bu oran diğer bölgelerde yüzde 72 ile daha yüksektir. Yemekhane/ kantinin temiz olduğu ifadesi için geçerli cevabını bölgede görüşülen öğretmenlerin yarısı belirtirken, Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde bu oran yüzde 69'a ulaşmaktadır.

Teknolojik donanım açısından bakıldığında da oranlar ve farklılaşmalar benzerdir. Bölge öğretmenlerinin yüzde 52'si, diğer illerdeki öğretmenlerin ise yüzde 69 ile 73'ü internet ve teknolojik olanaklarını yeterli olarak değerlendirmiştir.

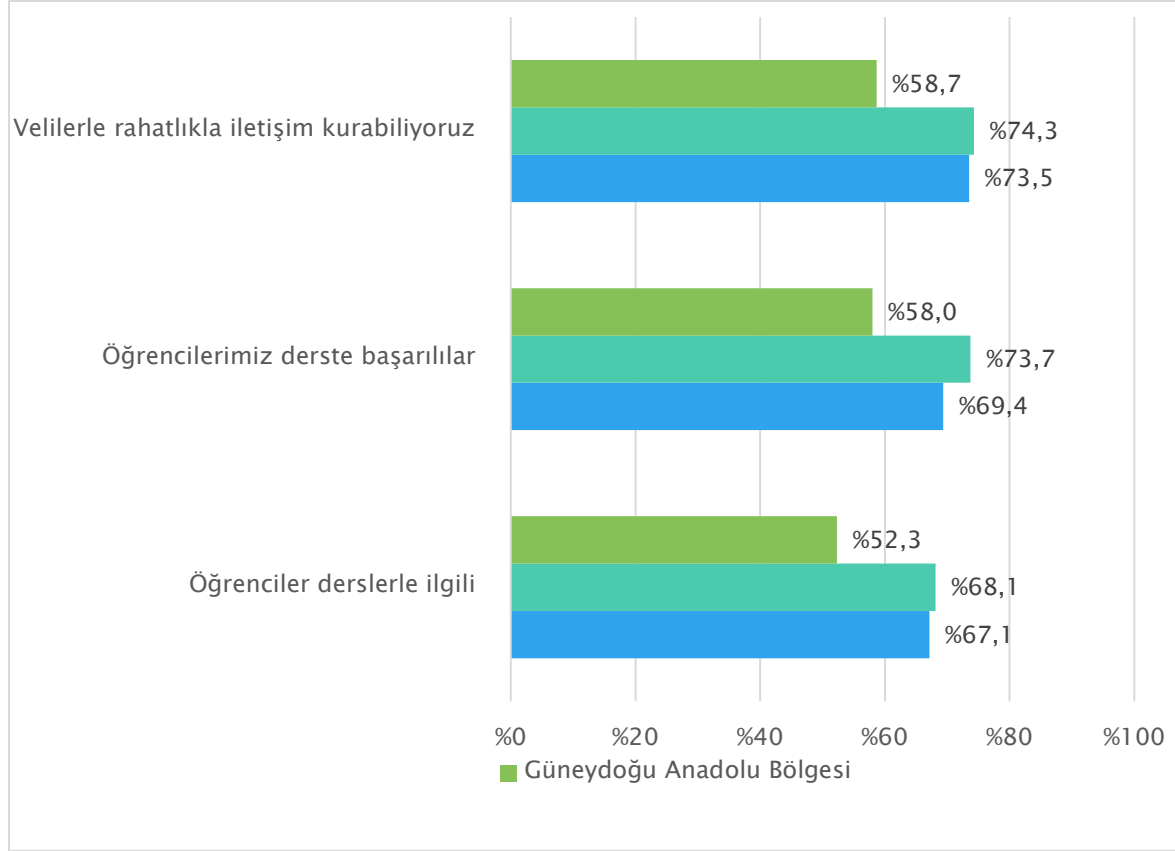
Yukarıda görüldüğü üzere Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde okulların sahip oldukları olanaklar diğer bölgelere kıyasla daha azdır ve bu durum eğitimin niteliği açısından bir sorun olarak görülmektedir:

"Eğitimle ilgili herkes kendi branşında bir şeyler yapmaya çalışıyor, sorduğunuzda herkesin problemi, ortak problem, okulların fiziki şartları. Merkezde ki okullar bile yakacak eksikliğinden, maddi kaynak eksikliğinden muzdarip. Bütçe eksikliği diyebiliriz, fiziki şartlar iyileşse herkes daha memnun olur." Şanlıurfa-Kadın

"Okulların şartları çok iyi değil, eğitimle ilgili ciddi sıkıntılar olduğunu düşünüyorum. Örneğin okullaşma oranının az olması, sınıfların kalabalık olması. Şartların iyi olmaması..." Diyarbakır-Kadın

5.3.4. Öğrenci ve Veliler ile İlgili Değerlendirmeler

Şekil 40. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Öğrenci ve Veliler ile İlgili Değerlendirmeler Karşılaştırması*



*" Kismen geçerli" ve "tamamen geçerli" cevabını verenlerin toplam oranı

Okul ortamının veli ve öğrenci özellikleri açısından değerlendirilmesine bakıldığında, kontrol illerindeki öğretmenlerin daha olumlu değerlendirmeleri olduğu ortaya çıkmaktadır. Velilerle rahat iletişim kurabildiklerini bölge öğretmenlerinin yaklaşık yüzde 60'ı belirtirken bu oran kontrol illeri için 16 puan daha yüksek olup yüzde 74'tür. Bölgedeki öğretmenler velilerle iletişim kurma yolundaki sıkıntıları dil, kültürel ve sosyal bakış açısı gibi konularda belirtmiştir:

"Veliyle iletişimin eksikliğini çekiyoruz, kendim için de söylemek gerekirse, velilerle iletişimimiz neredeyse sıfır. Velinin okula, öğretmene karşı pek sıcak bir tavırları yok. Sıcak derken düşmanca bir tavır sergilemiyorlar ama yardımcı da olmuyorlar. Öğrencilerin devamsızlıklarını umursamıyorlar, öğrenci devamsızlığı çok aşırı fazla." Mardin, Erkek

Velileri kız çocuklarını okula göndermeleri konusunda görüşmeler yapmak zorunda kaldıklarını bir öğretmen şöyle anlatmıştır:

"Şu an için sadece şu konuda sıkıntı çekiyoruz, velilerin kız çocuklarını okula göndermeme konusunda direnç göstermeleri ve bizim daima velilerle bunun için görüşmeler yapmak zorunda kalmamız ve çoğu veliyi de maalesef ikna edemememiz." Mardin, Erkek

Dil farkı köyde görev yapan öğretmenler tarafından velilerle iletişim sıkıntısı açısından dile getirilmiştir:

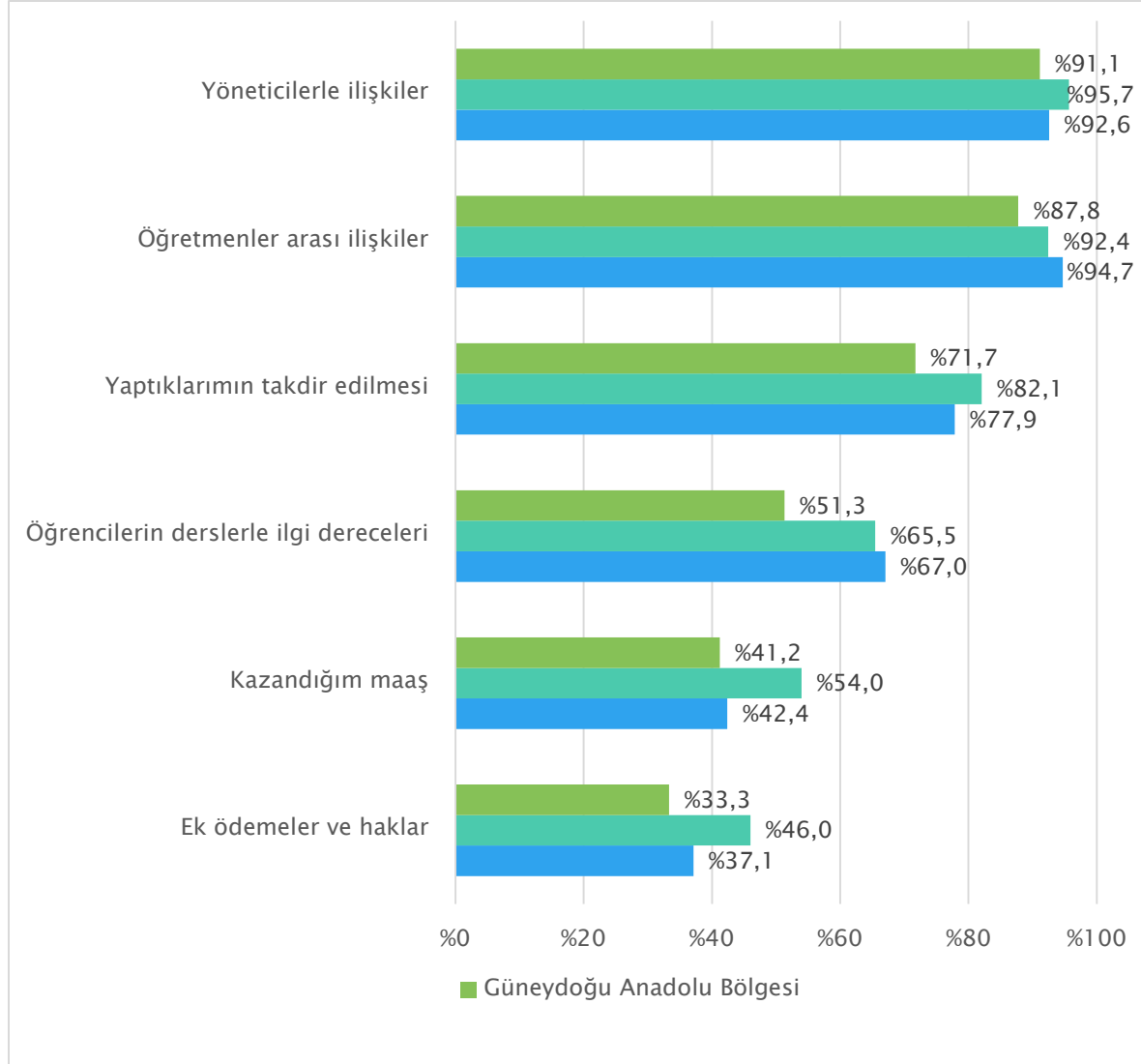
"Velileriyle iletişim kuramıyoruz işte. Ben mesela Silvan'dayken velilerle iletişim kurabiliyordum, çünkü dil bilmeyen çok azdı ama şu an köyde olduğum için, veli dil bilmediği için."- Diyarbakır, Erkek

Derinlemesine görüşmelerde kalabalık aile yapıları ve velilerin yoğun çalışma koşullarından dolayı velilerle iletişim kuramadıklarını belirten öğretmenler de olmuştur:

"Ama tabii veliler anlamında öğretmenle görüşme sıklığı az. Bunun nedeni babaların çoğunun çalışması, annelerin de çok çocuklu aileler olduğundan dolayı okulu ziyaret edememesi diye düşünüyorum." Mardin, Erkek

5.3.5. Çalışılan Okul Ortamı ile İlgili Değerlendirmeler

Şekil 41. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Çalışılan Okul Ortamı ile İlgili Değerlendirmeler Karşılaştırması*



*" Çok memnunum" ve "biraz memnunum" cevabını verenlerin toplam oranı

Çalışılan okul ortamından memnuniyet; yönetici ve diğer öğretmenlerle ilişkiler, öğrencilerin derslere ilgi dereceleri ve maddi haklar açısından değerlendirilmiştir. Bölgede de kontrol illerinde de yöneticilerle ilişkiler ve öğretmenler arası ilişkiler açısından öğretmenlerin memnuniyet oranlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

"Öğretmenlerle iletişimimiz gayet olumlu, her konuda destek oluyorlar."- Siverek, Kadın

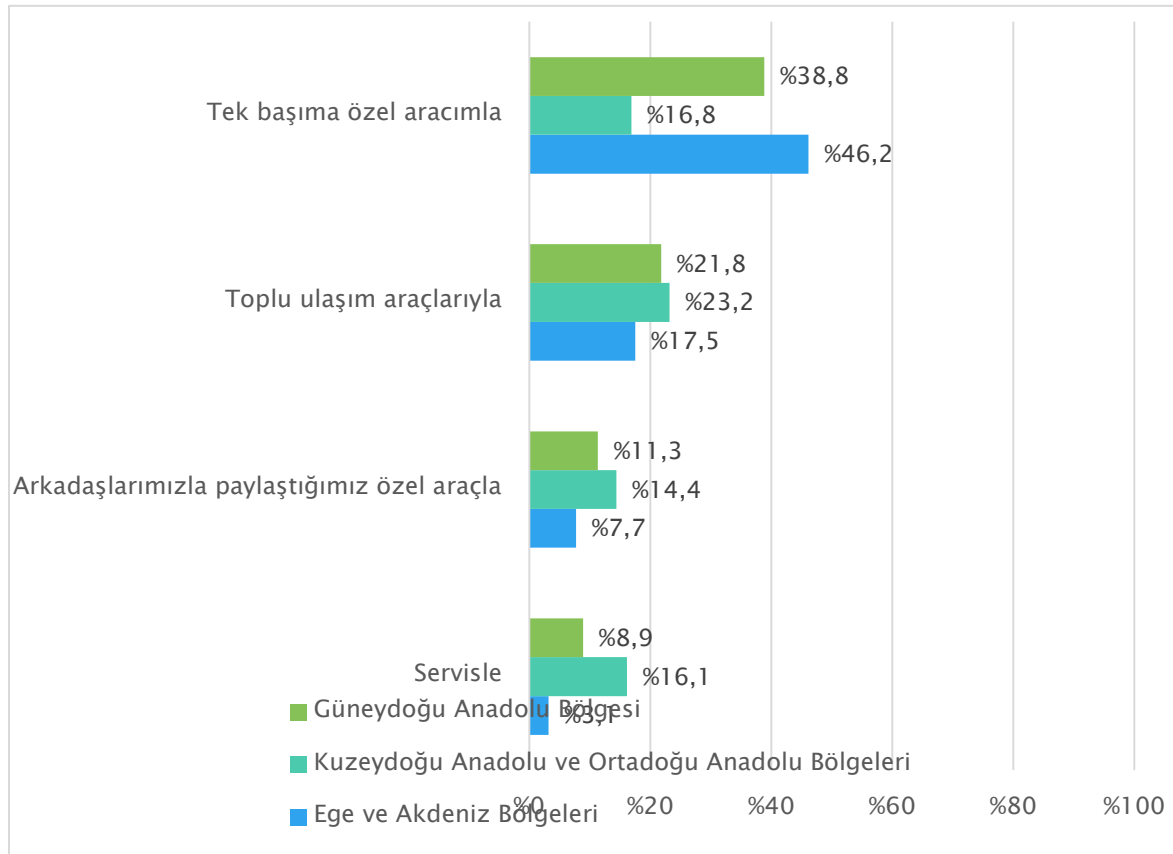
"Yaşadığım zorluklar, genelde okul olsun müdür olsun, öğretmen arkadaşlar olsun, onlar vasıtasıyla çözdük. Ellerinden gelenden fazlasıyla yardımcı oldular." Ergani, Kadın

Yaptıklarının takdir edilmesi, öğrencilerin derslere ilgi dereceleri ve maaş/ ek ödemeler açısından bölgedeki öğretmenlerin memnuniyet oranlarının kontrol illerine göre daha düşük olduğu ortaya çıkmaktadır.

"Batıdakiyle doğudakinin aynı ücreti alması mantıklı değil çünkü aynı şartlarda değiliz. Bunlar iyileştirilirse, doğudakilere daha fazla maaş verilirse buradan daha çok giden olmaz. Sözleşmeli değil de kadrolu yapıp 4 sene kalınabilir bence." Şırnak, Kadın

5.3.6. Okula Ulaşım Yöntemi

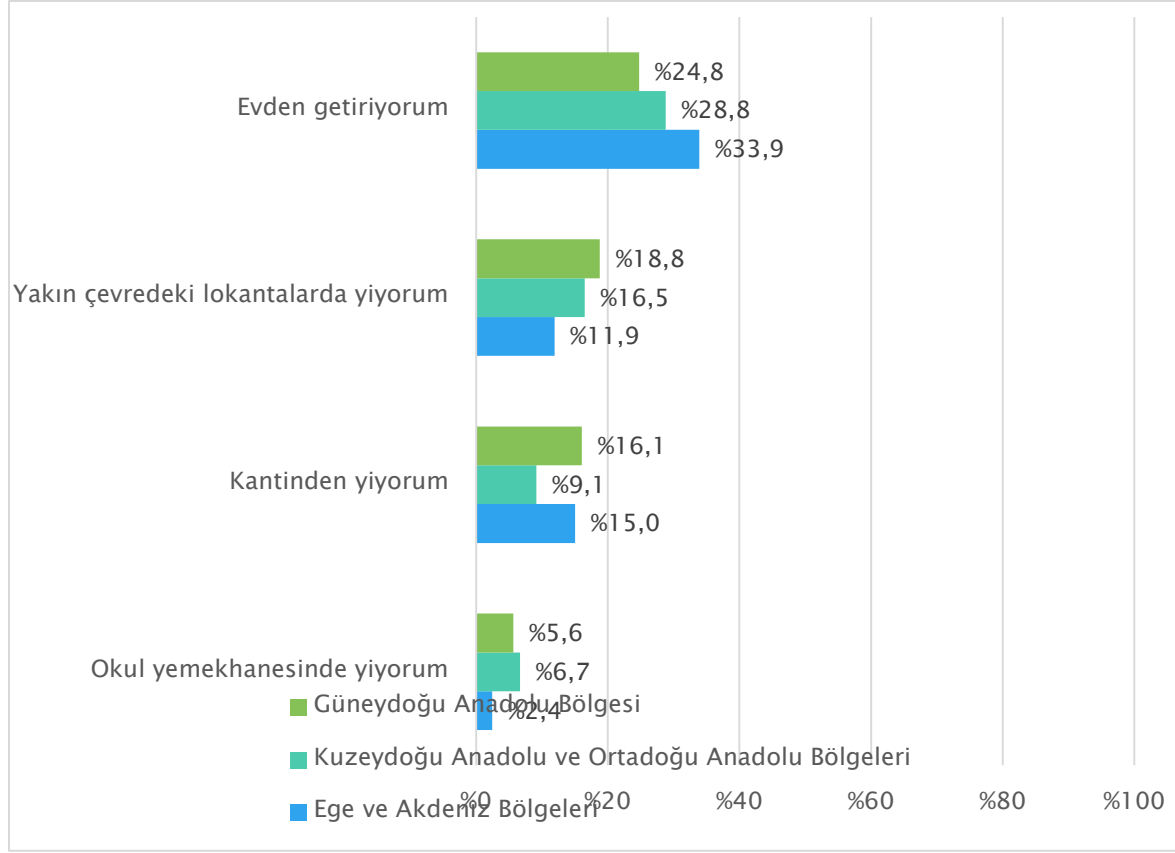
Şekil 42. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Okula Ulaşım Yöntemi Karşılaştırması



Okula ulaşım yöntemi olarak özel aracını kullandığını söyleyenlerin oranı hem Güneydoğu Anadolu Bölgesi hem de Ege ve Akdeniz Bölgeleri için yüksektir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmenlerin yaklaşık yüzde 40'ı okula ulaşım için kendi aracını kullanırken, toplu ulaşım aracı kullananların oranı yüzde 22'dir. Servisle okula eriştiğini söyleyen öğretmenlerin oranı yüzde 9'da kalmaktadır.

5.3.7. Okulda Öğle Yemeğini Temin Etme Yöntemi

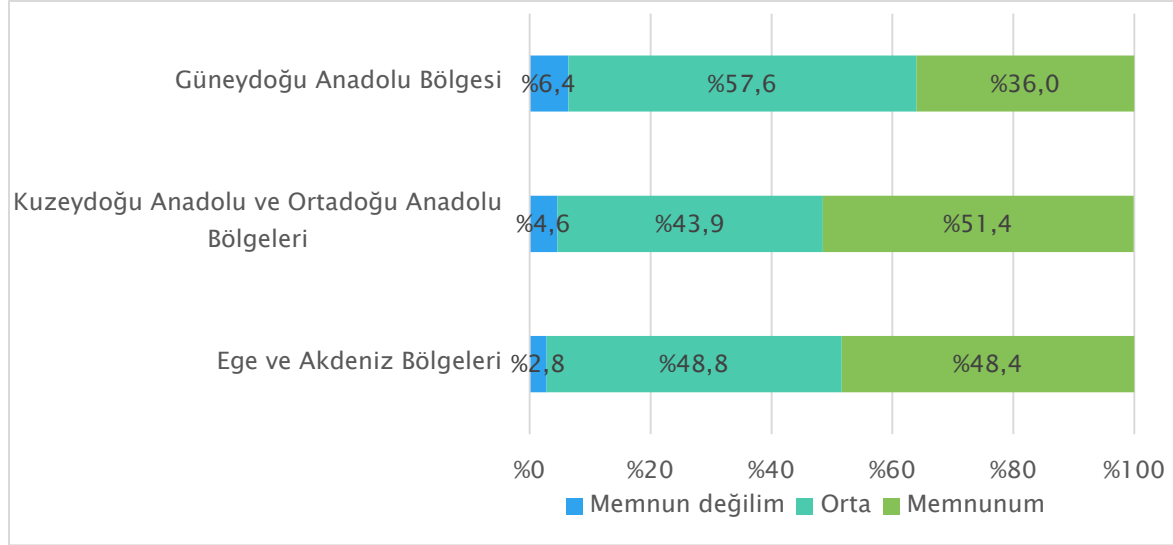
Şekil 43. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Okulda Öğle Yemeğini Temin Etme Yöntemi Karşılaştırması



Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde çalışan öğretmenlerin dörtte biri öğle yemeklerini evden getirdiğini belirtirken, bu oran diğer iller için daha yüksektir. Yakın çevredeki lokantalarda, kantinde ya da okul yemekhanesinde yemek yediğini belirtenlerin oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenler için yüzde 41'dir. Okul yemekhanesinde öğle yemeği yediğini belirtenlerin oranı bütün bölgelerde düşüktür.

5.3.8. Çalışılan Okul Ortamından Memnuniyet

Şekil 44. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Çalışılan Okul Ortamından Memnuniyet Karşılaştırması



Çalışılan okul ortamından genel memnuniyet Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve kontrol illeri bazlarında yukarıdaki grafikte karşılaştırılmaktadır. En yüksek memnuniyet dereceleri olan 8, 9 ve 10 puan toplamı incelendiği zaman memnuniyet oranının Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmenler için daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Okul ortamından memnun olanların oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesi öğretmenleri için yüzde 36 iken, diğer bölgelerdeki öğretmenlerin yarısı memnuniyet derecelerini 8, 9 ya da 10 olarak değerlendirmiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki genç öğretmenlerde okul ortamından genel memnuniyet düzeyi yüzde 30'larda olup daha düşükken, 40 yaş ve üzeri öğretmenlerin yüzde 47'si çalıştıkları okul ortamından memnundurlar.

Çocuğu olan bölge öğretmenlerinin yüzde 42'si okul ortamından memnunken, çocuk sahibi olmayanlarda bu oran yüzde 28'dir.

Oranlar görev yapılan yerleşim birimi tipinin il ya da ilçe merkezi olmasına göre farklılaşmazken, köylerde görev yapan bölge öğretmenlerinde yüzde 24 ile daha düşüktür.

Okulun teknolojik donanımı okul ile ilgili eksiklik olarak çeşitli görüşmelerde bölgede görev yapan öğretmenler tarafından belirtilmiş, akıllı tahta ihtiyacından bahsedilmiştir:

"Mesela akıllı tahta oluyor, benim elimdeki materyalleri de kullanabiliyorum. Ama burada mesela sadece projeksiyona bağlı kalmak durumundasın, ya da bilgisayarın hiç olmaması zor, dinleme yapamıyoruz, aktivitelerimizi çok çeşitli yapamıyoruz." Kilis

"Bu son teknolojik gelişmeler var ya, akıllı tahta vs. bunların kullanımını öğresek daha iyi olabilirdi. Akıllı tahtayla ben burada tanıştım. Laboratuvar çalışmaları, kendi branşıyla ilgili bunu da ekleyebilirim. Bizde burada laboratuvar yok mesela, orada mesela daha iyi anlatırız, daha iyi anlardı öğrenciler de." Diyarbakır

Özellikle köylerde eğitim materyali eksikliği ile fiziki koşullar ve altyapı yetersizliği bölgedeki öğretmenlerin belirttiği diğer önemli sorunlardır:

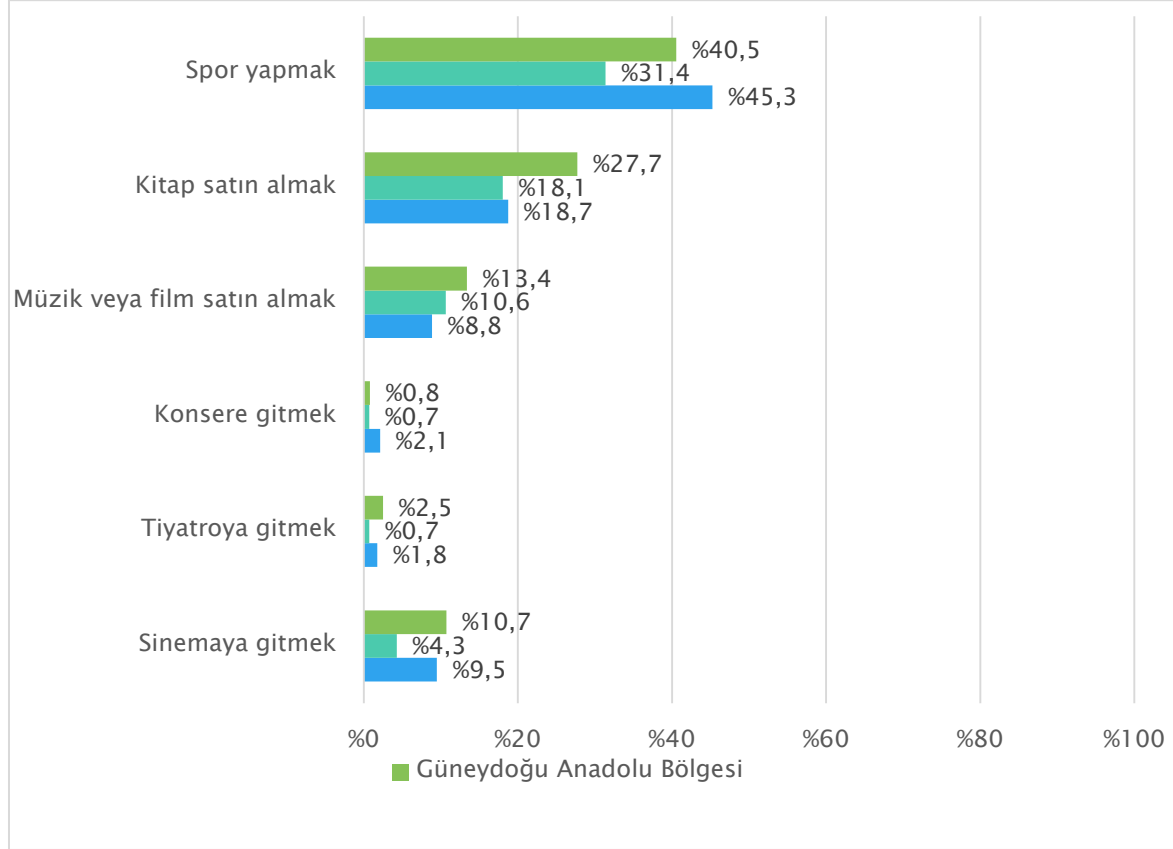
"Yine köyde bir şeyler yapmaya çalışıyoruz, eğitim öğretim faaliyeti yapmaya çalışıyoruz, öğrencilere bir şeyler aktarmaya çalışıyoruz ama bunun için hiçbir materyal yok. Sınıflarımız okullarımız fiziki koşul olarak çok yetersiz. Bunun eksikliğini çok fazla çekiyoruz. Sınıf eksiklikleri, en azından ders anlatabileceğimiz sınıflarımız olsa yeterli kapasitede belli bir öğrenciyi kaldırabilecek kapasitede." Kızıltepe, Erkek

"Suda sıkıntı var, suyumuz yok. Tankerlerle getiriyorlar bazen. Elektrik sıkıntımız oluyor, sık sık gidip geliyor. Bu bizim cihazlarımıza bile yansıdı mesela yanmasına filan neden oldu. Bacalarımızda sıkıntı var onu düzeltmemiz gerekiyor." Kızıltepe, Kadın

5.4. Sosyal Yaşam Değerlendirmesi

5.4.1. Sosyal ve Kültürel Faaliyetlere Katılma Sıklığı

Şekil 45. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Karşılaştırmalı Sosyal ve Kültürel Faaliyetlere Katılma Sıklığı



Sosyal ve kültürel aktivitelerde bulunma ya da bunlara katılma sıklığına bakıldığında, genel olarak sosyal aktivitelere katılımın düşük olduğu gözlemlenmekle birlikte; en sık yapılan faaliyetin bütün bölgeler için de spor yapmak olduğu görülmektedir. Kitap, kaset, CD, DVD, müzik çalar ya da film satın almak gibi alışkanlıkların Güneydoğu Anadolu Bölgesi öğretmenlerinde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Demografik değişkenler bazında bakıldığında, bölgede görev yapan kadın öğretmenlerde iki haftada bir ya da daha sık kitap satın alma oranının yüzde 31 olup erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (yüzde 24).

İlçe merkezlerinde yaşayan bölge öğretmenlerinin yüzde 33'ü iki haftada bir ya da daha sık kitap satın aldıklarını belirtirken, kontrol illerinde ilçe merkezlerinde yaşayan öğretmenlerde bu oran yüzde 19'dur.

Yaş grupları bazında karşılaştırıldığında ise, her yaş grubu için bölgedeki kitap satın alma alışkanlığının daha yüksek olduğu anlaşılmakla birlikte, en yüksek oranın yüzde 38 ile bölgede görev yapan 21-29 yaş arası öğretmenlerde olduğu görülmektedir. Müzik veya film satın alma oranlarına demografik kırılımlar bazında bakıldığında da farklılaşmaların benzer olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sinema, tiyatro ve konser gibi etkinlikleri yapma sıklığı bütün öğretmenler için düşük olup, karşılaştırmalı bakıldığında Güneydoğu Anadolu Bölgesi öğretmenleri için biraz daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yaşa göre incelendiğinde, bölgedeki öğretmenlerin yüzde 15'i sinemaya iki haftada bir ya da daha sık gittiklerini belirtirken, bu oran 30-39 yaş grubu için yüzde 10, 40 yaş ve üzeri grup bölge öğretmenleri için yüzde 4'tür.

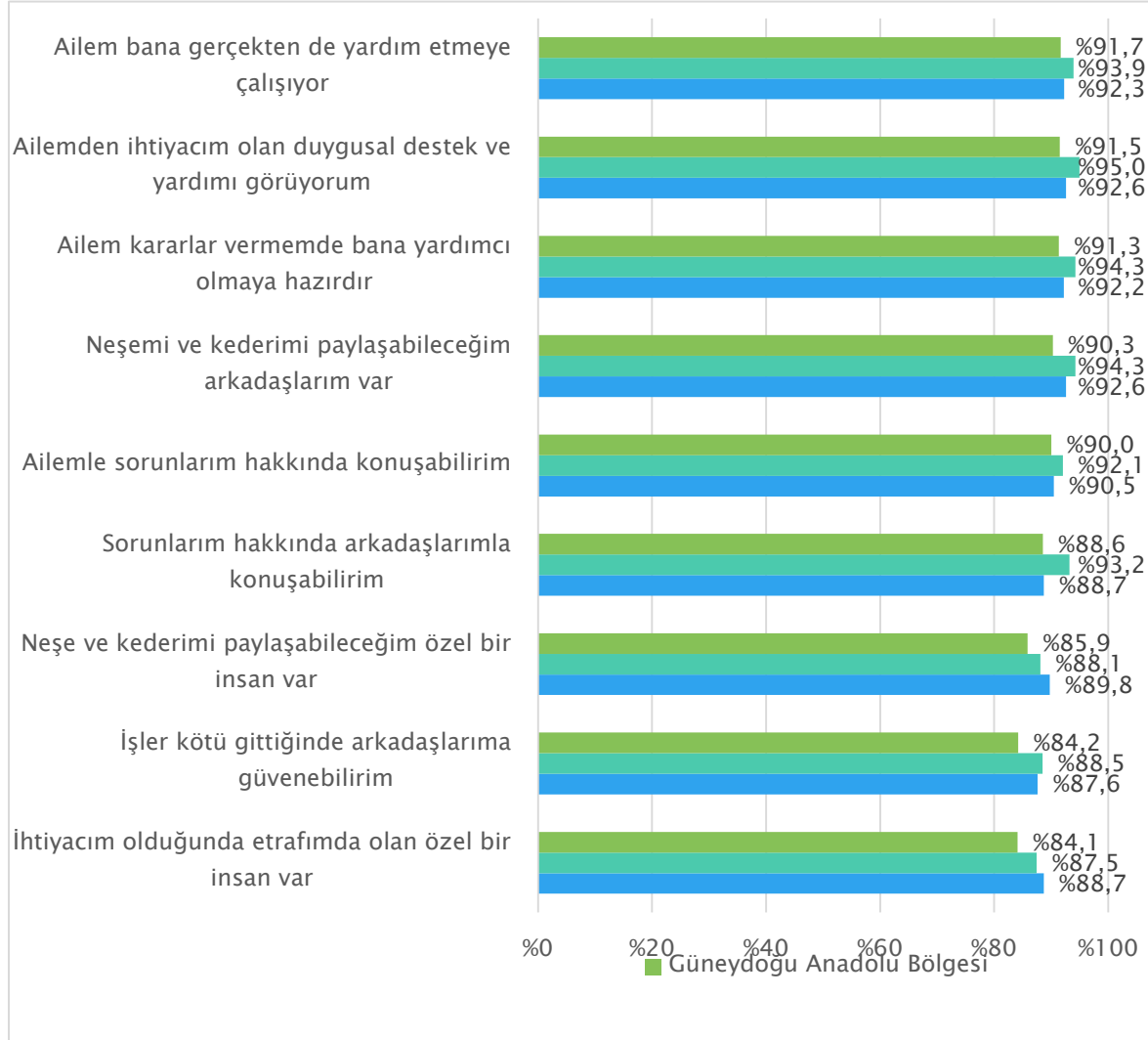
Sosyal olanakların yetersizliğinin öğretmenler için taşıdığı önem derinlemesine görüşmelerde de sıklıkla vurgulanmıştır:

"Sosyal faaliyetler, Adıyaman'da sinema yok doğru düzgün yani. Alışveriş merkezine gidiyorsunuz.'de hiç yok. Sinema yok, hakikaten güzel bir park yok yani. Aile olarak gidebileceğimiz. Bunlar ondan sonra çocuğun eğitimi için kendi oğlumu diyorum, Besni yetersiz. Özel okul yok mesela burada." Adıyaman, Erkek.

"Bence bu bölgede öğretmenlerin uzun süre görev yapmamalarının nedeni sosyokültürel faaliyetlerin az olması, bu faaliyetlere yönelik alanların az olması bir etkidir diyebiliriz." Mardin, Erkek.

5.4.2. Sosyal Destek Bulabilme

Şekil 46. GAP ve Kontrol İlleri Sosyal Destek Bulabilme Karşılaştırması



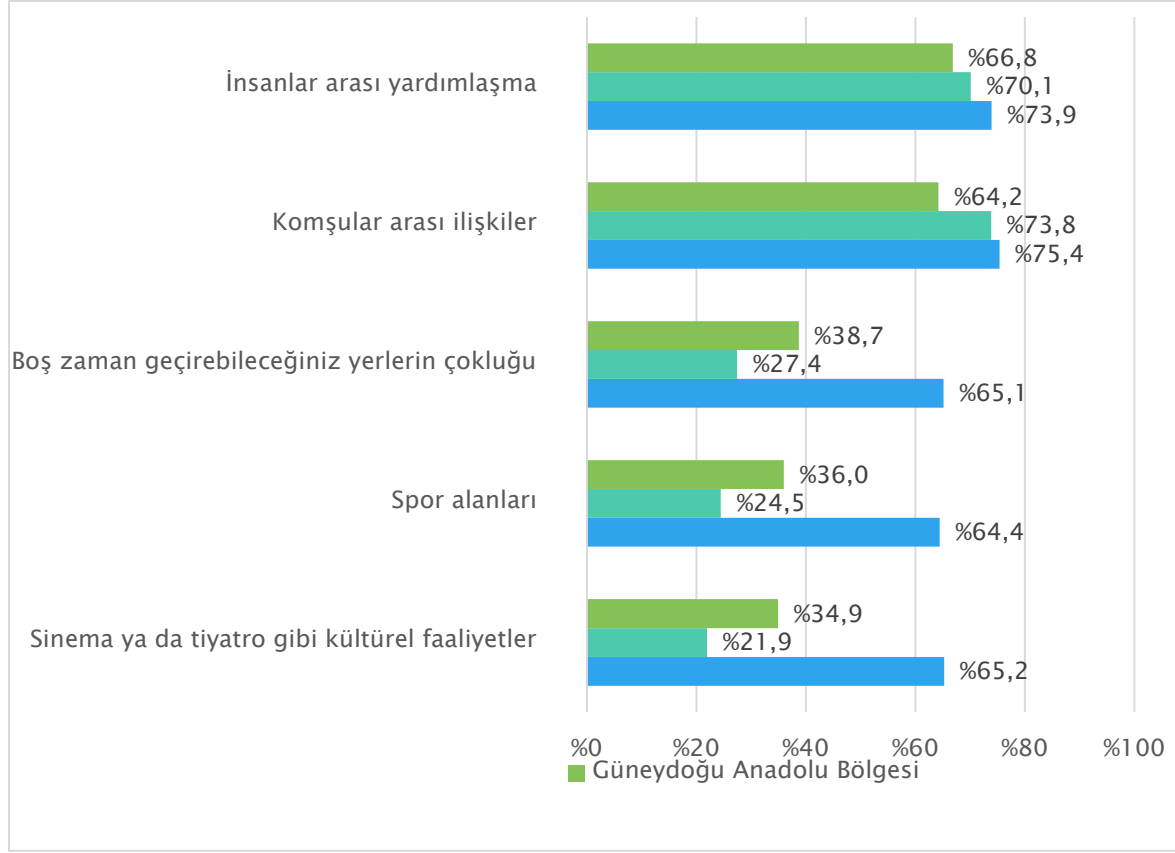
** "Kısmen geçerli" ve "tamamen geçerli" cevabını verenlerin toplam oranı

Aile ve arkadaşlardan sosyal destek bulabilmeye yönelik kriterlerden oluşan bir set öğretmenlerle paylaşılmış ve her birinin kendileri için ne derece geçerli olduğu sorulmuştur. Yukarıdaki grafiğe bakıldığında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve diğer bölgeler için sosyal destek açısından oranların yüksek olduğu görülmektedir.

Yaş gruplarına göre ise sonuçlar biraz farklılaşmaktadır; oranlar 21-29 ve 30-39 yaş grupları için daha yüksekken, 40 yaş ve üzeri öğretmenlerde arkadaş ve aile desteği açısından biraz daha düşük oranların yer aldığı görülmektedir. Örneğin, sorunları hakkında arkadaşlarıyla konuşabildiğini belirtenlerin oranı 21-29 yaş grubu bölge öğretmenleri için yüzde 91 iken, 40 yaş ve üzeri grup bölgedeki öğretmenler için yüzde 81'dir.

5.4.3. Sosyal Sermaye

Şekil 47. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İleri Sosyal Sermaye Karşılaştırması*



*" Çok memnunum" ve "biraz memnunum" cevabını verenlerin toplam oranı

Öğretmenlerden yaşadıkları yeri düşünerek, çeşitli konular açısından memnuniyetlerini belirtmeleri istenmiştir. Buna göre, belirtilen konular içinde insanlar arası yardımlaşmadan memnun olanların oranının bölgedeki öğretmenlerde en yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bölgelerde ise en fazla memnun olunan konunun komşular arası ilişkiler olduğu görülmektedir.

"Ama geldik, işte buradaki insanların misafirperverliği, sıcaklığı çok hoşumuza gitti. Buraların öyle televizyonlarda anlatıldığı gibi olmadığını fark ettiğimiz için de ailem kalmam konusunda ikna oldu. Ben zaten her halükârda kalacaktım, kafaya koymuştum ama onlar da rahatladi. Hatta buralı biriyle nişanlandım bile." Batman, Kadın

İnsanlar arası dayanışma, yardımlaşma, yerli halkın kendilerine yardımcı olmaları derinlemesine görüşmelerde de belirtilmiştir. İlk öğretmenlik tecrübesini bölgede yaşayan öğretmenlerden biri, bölge halkının kendisine çok yardımcı olduğunu şu ifadeleri kullanarak aktarmaktadır:

"Açıkçası çok farklı bir zorluk yaşamadım. Bölgedeki insanlar hep kucaklayıcı oldular, her işimde yardım ettiler; ev tutmada, eşya bulmada. Birçok işimde aslında olumlu karşılandım." Mardin, Kadın

Boş zaman geçirebilecek yerlerin çokluğundan memnuniyet düşük olup; memnun olanların oranı bölge öğretmenleri için yüzde 39'dur. Bu konu demografik değişkenler bazında incelendiğinde; genç öğretmenler için daha az memnun olunan bir konu olarak ortaya çıkarken, yaş arttıkça memnuniyet oranının arttığı görülmektedir (21-29 yaş grubu için yüzde 33, 30-39 yaş grubu için yüzde 38 ve 40 yaş üzeri öğretmenler için yüzde 50 memnuniyet oranı). Aynı şekilde, bölgede görev yapan bekâr öğretmenler arasında boş zaman geçirilebilecek yerlerin çokluğundan memnuniyet bölgede görev yapan evli öğretmenlere göre daha düşük hesaplanmaktadır (yüzde 42 bekârların yüzde 34 evlilerin memnuniyet oranı). Sonuçlar, görev yapılan yerleşim birimi tipine göre de farklılaşmaktadır. Bölgede, il merkezinde görev yapan öğretmenlerin yüzde 43'ü, ilçe merkezlerindekiilerin yüzde 32'si memnuniyetini belirtirken, köyde görev yapan öğretmenler için bu oran yüzde 22'ye kadar düşmektedir.

"Mesela ortak yaşam alanları... Bunlar sosyal anlamlarda kafeler olabilir, kesinlikle sinema salonlarının eksikliği azlığı. Tiyatro, dediğim gibi kesinlikle şehir tiyatrosunun olmaması. Bunlar sosyal anlamda." Mardin, Erkek

"Sinema, tiyatro falan bu bölgede çok yok ama genel çevre doğuda bir yer olmasına rağmen kafeler falan var. Ama neyle kıyasladığınıza bağlı, İstanbul'la kıyaslarsam sakın bir yer." Siverek, Kadın

Bölgeden olan öğretmenler de dışarıdan gelen öğretmenlerin sosyal ve kültürel açıdan eksiklik yaşadıklarını gözlemlemektedir:

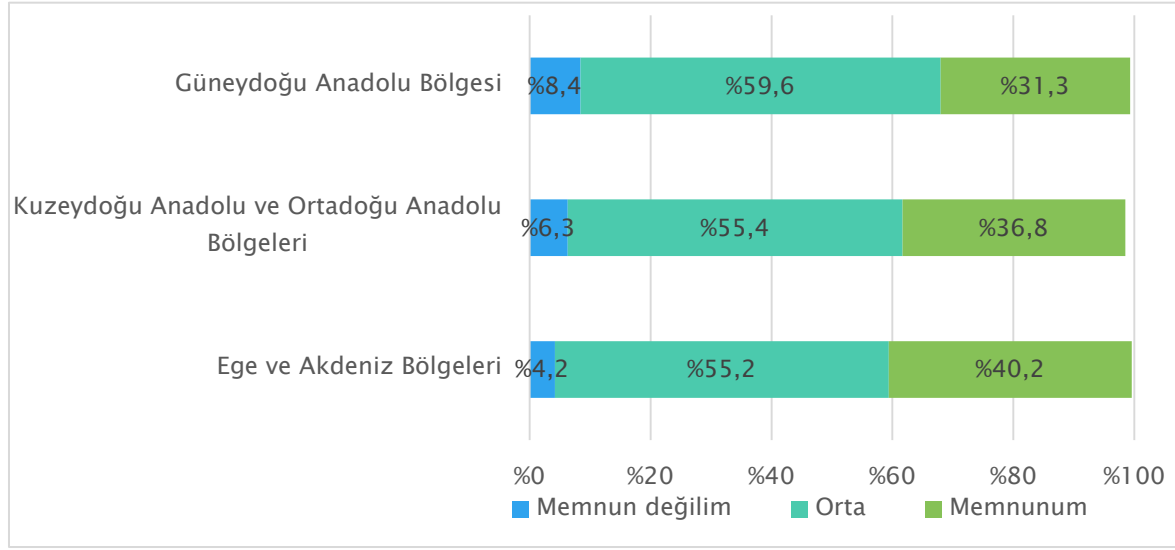
"Bazı öğretmenler sosyal kültürel faaliyet eksikliğini hissediyor. Batıdan gelen bir kişi burada sosyal ve kültürel faaliyetlerin eksikliğinden şikâyet ediyor..." Siirt

"Bence bu bölgede öğretmenlerin uzun süre görev yapmamalarının nedeni sosyokültürel faaliyetlerin az olması, bu faaliyetlere yönelik alanların az olması bir etkindir diyebiliriz." Kızıltepe, Erkek

Bölgede geçirilen görev süresinin boş zaman olanaklarından ve komşular arası ilişkilerden memnun olma konusunda belirleyici olduğu görülmektedir. Daha uzun süredir bölgede görev yapan öğretmenlerin memnuniyet düzeyi daha yüksektir. İnsanlar arası yardımlaşma konusundan memnuniyet ise görev süresinden bağımsız olarak birbirine yakın oranlar olarak hesaplanmaktadır.

5.4.4. Hayattan Genel Memnuniyet

Şekil 48. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Hayattan Genel Memnuniyet Karşılaştırması

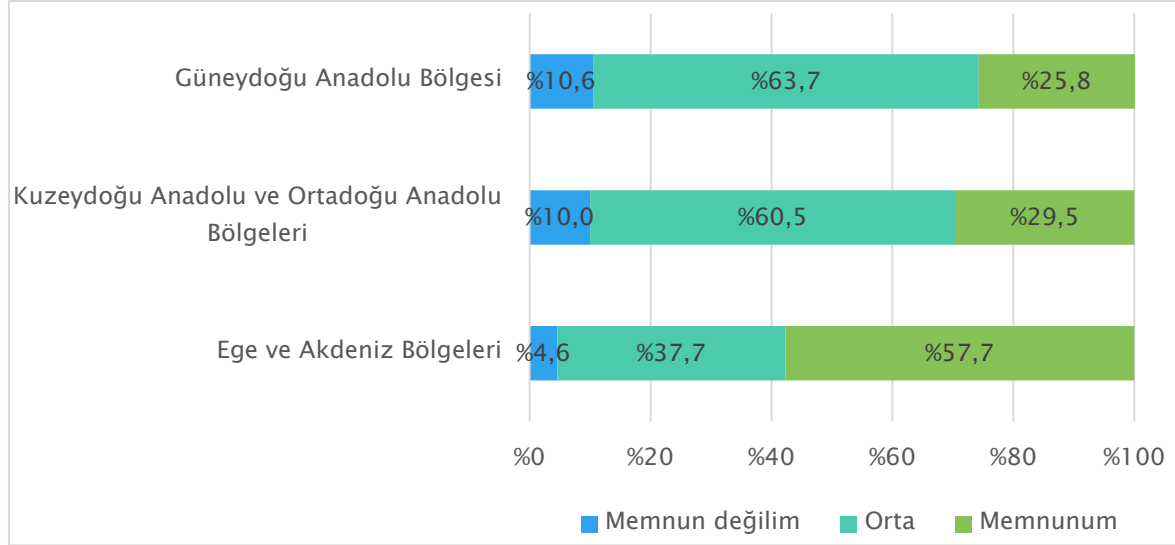


Hayatlarından genel olarak ne derece memnun oldukları sorulduğunda; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmenlerin yüzde 31'i, Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'ndeki öğretmenlerin yüzde 36'sı ve Ege ve Akdeniz Bölgeleri'ndeki öğretmenlerin yüzde 40'ı hayatlarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

Hem Güneydoğu Anadolu Bölgesi hem de diğer bölgeler için kadınlarda erkeklere oranla 8,9 ya da 10 puan ile memnun olduğunu değerlendirenlerin oranı daha yüksektir. Oranlar bölgedeki kadınlar için yüzde 35 erkekler için yüzde 27'dir. Evli olan öğretmenlerde hayattan genel memnuniyet düzeyi bekârlara göre daha yüksektir. Genel memnuniyet oranı bölge doğumlu olanlar için yüzde 29 iken, bölge doğumlu olmayanlar için ise yüzde 35 ile daha yüksek olduğu hesaplanmıştır.

5.4.5. Yaşanılan Şehirden Genel Memnuniyet

Şekil 49. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Yaşanılan Şehirden Genel Memnuniyet Karşılaştırması

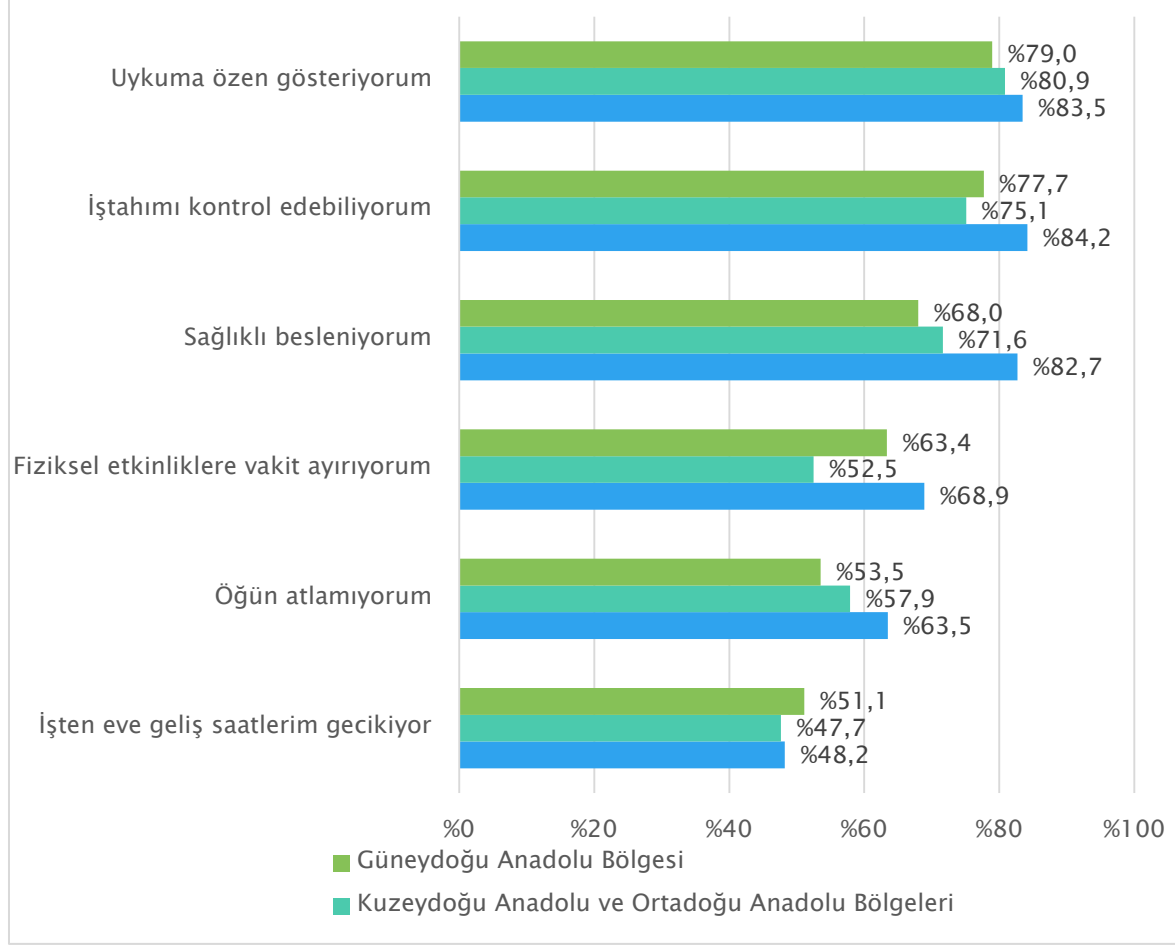


Öğretmenlere yaşadıkları şehirden ne derece memnun oldukları sorulduğunda, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde öğretmenler arasında memnun olanların oranının (8-10 toplamı) yüzde 26 olduğu, bu oranın Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri'nde yüzde 30'a, Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde ise yüzde 58'e yükseldiği görülmektedir. Yaşanılan şehirden memnuniyet açısından bölgeler arasında önemli farklar bulunmaktadır.

Yaşanılan şehirden memnuniyet oranı yaş arttıkça artmakta olup 21-29 yaş grubu için bölgede yüzde 19, 30-39 yaş grubu için yüzde 27, 40 yaş ve üstü öğretmenler için yüzde 34'tür. Bölgedeki kadın öğretmenlerin içinde yaşadıkları şehirden memnun olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 24, erkek öğretmenlerin ise yüzde 27'dir. Evli öğretmenlerde oran yüzde 28, bekâr öğretmenlerde yüzde 20'dir. Hem öğretmenlik yapma hem de bulunduğu bölgede öğretmenlik yapma süresi arttıkça, yaşanılan şehirden memnuniyetin de arttığı gözlemlenmektedir.

5.4.6. Yaşam Tarzına Yönelik Değerlendirmeler

Şekil 50. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Yaşam Tarzına Yönelik Değerlendirmeler Karşılaştırması*



*" Kismen geçerli" ve "Tamamen geçerli" cevabını verenlerin oranlarının toplamı

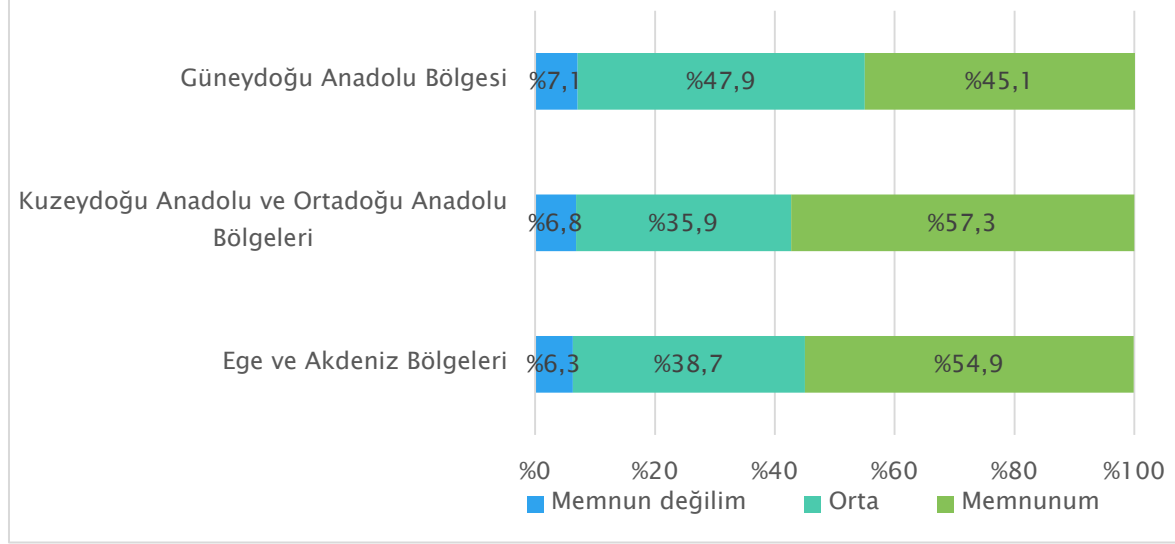
Görüşülen öğretmenlere uyku düzeni, beslenme ve spor yapma gibi konulara dair ifadeler verilmiş ve her birini kendileri için ne derece geçerli bulduğunu belirtmeleri istenmiştir. Buna göre; uykusuna özen gösteren ve iştahını kontrol edebildiğini belirtenlerin oranı en yüksek olup bölgede kontrol illerine göre biraz daha düşüktür.

Sağlıklı beslendiğini belirten öğretmenlerin oranı bölgede yüzde 68 iken Ege ve Akdeniz Bölgeleri için bu oran daha yüksek olup yüzde 84'e erişmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmenlerin yarısı öğün atladığını dile getirirken yine yarısı işten eve geliş saatlerinin geciktiğini belirtmektedir.

5.5. Mesleki Değerlendirme

5.5.1. Öğretmenlik Mesleğinden Memnuniyet

Şekil 51. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Öğretmenlik Mesleğinden Memnuniyet Karşılaştırması



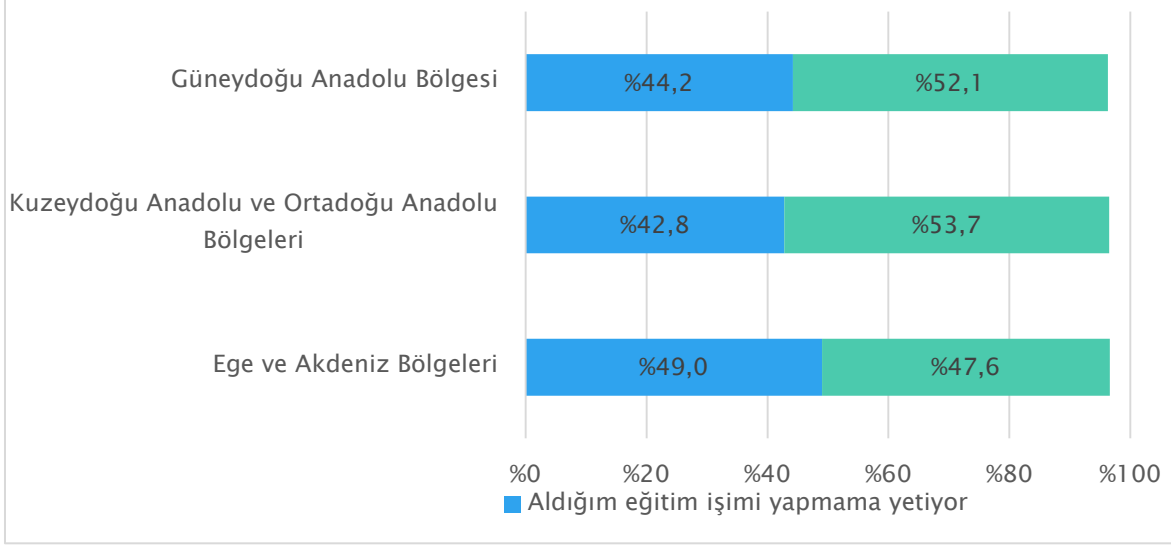
Öğretmenlik mesleğinden ne derece memnun oldukları sorulduğunda; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmenlerin yüzde 45'i memnuniyetlerini 8, 9 ya da 10 olarak değerlendirmiştir. Diğer illerde görev yapan öğretmenlerde memnuniyet oranı yüzde 55 civarındadır ve daha yüksektir.

Mesleğinden memnun olanlar bölgedeki öğretmenler için 21-29 yaş grubunda yüzde 50 ile en yüksektir. Cinsiyet karşılaştırmalı bakıldığında, bölgedeki kadınların öğretmenlik mesleğinden memnuniyet oranı yüzde 49 olup, yüzde 40 olan erkeklere göre daha yüksektir. 0-3 yıl arası bir süredir öğretmenlik yapan bölge öğretmenlerinde de mesleklerinden memnuniyet yüzde 56 ile daha uzun süredir öğretmenlik yapan öğretmenlere göre daha yüksek hesaplanmıştır. Aynı şekilde bulunduğu bölgede 0-3 yıldır bulunan öğretmenlerde de mesleklerinden memnuniyet yüzde 56 ile daha uzun süredir bölgede görev yapan öğretmenlere göre daha yüksektir.

"Ben öğretmenlik mesleğinden memnunum yani severek yapıyorum, çocuklarla aram iyi yani, çocukları seviyorum. İyiyim yani memnunum." Mardin, Kadın

5.5.2. Mesleki Yeterlilik Değerlendirmesi

Şekil 52. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Mesleki Yeterlilik Değerlendirmesi Karşılaştırması

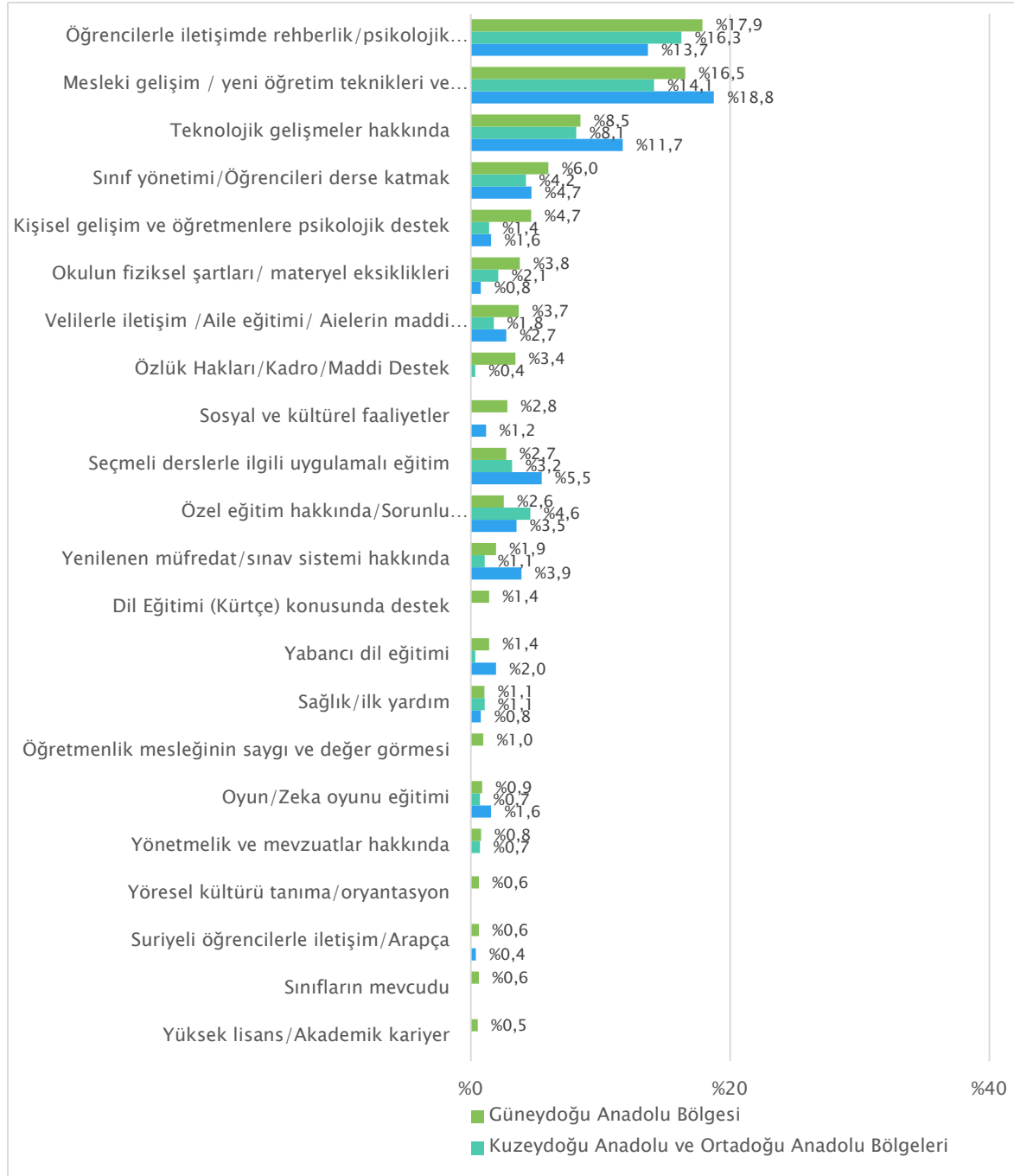


Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görüşülen öğretmenlerin yüzde 52'si, mesleki eğitimleri ile ilgili öğrenecekleri olduğunu düşünürken, aldığı eğitimin işini yapmaya yeterli olduğunu söyleyenlerin oranı yüzde 44'tür. Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu Bölgesi illerinde de oranlar benzer bir dağılım sergilerken, bu oran Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde daha düşüktür.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan 30-39 yaş arası öğretmenlerde öğreneceği konular olduğuna inananların oranı yüzde 55 olup; bu oran 21-29 yaş arası ve 40 yaş ve üstü öğretmenlere göre biraz daha yüksektir. Bölgede, il merkezinde görevli öğretmenlerde bu oran yüzde 51 iken, ilçe merkezlerinde eğitim veren öğretmenlerde yüzde 57 ile daha yüksektir.

5.5.3. Mesleki Eğitim İhtiyaçları

Şekil 53. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Mesleki Eğitim İhtiyaçları Karşılaştırması



Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlerin en fazla desteğe ihtiyaç duyduklarını belirttikleri konu öğrencilerle iletişim kurma, sınıf yönetimi ve rehberlik edebilme ile ilgili konulardır. Bu konularda alınan okul eğitiminin yeterli olmadığı derinlemesine görüşmelerde de özellikle yeni mezun öğretmenler tarafından belirtilmiştir:

"Sınıf yönetimini eksik buluyorum, bu konuda yeterince eğitilmedik bu konuda. Onun dışında bir şey yok." Diyarbakır

"Çocuk psikolojisine yönelik dersler ağırlıkta olsa çok iyi olurdu." Batman

Uygulamalı eğitim, staj gibi ön hazırlık süreçlerinden geçmiş olsalar daha faydalı olabileceklerini belirten öğretmenler de vardır:

"Pratikte daha iyi olsaydık açıkçası. Daha çok öğrenciyle nasıl iletişim kurabileceğimizi bilseydik sudan çıkmış balığa dönmezdik açıkçası." Batman

"Keşke Milli Eğitim (Bakanlığı) en başta bu sözleşmeli öğretmen mantığını getirirken 1 yıl boyunca bizi gerçekten stajyer olarak okulda derslere girmektense arka plandaki işleri yürütmemize olanak sağlasaydı fakat açık olduğu için tabi ki derslere giriyoruz. Böyle bir gözlem esnası olabilirdi 1 yıl boyunca". Batman, Kadın

Bölgedeki belirtilen diğer bir sorun ise dil sorunu, bununla bağlantılı olarak velilerle iletişim kurmada yaşanan problemlerdir. Kürtçe bilmiyor olmak, Suriyeli öğrenci ve velilerle iletişim kuramamak bölgedeki öğretmenler tarafından ifade edilmektedir:

"Velileriyle iletişim kuramıyoruz işte. Ben mesela Silvan'dayken velilerle iletişim kurabiliyordum, çünkü dil bilmeyen çok azdı ama şu an köyde olduğum için, veli dil bilmediği için ya sınıftaki öğretmenden faydalanmaya çalışıyorum ya müdür beyden faydalanmaya çalışıyorum." Diyarbakır, Silvan

"Dil öğrenseydim. Ya da eğitim dilinden dolayı da çocuklar birazcık bir şey bilseydi daha iyi olurdu benim için." Batman

"İletişim konusu, dil konusu. Çocuk da biliyor benim bilmediğimi dili, benim dersim çoğunlukla öfkeyi yansıtmayla alakalı. Çocuk mesela öfkelenmiş ama ben anlamıyorum, ders dışına çıkabiliyor olaylar. Dil konusu sıkıntı yani." Şanlıurfa, Kadın

5.6. Endeks Çalışması

Öğretmenlere yönelik yapılan araştırmanın soru formundaki modüller öğretmenlerin hayatlarını meslek, çalışma ortamı, kişisel ilişkiler, yaşanan çevre ve sosyal yaşam gibi alanlarda irdelemek üzere tasarlanmıştır.

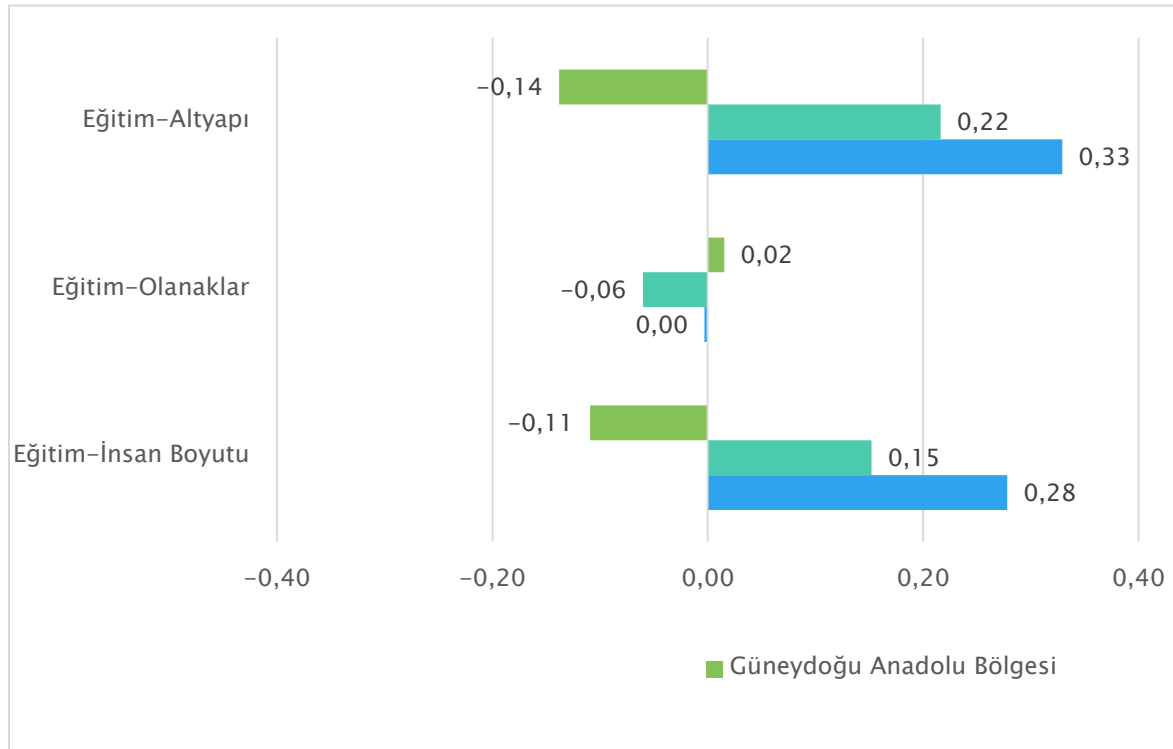
Bu modül setlerindeki sorulardan yola çıkarak yukarıda sözü geçen alanlar bazında endeks hesaplamaları yapılmıştır. Bu endekslerin ortalamalarına bölge ve kontrol illeri bazında bakmak, farklılaşmayı daha net olarak görmeyi sağlamaktadır.

5.6.1. Okul Ortamı Endeksi ve Memnuniyetinin Belirleyicileri

Okul ortamı ve eğitim için oluşturulan endeks öğretmen, veli ilişkilerini içeren **İnsan Boyutu** faktörü; spor salonu ve revir gibi konuları içeren **Olanaklar** faktörü ile temizlik, ısınma gibi konuları içeren **Altyapı** faktörü olmak üzere üç kategoride gruplanmıştır.

Aşağıdaki grafik bölge ve kontrol illeri karşılaştırmalı bu kategoriler için analiz sonuçlarını göstermektedir:

Şekil 54. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Okul Ortamı Endeksi Karşılaştırması



Bu analiz sonuçlarına bakıldığında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi değerlendirmesinin özellikle altyapı ve öğrenci/ veli ilişkilerini içeren insan boyutu açısından düşük değerlendirme skorları aldığı ve kontrol illerinin pozitif değerlerine göre oldukça farklılaştığı anlaşılmaktadır. Spor salonu, kütüphane gibi olanaklar kategorisinde bakıldığında, kontrol illerinde beklentilerin karşılanma skorunun bölge ortalamasına göre daha düşük olduğu hesaplanmıştır.

Tablo 10. Çalışılan Okul Ortamından Memnuniyetin Belirleyicileri (OLS Çıktılar)

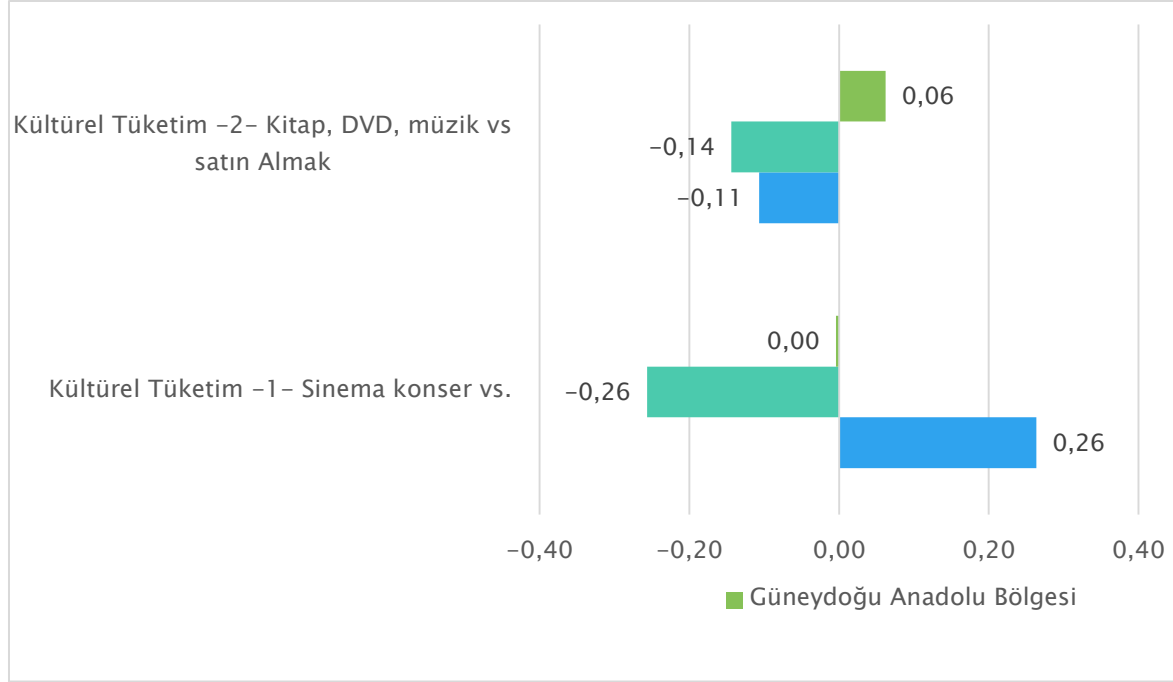
		Beta	Anl.
Cins	Kadın	0,00	0,00
	Erkek	0,00	0,93
Eğitim	İnsan İlişkileri	0,12	0,00
	Olanaklar	0,05	0,01
	Altyapı	0,20	0,00
Okul	Okuldaki İlişkilerden Memnuniyet	0,52	0,00
	Mesleki Şartlardan Memnuniyet	0,18	0,00
Kontrol İlleri	Ege ve Akdeniz	-0,07	0,55
	Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu	-0,07	0,55
R-Kare		0,47	
F(10, 1627) =			0,00
71,82			

Öğretmenlerin çalışılan okul ortamından memnuniyetlerini belirleyen etkenlerin ne olduğu yukarıda yer alan tabloda görülmektedir. Öncelikle bu konuda kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmekte yarar bulunmaktadır. Keza, kontrol illeriyle bölge illeri arasındaki fark da istatistiksel anlamlılık taşımamaktadır.

Öte yandan, çalışılan okul ortamından memnuniyetin en önemli belirleyicisinin okuldaki ilişkilerden memnuniyet olduğu söylenebilir (Beta=0,52). İkinci sırada altyapıdan (Beta=0,20) ve mesleki şartlardan memnuniyet (Beta=0,18) gelmektedir. İnsan ilişkilerinden memnuniyet de çalışılan okul ortamından memnuniyetin belirleyicileri arasındadır.

5.6.2. Sosyal ve Kültürel Tüketim Endeksi ve Memnuniyetinin Belirleyicileri

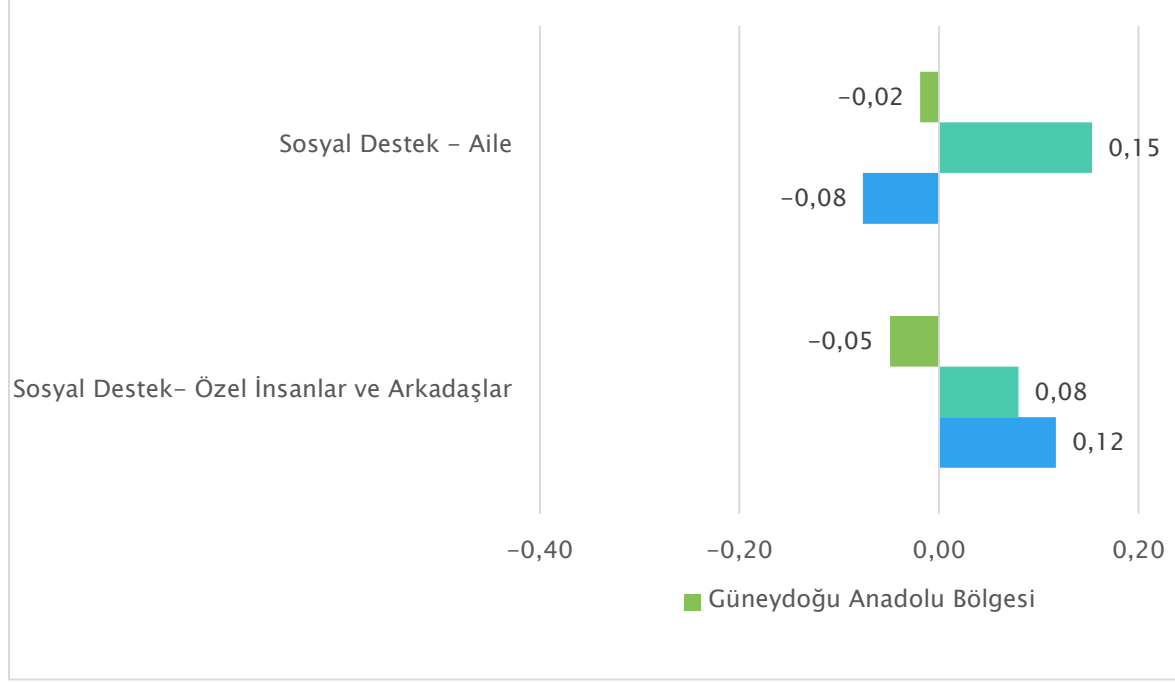
Şekil 55. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Sosyal ve Kültürel Tüketim Endeksi Karşılaştırması



Kültürel ve sosyal tüketim iki başlık altında gruplanarak incelenmiştir. İlk grup sosyal ve kültürel tüketimin kitap, müzik, DVD satın almak boyutunu oluşturmakta, ikinci grup ise sinema, konser, tiyatroya gitmek gibi aktivitelere odaklanmaktadır. Endeks ortalamalarına karşılaştırmalı bakıldığında; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmenlerin kamusal alanlardaki aktivitelerden ziyade kitap okuma, müzik dinleme, evde film izleme gibi iç mekân aktivitelerine yönelme ortalamalarının kontrol illerine göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

5.6.3. Sosyal Destek Endeksi

Şekil 56. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Sosyal Destek Endeksi Karşılaştırması



Sosyal destek endeksi aileden ve özel insanlar/ arkadaşlardan yeterli destek bulabilme sorularının iki grup altında analiz edilmesi ile oluşturulmuştur. Aile ve arkadaşlardan destek bulma ortalamaları Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve kontrol bölgeleri karşılaştırmalı bakıldığında farklılaşmaktadır. Aileden de arkadaşlardan da destek bulma durumu diğer bölgeler ile karşılaştırıldığında daha düşüktür.

Tablo 11. Yaşanılan Yerin Ortamından Memnuniyetin Belirleyicileri (OLS Çıktılar)

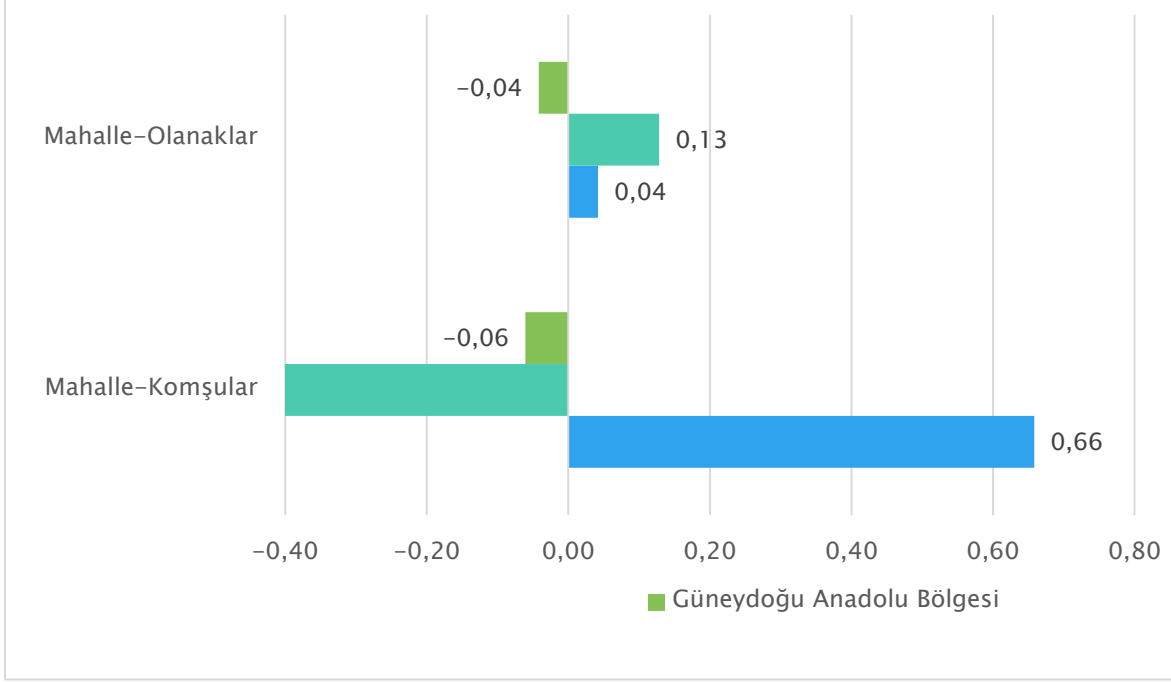
		Beta	Anl.
Cins	Kadın	0,00	0,00
	Erkek	0,03	0,25
Kültürel Tüketim	Dışarıda	0,02	0,41
	Tüketim	-0,03	0,22
Sosyal Destek	Özel Bir İnsan	-0,03	0,22
	Aile	-0,05	0,06
Komşuluk	İnsanlar	0,11	0,00
	Olanaklar	0,12	0,00
Kontrol İlleri	Ege ve Akdeniz	0,02	0,45
	Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu	0,02	0,55
R-Kare		0,23	
F(8, 1600)	=		0,00
6,64			

Görüşülen öğretmenlerin yaşadıkları yerin ortamından memnuniyetlerini belirleyen faktörlere bakıldığında, kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlılık taşıyan bir fark bulunmadığı görülmektedir. Keza, kontrol illeriyle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin ortalamaları da istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir.

Öğretmenlerin yaşadıkları yerdeki memnuniyetlerini belirleyen en önemli unsurun insanlarla ilişkileri (Beta=0,11) ve yaşadığı şehrin olanakları (Beta=0,12) olduğu ortaya çıkmaktadır. İnsan ilişkilerinin daha iyi olduğu ve daha iyi kentsel olanaklara sahip olmak, öğretmenlerin yaşadıkları yerin ortamından daha fazla memnun olmasına yol açmaktadır. Bununla beraber; öğretmenlerin kültürel tüketim düzeyleri ya da sosyal destek sahibi olup olmamaları yaşadıkları yerden memnuniyetlerini etkilememektedir.

5.6.4. Yaşanılan Çevre Endeksi ve Memnuniyetinin Belirleyicileri

Şekil 57. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kontrol İlleri Yaşanılan Çevre Endeksi Karşılaştırması



Yaşanılan çevre ile ilgili faktörler mahallenin olanakları ve komşuluk ilişkileri açısından değerlendirilmesi endeks hesaplamasına dâhil edilmiş ve iki boyut elde edilmiştir. Olanaklar alanında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmenlerin değerlendirmelerinin diğer bölgelerdeki öğretmenlere göre daha olumsuz olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Yaşanılan Evden Memnuniyetin Belirleyicileri (OLS Çıktılar)

		Beta	Anl.
Cins	Kadın	0,00	0,00
	Erkek	-0,05	0,01
Medeni Durum	Evli	0,00	0,00
	Bekar	-0,03	0,13
Ev Kalitesinin Boyutları	Evin Kalitesi	-0,32	0,00
	Mahallenin Kalitesi	-0,28	0,00
Yaşanılan Yer	İl Merkezi	0,00	0,00
	İlçe Merkezi	-0,01	0,67
	Belde	-0,03	0,20
	Köy	0,00	0,56
Evin Durumu	Kendine Ait Bir Ev	0,00	0,00
	Kiralık Bir Ev	-0,25	0,00
	Lojman	-0,12	0,00
Kontrol İlleri	Ege ve Akdeniz	0,03	0,10
	Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu	0,04	0,05
R-Kare		0,30	
F(12, 1680)	=		0,00
60,63			

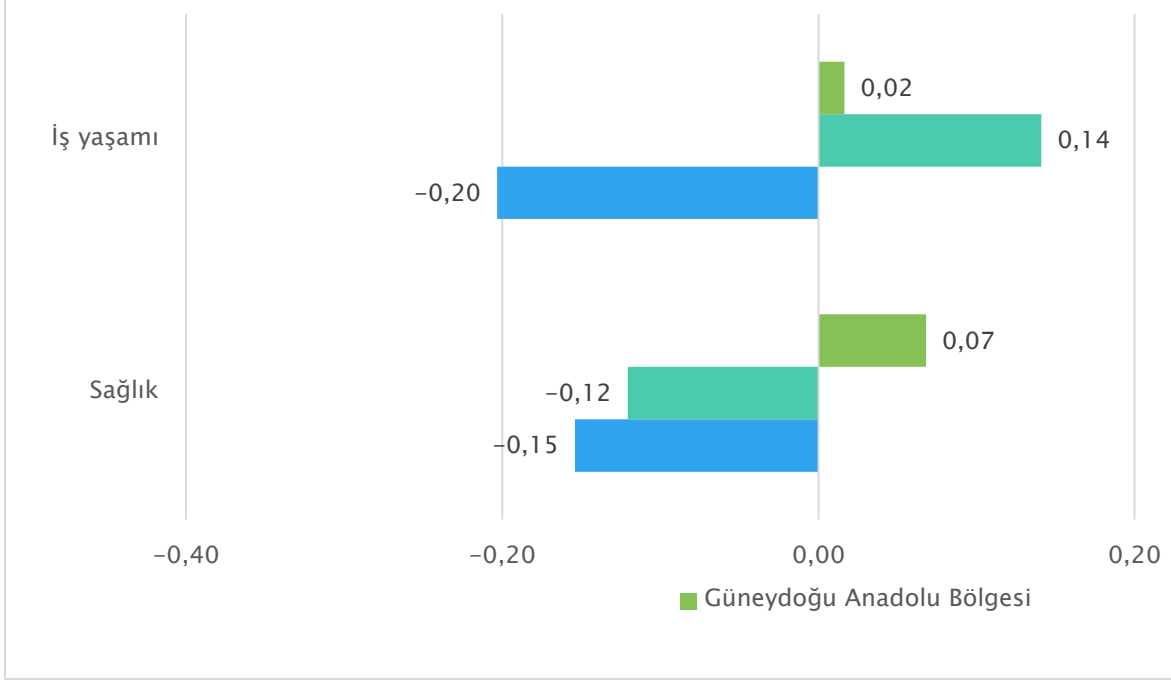
Öğretmenlerin yaşadıkları evden memnuniyetlerini tespit etmek amacıyla birçok değişkenli analiz yapılmıştır. Bağımlı değişkenin yaşanılan evden memnuniyet olduğu bu modelde görüşülen kişilerin cinsiyetleri, medeni durumları, ev kalitesinin boyutları olan evin kalitesi ve mahallenin kalitesi gibi değişkenlerin yanı sıra yaşanılan yerin il merkezi, ilçe merkezi, belde ya da köy olması ve yaşanılan evin durumu da modele dâhil edilmiştir. Kontrol illeri değişkeni de bölgeyle, kontrol illeri arasındaki karşılaştırmanın yapılmasını sağlamaktadır. Modelde sergilenen katsayılar standartlaştırılmış regresyon katsayıları olan Beta katsayılarıdır. Mutlak değeri daha büyük olan Beta katsayısı daha güçlü bir etkiye sahip demektir.

Yukarıda yer alan modelde sergilenen katsayılara göre yaşanılan evden memnuniyet söz konusu olduğunda erkekler kadınlara kıyasla daha düşük memnuniyete sahiptir. Keza bekâr öğretmenlerin de daha az memnun oldukları görülmektedir. Öğretmenin il merkezi ya da başka yerlerde yaşaması evden memnuniyeti belirleyen bir faktör değilken, kiralık bir evde yaşayan öğretmenlerin kendilerine ait bir evde yaşayan öğretmenlere kıyasla yaşadıkları evden daha az memnun oldukları görülmektedir. Lojman da yaşayan öğretmenlerin de ortalama memnuniyeti düşüktür, ancak kiralık evde yaşayanlar kadar bir fark bulunmamaktadır.

Bununla birlikte yaşanılan evden memnuniyetin en önemli belirleyicisinin yaşanılan evin kalitesi olduğu görülmektedir (beta=-0,32). Mahallenin kalitesi de benzer bir etkiye sahiptir (-0,28).

Dolayısıyla, öğretmenlerin yaşadıkları evden memnuniyetlerini arttırmanın en önemli yolunun daha nitelikli evler ve mahallelerde yaşamalarını sağlamak olduğu söylenebilir.

5.6.5. Mesleki Tükenmişlik Endeksi



Mesleki tükenmişlik endeksi; öğretmenlerin işten eve geliş saatleri, öğün atlama, sağlığına dikkat etme, uyku düzenleri değişkenleri açısından endeks değerlerine dönüştürülmüş ve bölge ile kontrol illeri karşılaştırmalı analiz edilmiştir. İş yaşamı için de sağlıkla ilgili konularda da negatif görüş bildirenlerin ortalaması bölgedeki öğretmenlerde daha yüksek hesaplanmıştır.

5.6.6. Yaşamdan Genel Memnuniyetin Belirleyicileri

Tablo 13. Yaşamdan Memnuniyetin Belirleyicileri (OLS Çıktılar)

		Beta	Anl.
Cins	Kadın	0,00	0,00
	Erkek	-0,07	0,01
Medeni Durum	Evli	0,00	0,00
	Bekar	-0,12	0,00
Sosyal Yaşam	Dışarıda	0,04	0,09
	Tüketim	0,05	0,01
Sosyal Destek	Özel Bir İnsan	0,15	0,00
	Aile	0,14	0,00
Tükenmişlik	İş Yaşamı	-0,12	0,00
	Sağlık	-0,18	0,00
Yaşanılan Yer	İl Merkezi	0,00	0,00
	İlçe Merkezi	-0,06	0,09
	Belde	0,01	0,77
	Köy	-0,04	0,07
Kontrol İlleri	Ege ve Akdeniz	0,01	0,50
	Kuzeydoğu ve Ortadoğu Anadolu	0,02	0,27
R-Kare		0,15	
F(12, 1572) = 24,80			0,00

Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlerin yaşamlarından memnuniyetlerini etkileyen faktörler incelendiğinde en önemli faktörlerin sosyal destekleri olduğu görülmektedir. Yaşamında özel bir insanın desteğine sahip olan öğretmenlerin yaşamdan memnuniyet dereceleri de artmaktadır (beta=0,15). Keza, ailesinden aldığı destek arttıkça (beta=0,14), öğretmenlerin memnuniyet dereceleri de yükselmektedir.

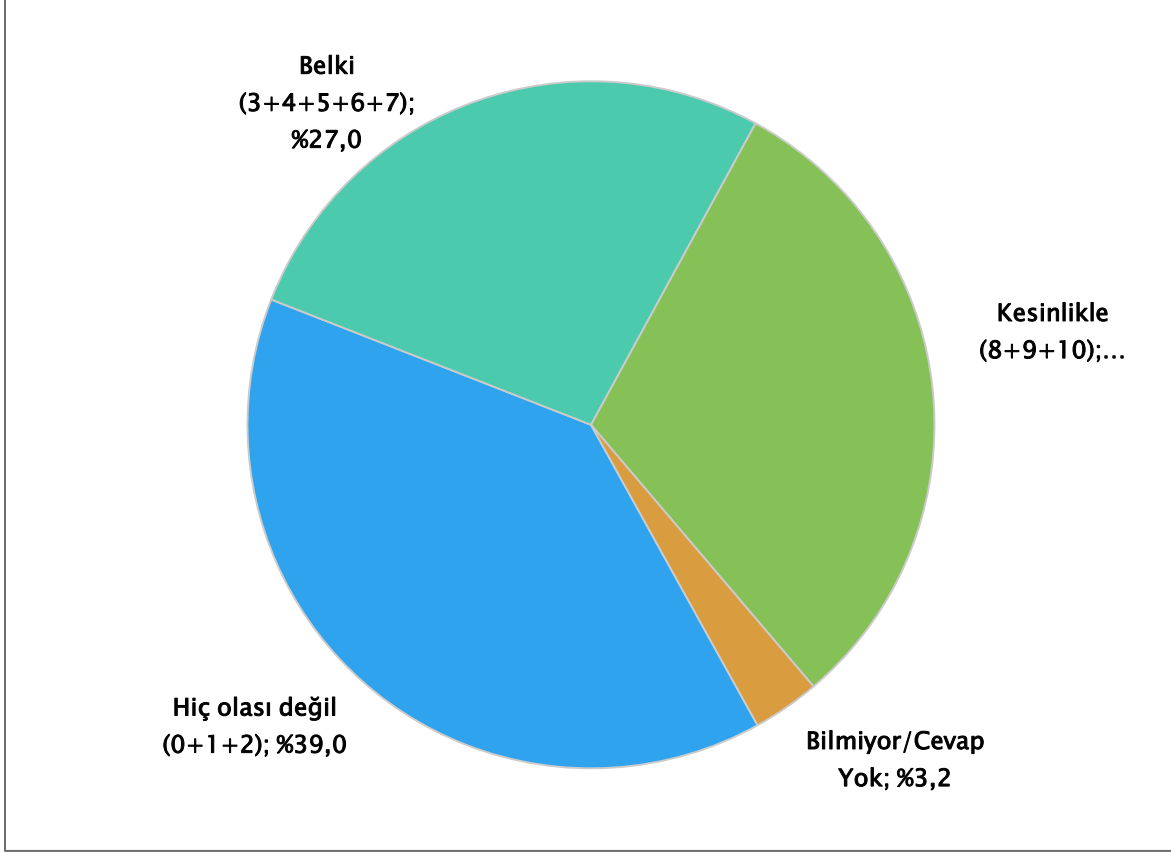
İkinci önemli alan da öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleridir. İş yaşamında tükenmişlik yaşayan, yani işten eve geliş saatleri geciken ve fiziksel faaliyetlere vakit ayıramayan öğretmenlerin yaşamdan memnuniyetleri de azalmaktadır (beta=-0,12). Keza, sağlık yönünden de tükenmişlik yaşayan öğretmenlerin (uykuya özen göstermek, iştahını kontrol etmek, öğün atlamamak ve sıhhatli beslenmek) yaşamlarından memnuniyetleri de azalmaktadır (beta=-0,18).

Elimizdeki veriler, erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere kıyasla, bekâr öğretmenlerin evli öğretmenlere kıyasla ve köylerde yaşayanların il merkezlerinde yaşayanlara kıyasla yaşamlarından daha az memnun olduklarını göstermektedir.

5.7. Bölge Değerlendirmesi

5.7.1. Çalışılan Bölgeden Tayinini İsteme Eğilimi

Şekil 58. Çalışılan Bölgeden Önümüzdeki İki Yıl İçinde Tayinini İsteme Eğilimi



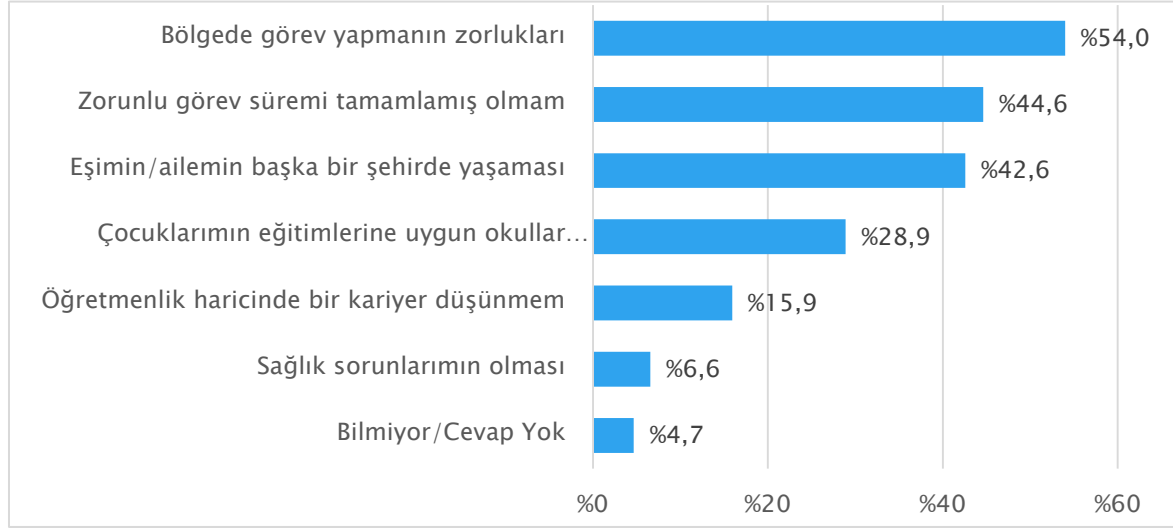
Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde alınan öğretmenlerden şu anda çalıştığı bölgeden önümüzdeki iki yıl içinde tayinini isteme olasılığını değerlendirmeleri istenmiştir. Bu olasılığı 8,9 ya da 10 olarak değerlendirenlerin oranı yüzde 31 olarak hesaplanmıştır.

21-29 yaş arası bölge öğretmenlerinin yüzde 35'i, 40 yaş ve üzeri öğretmenlerin yüzde 23'ü tayin isteme eğilimindedir. Bölgedeki kadın öğretmenlerin ise yüzde 33'ü, erkek öğretmenlerin ise yüzde 28'i önümüzdeki iki sene içinde tayin isteyebileceklerini belirtmektedirler. İlçe merkezinde görev yapan öğretmenlerde tayin isteme eğiliminde olanların oranı yüzde 38 iken, il merkezinde görev yapanlarda bu oran daha düşük olup yüzde 29'dur.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapan öğretmenler için bölge doğumlu olup olmamasının tayin isteme eğiliminde etkili olduğu görülmektedir. Bölge doğumlu olanlarda tayin isteyecek olanların oranı yüzde 23, diğer iller doğumlular için oran yüzde 42'dir.

5.7.2. Tayin İsteyecek Olma Sebebi

Şekil 59. Tayin İsteyecek Olma Sebepleri



Bölgeden tayinini isteme eğilimi sorusunda 5-10 arası puanlama yapan kişilere bölgeden ayrılmayı isteme sebepleri sorulmuştur. Sonuçlara bakıldığında; bölgede görev yapmanın zorluğunun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Zorunlu görev süresini tamamladığı için ayrılacak olanlar ve eşinin/ ailesinin başka bir şehirde yaşaması diğer sebepler olarak söylenmektedir.

"Bölgeden şikâyetçi değilim, tabii gelişebilir, sosyal açıdan vs. ama benim için en büyük şey çocuk olduğu için ailemla bir arada olmak. Bütün her şeyimiz oradayken burada olmak zor oluyor, yoksa yer çok sıkıntılı falan değil." Şanlıurfa, Kadın

Sosyal olanakların eksikliğinin yanı sıra, kendi çocuklarının eğitimi için uygun okullar olmaması da belirtilen tayin isteme sebepleri arasında yer almaktadır.

"Sosyal faaliyetler, Adıyaman'da sinema yok doğru düzgün yani. Alışveriş merkezine gidiyorsunuz. Besni'de hiç yok. Sinema yok, hakikaten güzel bir park yok yani. Aile olarak gidebileceğimiz. Bunlar ondan sonra çocuğun eğitimi için kendi oğlumun diyorum, Besni yetersiz. Özel okul yok mesela burada." Adıyaman, Erkek

5.7.3. Bölgede Görev Yapmaya Devam Etmesi için Gerekli Koşullar

Şekil 60. Bölgede Görev Yapması için Gerekli Koşullar



Bölgede görev yapan öğretmenlere burada görev yapmaya devam etmesi için gerekli koşulların neler olduğu sorulduğunda; maddi koşulların iyileştirilmesi/ ek tazminat verilen cevaplar arasında ilk sırada yer almıştır. Sosyal faaliyetlerin arttırılması, sinema, kafe, park gibi olanakların arttırılmasının özellikle bölge dışından gelen öğretmenler için bölgeyi daha cazip hale getireceği ifade edilmektedir. Bölgeden olan bir öğretmen bölge dışından olup bölgeye göreve gelen öğretmenler için gözlemlerini şu şekilde ifade etmektedir:

"Ne bileyim mesela boş zamanlarını geçirebilecekleri, eğlenebilecekleri yerlerin az olması onlar için bir sıkıntı olabilir. Böyle yerlerin olması durumunda en azından aile özelemlerini biraz giderebileceklerini düşünüyorum. En azından sıkıldıklarında o tür yerlerde zaman geçirebilirler." Mardin, Erkek

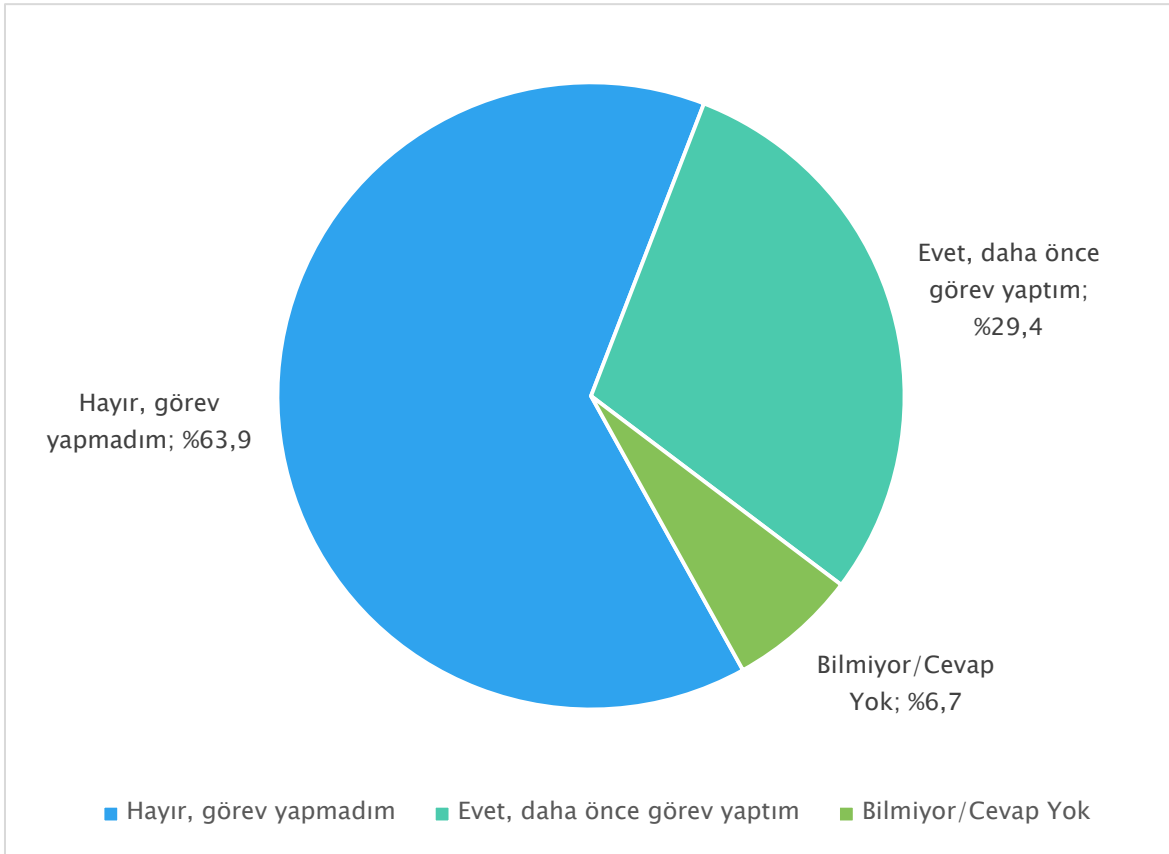
"İyi vakit geçirebileceği yerler olursa insanlar gitmek istemezler yani. Gidenlerin büyük kısmı öyle, İslahiye'de niye kalalım, ne var ki diyorlar. Vakit geçirecek bir şey yok diyorlar." Gaziantep, Erkek

Ailesi yanında olmayan öğretmenler, bölgede daha uzun süre kalabilmeleri için aileleriyle birlikte olmaları gerektiğini belirtmektedir:

"Bölgede daha uzun süre görev yapmaya devam etmek için ailemin burada olmasını isterdim." Şanlıurfa, Eyyübiye, Erkek

5.7.4. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Daha Önce Görev Yapıp Yapmadığı

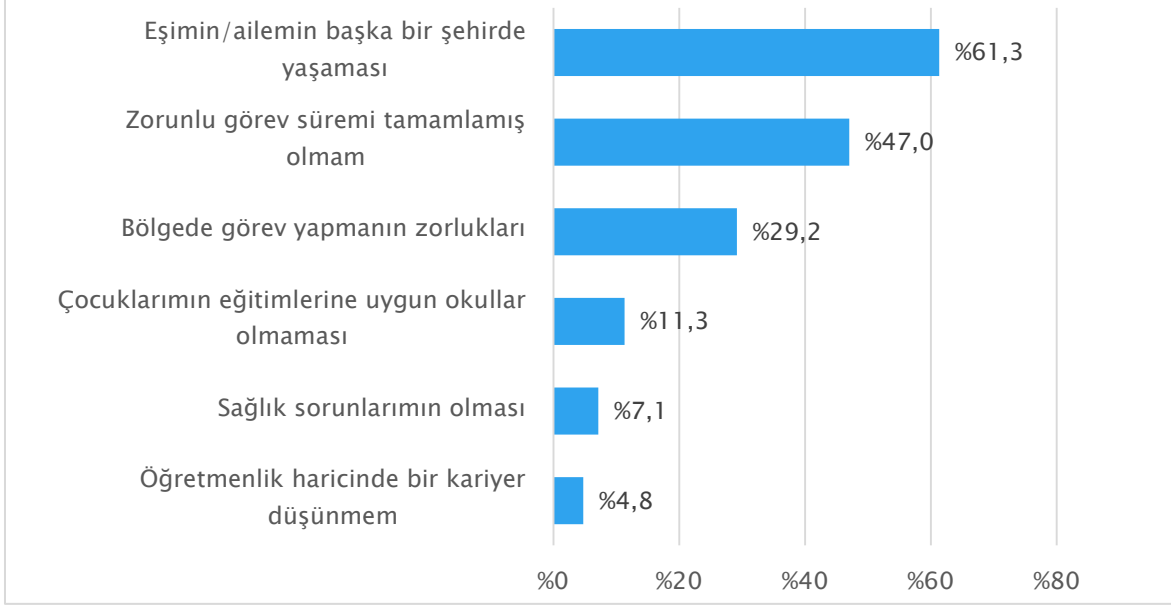
Şekil 61. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Daha Önce Görev Yapıp Yapmadığı



Kontrol illerinde görüşülen öğretmenlerin yüzde 64'ü daha önce Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapmadığını ifade etmekteyken, daha önce bölgede görev yapan öğretmenlerin oranı yüzde 29'dur.

5.7.5. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Ayrılma Sebebi

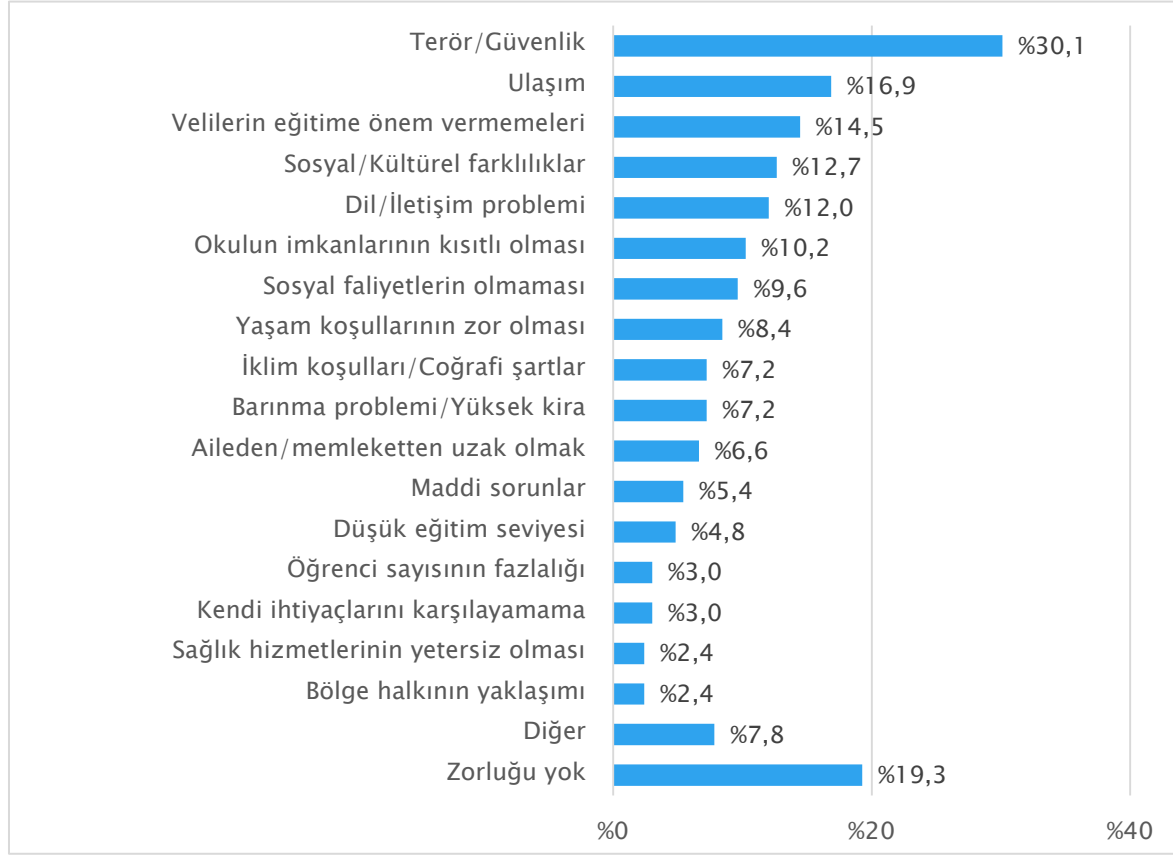
Şekil 62. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Ayrılma Sebebi



Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde daha önce görev yapmış olan öğretmenlere buradan ayrılma sebepleri sorulduğunda, en fazla belirtilen sebebin eşinden/ ailesinden başka bir şehirde yaşamak olduğu görülmektedir. Görev süresi dolduğu için ayrılanlar ikinci sırada yer alırken, bölgede görev yapmanın zorluklarını belirtenler bunu takip etmektedir.

5.7.6. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Görev Yapmanın Zorlukları

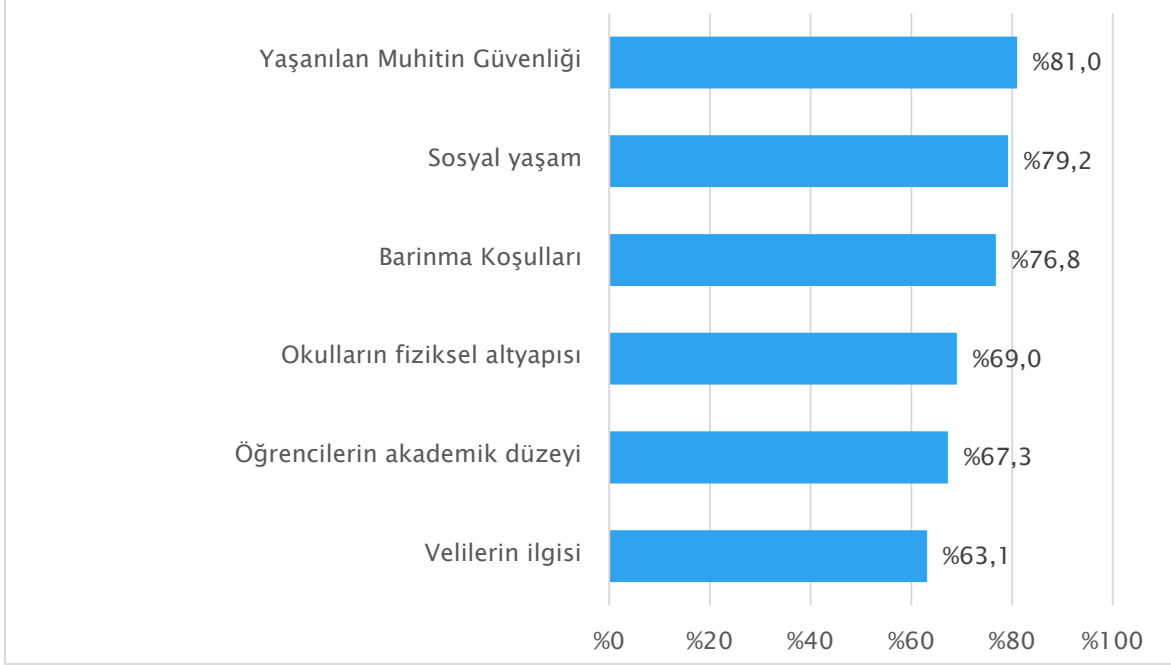
Şekil 63. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Görev Yapmanın Zorlukları



Daha önce Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yaptığını belirten öğretmenlere bölgede görev yapmanın zorluklarının neler olduğu sorulmuştur. Gelen cevaplar gruplandığında, en fazla belirtilen cevabın terör/ güvenlik sorunları olduğu, ardından ulaşım sorunları ve velilerin eğitime önem vermemeleri olarak sıralandığı görülmektedir. Sosyal ve kültürel farklılıkların olması, dil kaynaklı iletişim problemleri, okul imkânlarının kısıtlı olması ve sosyal faaliyetlerin eksikliği belirtilen cevaplar arasında yer almaktadır.

5.7.7. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Koşulların Mevcut Görev Bölgesi ile Karşılaştırması

Şekil 64. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Koşulların Mevcut Görev Bölgesi ile Karşılaştırması*

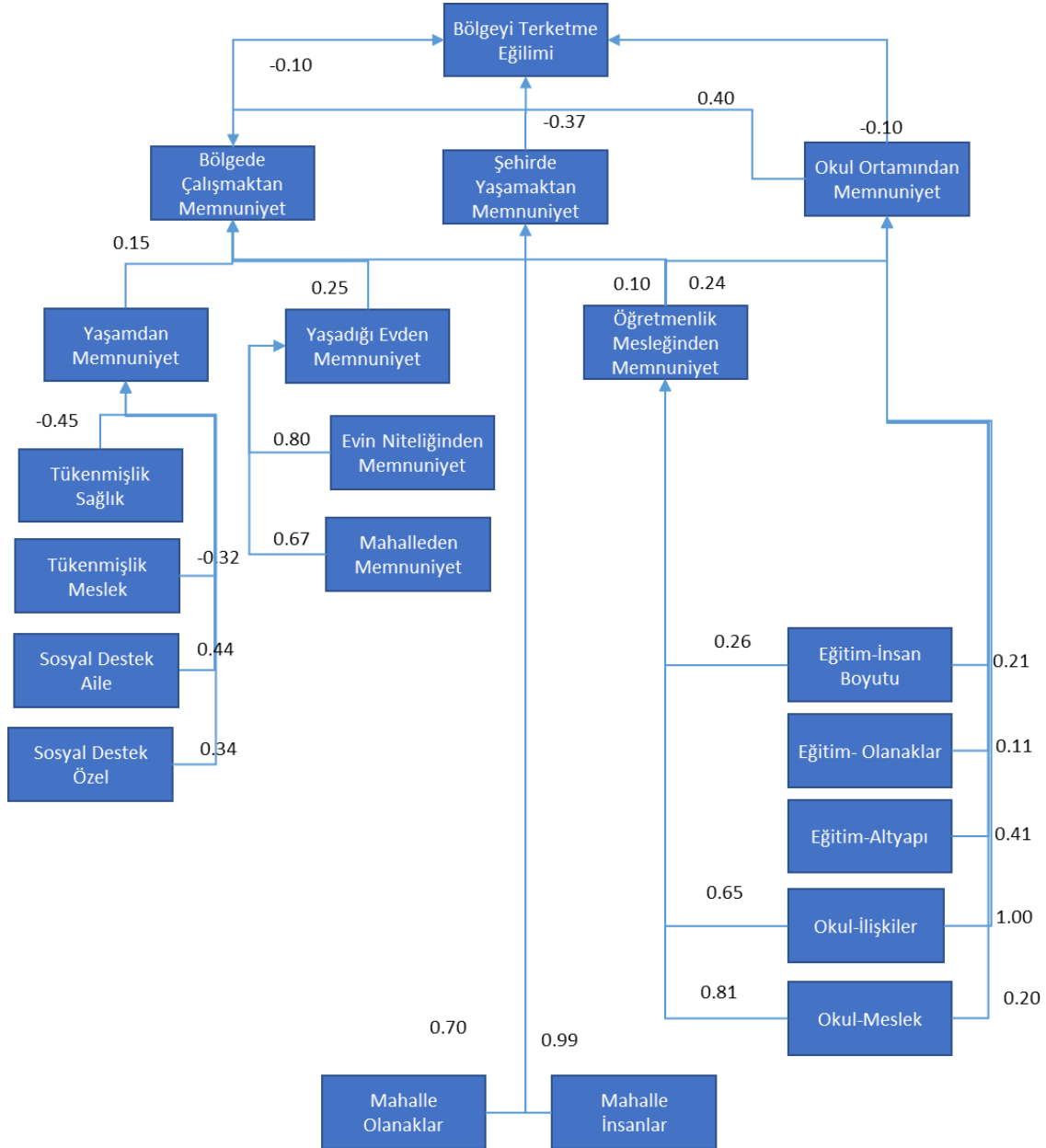


* Şu andaki görev bölgesi daha iyi cevabını verenlerin oranı

Daha önce Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görev yapmış olan öğretmenler şu an buldukları yer ile bölgeyi çeşitli kriterler bazında karşılaştırmışlardır. Grafikte yer alan sonuçlar şu an buldukları yeri bölgeye oranla daha iyi değerlendirenlerin yüzdelerini yansıtmaktadır. Tüm kriterler bazında şu an görev yaptıkları bölgeyi daha iyi değerlendirirken; güvenlik, sosyal yaşam, barınma koşulları konularını daha iyi kriterler olarak en üst sıralarda değerlendirmişlerdir.

5.8. Çalışılan Bölgeden Ayrılma Eğiliminin Belirleyicileri:

Şekil 65. Çalışılan Bölgeden Ayrılma Eğiliminin Belirleyicileri (SEM, Tüm Vakalar)



Araştırmanın önemli sorularından biri öğretmenlerin çalıştıkları bölgeyi terk etme eğilimlerini belirleyen faktörleri tespit etmektir. Bu amaçla elimizdeki verilerden yola çıkarak bir SEM (Yapısal Eşitlik Denklemi) modeli geliştirilmiştir. Bu modelde bağımlı değişken önümüzdeki iki yıl içerisinde bölgeden ayrılma eğilimidir.

Modelin gösterdiğine göre, çalışanların çalıştıkları bölgeyi terk etme eğilimini esas olarak belirleyen üç ana faktör bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Bölgede Çalışmaktan Memnuniyet ($\beta=-0,1$), ikincisi Şehirde Yaşamaktan Memnuniyet ($\beta=-0,37$) ve Okul Ortamından Memnuniyettir ($\beta=-0,1$). Bu üç etken arasından en kuvvetlisi Şehirde Yaşamaktan Memnuniyet olarak gözükmektedir. Ayrıca Okul Ortamından Memnuniyet arttıkça Bölgede Çalışmaktan Memnuniyet de artmaktadır.

Sırayla gidecek olursak, Bölgede Çalışmaktan Memnuniyet derecesini Okul Ortamından Memnuniyet derecesinin haricinde Yaşamdan Memnuniyet (0,15), Yaşadığı Evden Memnuniyet (0,25) ve Öğretmenlik Mesleğinden Memnuniyet (0,10) etkilemektedir.

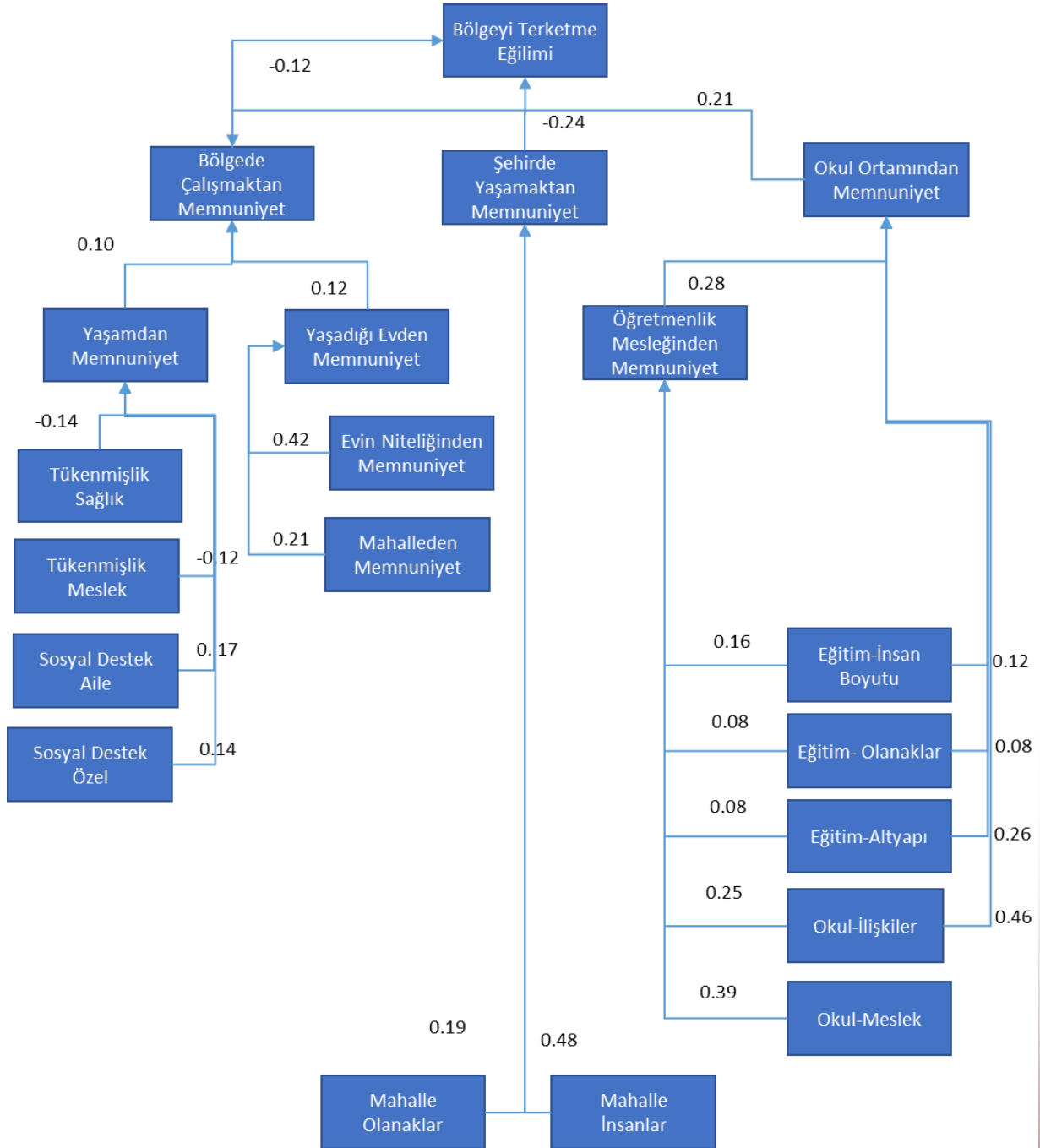
- Yaşamdan Memnuniyet derecesinin hem Tükenmişlik hem de Sosyal Destek ile ilişkili olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin Sağlık Tükenmişlik dereceleri arttıkça Yaşamdan Memnuniyet dereceleri de azalmaktadır. Keza, Mesleki Tükenmişlik derecesinin de böyle bir etkisi vardır. Buna karşılık hem aileden hem de özel bir kişiden sosyal destek alabilen öğretmenlerin yaşamdan memnuniyet dereceleri artmaktadır.
- Öğretmenlerin Yaşadıkları Evden Memnuniyetlerini belirleyen iki faktör bulunmaktadır. Birincisi evin niteliğinden memnuniyettir, ikincisi yaşanan mahalleden memnuniyettir. Dolayısıyla nitelikli evlerde ve mahallerde yaşayan öğretmenler, önce yaşadıkları evlerden daha sonra da bölgede çalışmaktan daha fazla memnun olmaktadır.

İkinci olarak, Şehirde Yaşamaktan Memnuniyeti belirleyen iki ana etken olduğu görülmektedir. Mahallenin olanakları (0,70) ve mahalledeki insanların davranışları (0,69). Daha iyi olanaklara sahip mahallelerde yaşayan öğretmenlerin Şehirde Yaşamaktan Memnuniyet dereceleri artmaktadır, keza mahalledeki insanlar ile iyi ilişkiler kuran öğretmenlerin de bu skorlarında artış görülmektedir.

Üçüncü olarak Okul Ortamından Memnuniyet, bölgeyi terk etme eğilimi üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı etkisi bulunan bir değişkendir. Bu faktörün belirleyenlerine bakıldığında, doğal olarak Öğretmenlik Mesleğinden Memnuniyet (0,24) ön plana çıkmaktadır. Bu değişkeni etkileyenler ise Eğitim-İnsan Boyutu, Okul-İlişkiler ve Okul-Meslek değişkenleridir.

Bu değişkenler, öğretmenlerin Okul Ortamından Memnuniyet derecelerini de doğrudan etkilemektedir. Bu değişkenlerin en büyüğü Okul-İlişkiler ($\beta=1,00$), daha sonra da Eğitim-Altyapı ($\beta=0,41$) değişkenleridir. Dolayısıyla okul yönetimiyle iyi ilişkiler kuran öğretmenler daha iyi altyapı olanaklarına da sahiplerse daha yüksek Okul Ortamından Memnuniyet derecelerine, dolayısıyla daha az Bölgeyi Terk etme Eğilimine sahiptir.

Şekil 66. Bölgeden Ayrılma Eğiliminin Belirleyicileri (SEM, Güneydoğu Anadolu Bölgesi)



Aynı modeli sadece Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğretmenleri kapsayacak şekilde kurduğumuzda bazı bulgular değişmektedir. Bölgede Çalışmaktan Memnuniyet (beta=-0,12) ve Şehirde Yaşamaktan Memnuniyet (-0,24), öğretmenlerin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni terk etme eğilimlerini azaltmaktadır. Genel modelden farklı olarak Okul Ortamından Memnuniyet 'in

bu değişken üzerinden doğrudan bir etkisi bulunmamaktadır, ancak Bölgede Çalışmaktan Memnuniyet derecesini etkilemektedir.

Bölgede Çalışmaktan Memnuniyet 'in ana belirleyicileri aynıdır: Yaşamdan Memnuniyet ve Yaşadığı Evden Memnuniyet.

- Yaşamdan Memnuniyet derecesi Sağlık Açısından Tükenmişlik ($\beta = -0,14$) ve Mesleki Tükenmişlik ($-0,12$) değişkenlerinden olumsuz etkilenmektedir. Öte yandan gerek aileden gerekse özel insanlardan destek alan öğretmenler yaşamdan daha memnundur, dolayısıyla bölgede çalışmaktan da daha memnundur.
- Yaşadığı Evden Memnuniyeti belirleyen iki etken ise yaşanan Evin Niteliğinden Memnuniyet ve Yaşadıkları Mahalleden Memnuniyettir (sırasıyla 0,42 ve 0,21).

Şehirde Yaşamaktan Memnuniyet değişkeninin belirleyicileri ise Mahalle Olanaklarından Memnuniyet ve İnsan İlişkilerinden Memnuniyettir. İnsan ilişkilerinden memnuniyetin ağırlığı biraz daha fazladır (0,48).

Bölgede Çalışmaktan Memnuniyet değişkeni üzerinde doğrudan etkisi olan Okul Ortamından Memnuniyete gelince, bu değişken hem Öğretmenlik Mesleğinden Memnuniyetten hem de eğitim ile ilişkili diğer değişkenlerden etkilenmektedir.

- Öğretmenlik Mesleğinden Memnuniyeti etkileyen önemli faktör Okul-Mesleki Etkenler ($\beta = 0,39$) ve Okul-İlişkiler ($\beta = 0,25$) değişkenleridir. Eğitim-İnsan Boyutu da etkili değişkenler arasındadır.
- Okul-İlişkiler değişkeninin Okul Ortamından Memnuniyet üzerinde 0,46 gibi yüksek bir etkisi bulunmaktadır. Keza, Eğitim-Altyapı değişkeni de benzer bir etkisi bulunan başka bir değişkendir.

6. EK 1: BAŞLANGIÇ ÇALIŞTAYI BULGULARI

4-5 Ekim 2017 tarihlerinde Şanlıurfa'da "Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Öğretmen Hareketliliği" projesi kapsamında bir çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştayda yürütülen grup çalışmalarında öğretmenlerin bölgede hizmet sürelerini uzatabilmek ve kalıcılığı sağlayabilmek için önemli sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir. Çalıştayın açılış konuşmalarını takiben dört ayrı grupta moderatörler gözetiminde toplanan gruplar önce sorunun önde gelen nedenlerini tespit etmeyi amaçlamış, daha sonra da sorunlara yönelik çözüm önerilerini tartışmıştır. Çalıştayın ikinci gününde her grup kendi tartışmalarının sonuçlarını sunmuş ve ortak tartışma açmıştır.

Çalıştay sonuç raporu grup sunumlarından ve grup tartışmaları sırasında alınan notlardan yola çıkarak hazırlanmıştır.

6.1. Ekonomik Sorunlar

Çalıştayda öne çıkan sorunlardan bazılarını ekonomik sorunlar başlığı altında derlemek mümkündür. Bu sorunların önemli olduğunu düşünen katılımcılar, bölgede görev yapmanın ekonomik cazibesini arttırmanın öğretmenlerin hizmet sürelerini uzatacak bir etken olacağı kanısındadır. Ekonomik cazibeyi arttırmak için şu şekilde çözüm önerileri geliştirilmiştir:

Bölgede görev yapan öğretmenlere ödenen ücretin arttırılmasının görev sürelerini uzatacağı kanısı bulunmaktadır. Bu amaçla:

- Merkezi hükümetin tazminat amaçlı, ek hizmet tazminatı biçiminde doğrudan ödeme yapması;
- Bölgede yapılan her hizmet yılı için bir yıpranma ödeneği verilmesi;
- Yerel yönetimlerin ek destek sağlaması;
- Ek ders ödeneklerinin arttırımlı olarak verilmesi;
- Öğretmenlere verilecek ek ücretlerin yarısının bankaya doğrudan yatırılması;
- Valiliklerin sözleşmeli öğretmenlerle imzaladığı sözleşmelerde ücret esnekliği gösterebilmesi önerilmiştir.

6.2. Teşviklerin Yetersizliği

Çalışma grupları, sunumlarında bölgede görev yapan öğretmenlere verilen teşviklerin yetersiz olduğunu vurgulamışlardır. Bu teşvikler arasından ücretle ilgili olanları bir üst başlıkta tartışılmıştır. Maddi olmayan, ancak öğretmenlerin bölgede daha uzun süre görev yapmalarını teşvik edecek bazı düzenleme önerileri de geliştirilmiştir:

- Bölgede çalışmanın meslek için yükselmede bir ek faktör olarak değerlendirilmesi;
- Bölgede çalışan öğretmenlerin hizmet puanlarının ek bir katsayıyla çarpılması, ek göstergelerin yükseltilmesi;
- Bölgede çalışmanın askerlik ve benzeri hizmetlerde olduğu gibi zorunlu hale getirilmesi

6.3. Yaşam Koşullarının Yetersizliği

Katılımcıların vurguladıkları en önemli sorunlardan biri de bölgede görev yapan öğretmenlerin yaşam koşullarının yetersizliğidir.

6.3.1. Barınma Koşulları:

Bu konudaki en önemli eksiklik barınma koşullarıdır. Katılımcılara göre bölgede görev yapan öğretmenler kendi beklentilerine uygun evler bulamamaktadır ve lojmanlar da sınırlıdır. Bu nedenle çalıştıkları yerde konaklayamamakta, zor koşullarda okullara gidip gelmektedir. Bu sorunu çözmek amacıyla:

- Bölgede lojman sayısı artırılabilir,
- Yerel yönetimlerin ellerindeki barınma olanaklarını öğretmenlere sunmaları sağlanabilir.
- Kira desteği benzeri uygulamalar artırılabilir;
- Konutlardaki elektrik, su ve ısınma gibi olanaklar iyileştirilebilir;
- Konut kredisi verilebilir;

Ayrıca öğretmenlerin ulaşım sorunlarını çözmek amacıyla:

- Servis olanaklarının artırılması;
- Öğretmenlere toplu ulaşımında teşvik/yardım/indirimler sağlanması da önerilmiştir.

Öğretmen atama dönemlerinde öğretmenevlerinin boş tutulması ve böylelikle bölgeye ilk defa gelen öğretmenlerin barınma sorunu yaşamamalarının sağlanması da önerilmiştir.

Yine bu başlık altında başka bir çözüm önerisi de okul kapama mevzuatının revize edilmesi ve küçük okulların kapatılarak öğretmenlerin ilçe merkezinde kalmasının sağlanmasıdır.

6.3.2. Sosyal Yaşam:

Katılımcılar yaşam koşullarındaki yetersizlikleri vurgularken bölgedeki yaşam koşullarındaki sorunlara dikkat çekmişlerdir. Katılımcılara göre öğretmenler yaşadıkları/çalıştıkları yerlerde alıştıkları sosyal yaşam düzeyine erişememektedir. Bu nedenle bölgede çalışmaktan mutsuz olmaktadır.

Öğretmenlerin sosyal yaşamlarının iyileştirilebilmesi amacıyla:

- Her türlü sosyal olanağın bulunduğu öğretmen kampüslerinin inşa edilmesi;
- Öğretmenevlerinin kapasitelerinin artırılması;
- *Öğretmenlere seminer vb. toplantılar yoluyla sosyalleşme alanlarının tanınabilmesi;* (Seminer vb. toplantılarla sosyalleşme alanlarının tanınması arasında nasıl bir bağlantı olduğu anlaşılamamıştır.)
- Kültür/gençlik merkezlerinin artırılması;
- Sosyal ve kültürel olanakların artırılmasında özel sektöre teşvik verilmesi;
- Yerel yönetimlerin öğretmenlere yönelik sosyal ve kültürel etkinlikleri arttırması önerilmiştir.

Bu başlık altında öğretmenlere sınırsız internet sağlanması da önerilmiştir.

6.4. Öğretmenlerin Kültürel Uyum

Öğretmenlerin bölgede hizmet sürelerinin kısa olmasının önemli nedenlerinden biri olarak, gelen öğretmenin bölgeye kültürel açıdan uyum sağlayamaması belirtilmiştir. Farklı bir kültürde yetişen genç öğretmen, bölgenin kendisine özgü kültürel yapısına uyum sağlayamamakta, bu nedenle kısa bir süre içerisinde bölgeyi terk etmeyi arzu etmektedir. Öğretmenlerin bölgeye kültürel uyumunu sağlayabilmek amacıyla, şunlar önerilmiştir.

- Yeni atanan öğretmenlere bölgeye uyum sağlayabilmeleri için çok boyutlu bir oryantasyon programı uygulanabilmesi;

- Eğitim fakültesi öğrencilerinin stajlarını bölgede yapmalarının sağlanması;
- Son sınıf öğrencilerine köylerde ücretli staj yapma fırsatı verilmesi;
- Üniversite öğrencilerinin topluluklar aracılığıyla bölgeye gelmelerinin sağlanması;
- Öğretmenler ve veliler arasındaki iletişimin artırılması, ortak faaliyetler yapılması;

Ayrıca dilin de bir iletişim engeli oluşturduğu belirtilmiş ve öğretmenlere yönelik dil kurslarının açılması önerilmiştir.

6.5. Okulların Fiziksel Yetersizliği

Bölgedeki okulların fiziksel açıdan yetersiz olmasının öğretmen motivasyonu üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu söylenmiştir. Bu nedenle okulların fiziksel açıdan iyileştirilmesinin öğretmenleri bölgede tutabilecek bir ortama katkısı olacağı belirtilmiştir. Bu amaçla:

- Okulların derslik ihtiyaçlarının karşılanması;
- Her branşın gerektirdiği donanım ve malzemelerin öğretmen ve öğrenci hizmetine sunulması;
- Spor alanlarının artırılması;
- Okul bazlı bütçelemenin yapılabilmesi;
- Hizmet alımı yöntemiyle hizmetli alınabilmesi ve bu konuda iradenin okul yöneticilerine bırakılması;
- Büyükşehir belediyelerinin bütçelerinden eğitime ayrılan kalemlerin okullara aktarılması;
- Okul Aile Birliği'nin güçlendirilmesi;
- Sınırsız ve ücretsiz internet erişiminin sağlanması gibi çözüm önerileri geliştirilmiştir.

6.6. Öğretmenlik Mesleğine Dair Sorunlar

Çalıştayda, öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin değerlerini içselleştirmekte sorun yaşadıkları söylenmiştir. Bu nedenle, bu değerlerin genç öğretmenler tarafından benimsenmesine yönelik bazı politikaların uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Örneğin:

- Eğitim Fakültesi öğrencilerinin stajlarını bölgede yapmaları;
- Öğretmen yetiştirmede öğretimin yanı sıra eğitim tarafına ağırlık verilmesi;
- Eğitim Fakültelerinin öğrencilerini seçerken psikolojik testlere yer vermeleri;
- Öğretmen yetiştirilme sürecine MEB'in de dâhil edilmesi;
- Yerelde öğretmenlerin motivasyonunu arttırmaya yönelik eğitimlerin verilmesi;

- Danışman öğretmen sisteminin yaygınlaştırılması, danışman öğretmenlerin teşvik edilmesi;
- Yaşam becerileri eğitimi verilmesi;
- Rotasyon uygulamasının yaygınlaştırılması;
- Atama sürecindeki uygulamanın değiştirilmesi;
- Öğretmenlik mesleğinin duygusal kısmının vurgulanması ve özverili olunması gerektiğinin öğretilmesi;
- Proje geliştirmek gibi ek faaliyetlerin desteklenerek öğretmenin işinden keyif alması sağlanması;
- Bölgede görev yapan öğretmenlere yüksek lisans olanağı tanınması;
- Eğitim fakültesi müfredatının zenginleştirilmesi, taşra ve benzeri konuları inceleyen derslerin konulması önerilen politikalar arasındadır.

6.7. Güvenlik Sorunları:

Katılımcıların büyük bir kısmı, bölgedeki güvenlik sorununun öğretmenlerin motivasyonları üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar güvenliğin tesis edilmesi makro düzeyde sağlanacak bir çözüm olarak görülse de, bazı adımların atılabileceği söylenmiştir.

- Bölge için medyada olumlu bir imaj çizilmesi;
- Belediyeler tarafından düzenlenecek gezilerle öğrencilere bölgenin sevdirmesi;
- Sosyal medyadaki olumsuz algıyla mücadele edilmesi;
- Öğretmenlerin aileleriyle iletişime geçilmesi bu öneriler arasındadır.

Ayrıca okulların, lojmanların ve benzeri ortamların güvenlik derecelerini arttırmak için bazı önlemler alınması da önerilmiştir.

6.8. Aile Sorunları:

Çalıştayda ön plana çıkan sorunlardan biri de öğretmenlerin aileleriyle ilgili sorunlardır. Bu sorunların en önemlisi, öğretmenlerin ailelerinden uzakta görev yapmak zorunda kalmalarıdır. Bu amaçla, bölgenin daha cazip hale gelmesinin öğretmenlerin ailelerini de bölgeye getirmelerini sağlayacağı belirtilmektedir.

Atamalarda standartların belirlenmesi ve bu standartlardan taviz verilmemesinin önemli bir adım olacağı söylenmiştir.

Ayrıca öğretmen çocuklarının eğitimlerine destek olunması, üniversiteye girişte burs olanağının sağlanması, barınmada önceliğinin sağlanması gibi konuların da öğretmen motivasyonları üzerinde etkisi olacağı söylenmiştir.

Küçük çocuğu olan öğretmenlerin hem evdeki iş yüklerinin azaltılması hem de çocuklarına yönelik kreş desteğinin verilmesi gerektiği de belirtilmiştir.

6.9. Bölgedeki Yöneticilerin Nitelikleri:

Çalıştayda tartışılan konulardan biri de bölgedeki yöneticilerin -il, ilçe Milli Eğitim Müdürleri, okul müdürleri vb.- öğretmenlerin motivasyonları üzerinde doğrudan etkili olduğudur. Bu nedenle bölgede görev yapan yöneticilerin öğretmenlerle ilişkileri konusunda desteklenmesi, bu konuda donanımlarının artırılması, iyi uygulamaların ödüllendirilmesi ve kötü uygulamaların cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir.

Ayrıca yöneticilerin atamasında liyakat sistemine önem verilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Yöneticilerin sorunları kavrayabilmeleri için farkındalık eğitimleri verilmesi gerektiği söylenmiştir.

7. EK 2: SONUÇ ÇALIŞTAYI BULGULARI

26 Nisan 2018 tarihinde Şanlıurfa'da saha araştırması bulgularının sunulduğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde öğretmen hareketliliğinin azaltılmasına yönelik çözümlerin tartışıldığı bir günlük bir çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştay sürecindeki tartışmalarda öğretmen hareketliliğinin azaltılmasına yönelik bazı çözümler önerilmiştir.

7.1. Barınma:

Sonuç Çalıştayı'nda öneriler büyük ölçüde barınma sorununun çözülmesine odaklanmıştır. İllerde ve ilçelerde var olan lojmanların yetersizliğinin hem yaşam kalitesini düşürdüğü hem de öğretmenlerin yalnızlık hissetmesine yol açtığı söylenerek, en az iki öğretmenin beraber yaşayacağı, temel ihtiyaçların karşılandığı lojmanların inşa edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle merkeze uzak köylerde bu lojmanların çok önemli bir ihtiyacı gidereceği belirtilmiştir.

Lojmanların yer seçiminde, özellikle köylerde köylülerle ve diğer yerlerde mahallede yaşayanlarla iç içe olunmasına dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Lojmanların okula yakın olmasının da ulaşım sorununun çözülmesine katkıda olacağı da özellikle söylenmiştir.

Bu görüşe alternatif olarak, bazı öğretmenlerin köylerde barınmaya sıcak bakmayacağı belirtilmiş ve ilçe merkezlerinde inşa edilecek lojmanların daha cazip olacağı vurgulanmıştır. Servis desteğinin sağlanmasının da önemli olduğuna dikkat çekilmiştir.

Barınma başlığı altında tartışılan konulardan biri de öğretmenlere kira yardımı yapılmasıdır. Özellikle büyük şehirlerde kiraların yüksekliğinin öğretmenlerin altyapısı sorunlu evlerde ve güvenliksiz bölgelerde yaşamalarına yol açtığı söylenmiştir.

Bu konuda başka bir alternatif de bölgedeki otellerin gerekli niteliklere haiz olmaları şartıyla öğretmenlere "apart otel" hizmeti vermesidir. Böylelikle güvenli bir barınma ortamının yanı sıra öğretmenlerin sosyalleşmelerine de katkı sağlanabilecektir.

7.2. Oryantasyon:

Barınma sorunuyla birlikte tartışılan başka bir konu da Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne yeni gelen öğretmenlerin bölgeye oryantasyonudur. Öğretmenlerin oryantasyon sürecinde okulun ve okulun işleyişinin anlatılmasıyla yetinilmemesi gerektiği söylenmiştir. Bölgenin, şehrin ya da köyün tarihi ve kültürel alanlarının tanıtılmasında yarar görülmektedir. Ayrıca oryantasyon sürecinde yaşanılacak ve barınılacak yerlerin de önerilmesi, böylelikle öğretmenlerin bölgeye yeni geldiklerinde yaşadıkları sorunların azaltılması gerektiği de vurgulanmıştır.

Atanma öncesinde düzenlenecek bölgesel gezilerin de öğretmenlerin uyumlarını kolaylaştıracağı belirtilmiştir.

Güneydoğu Bölgesi'nin tanıtımına özel önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bölgenin sadece terör ve güvenlik sorunlarıyla medyada yer almasının öğretmenlerin cesaretlerini kırdıkları söylenerek, bölgenin özelliklerini ve bölgede yaşamı tanıtabilecek iletişim kampanyalarının önemine dikkat çekilmiştir.

Bölgeye oryantasyonu kolaylaştırmak amacıyla staj uygulamasının yaygınlaştırılması da önerilerden biridir. Genç öğretmenlerin alanında uzman öğretmenlerle birkaç ay sürecek bir oryantasyon sürecini yaşamasının bölgeye uyumu kolaylaştıracağı söylenmiştir.

7.3. Sosyalleşme:

Köylerde ya da çevre ilçelerde yaşayan öğretmenlerin, aileleriyle birlikte şehir merkezlerine getirecek düzenli servislerin konulması gerektiği belirtilmiştir. Böylelikle öğretmenlerin yaşadıkları yerde erişemedikleri sosyal olanaklara erişebilmeleri de sağlanacaktır.

Öğretmenlerin bölgede göreve başladıktan sonra kendilerini kanıtlayabileceği farklı etkinliklerin düzenlenmesi ve bu etkinliklere köy halkının ve öğrencilerin de katılması gerektiği önerilmiştir. Öğretmenlerin okul müdürlerinin organizasyonu ile oluşturacakları ekipler ile diğer okullardaki öğretmenlerle yarışabilecekleri, böylelikle farklı okul öğretmenlerinin bir araya gelmesinin sağlanabileceği de söylenmiştir.

Öğretmenlerin sosyal yaşamlarına katkıda bulunmak konusunda Halk Eğitim Merkezleri'nin önemli rol oynayabileceği söylenerek bu merkezlerde öğretmenlere yönelik etkinlik ve eğitimlerin de düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yerel aktörlerin muhtarlar ve okul müdürleri aracılığıyla bir araya gelerek öğretmenlerle kaynaşmanın sağlanacağı etkinlikler düzenlemesinin önemli olduğu belirtilmiştir. Velilerle iletişimin iyileştirilmesi için öğretmenlerle kaynaşabilecekleri etkinliklerin artırılması da önerilmiştir.

Yöneticilerin ve okul müdürlerinin bölgede görev yapan öğretmenlerin aileleriyle iletişime geçmelerinin de önemli olduğu söylenmiştir. Böylelikle ailelerin öğretmenler üzerindeki bölgeden ayrılmaları yönündeki baskı azaltılabilecektir.

7.4. Mesleki Gelişim:

Öğretmenlerin bölgede öğrenci velileriyle yaşadıkları sorunların azaltılması amacıyla meslek içi eğitimlere alınmaları ve daha iyi iletişim kurabilmeleri yönünde eğitimlere dahil edilmelerinin önemi vurgulanmıştır. Genel olarak meslek içi eğitimlerin sayısının artırılması ve yaygınlaştırılması önerilmiştir.

Rehberlik servislerinin okul öncesi eğitimde ve ilkokullarda daha yaygınlaştırılmasının öğretmenin yaşadığı iletişim sorunlarını çözmekte kolaylaştırılacağı da öne sürülmüştür.

Öncelikle yöneticilerin, daha sonra da öğretmenlerin yüksek lisans yapma olanaklarının desteklenmesi gerektiği, böylelikle hem motivasyonun artacağı hem de sorunların çözülmesine katkıda bulunulacağı belirtilmiştir. Zaman içerisinde okul yöneticiliğinin profesyonelleşmesinin de düşünülmesi gerektiği söylenmiştir.